

Ἡ ἔρευνα
-βόμβα
γιὰ τὴν
ἐλληνικὴ
γλῶσσα

Τρεῖς κορυφαῖοι Ἀγγλοὶ καθηγητὲς
μᾶς μιλοῦν γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα
τῶν ἐλληνικῶν κλασσικῶν σπουδῶν

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα,
105 58 Αθήνα
Τηλέφωνα: 32.23.957 ή 98.41.65*

Τα γραφεία του Περιοδικού
λειτουργούν πρωινές ώρες
9.30-13.30, καθημερινά.

Ιδιοκτήτης — Έκδότης —
Διευθυντής:

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

Αχιλλέως-Μουσών 51,
Π. Φάληρο

Φωτοστοιχειοθεσία: Ατελιέ:
Ν. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ.
Μάγερ 11, Αθήνα, Τηλ. 5221792
Εκτύπωση-Βιβλιοδεσία:
«ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Καλλιδρόμου 1θ
Μπουρνάζι-Τηλ. 5726819

Τιμή τεύχ. δρχ. 230
Έτησια συνδρομή δρχ. 2.500
— Οργανισμών δρχ. 4.000
— Φοιτητών δρχ. 1.500
— Εξωτερικού δολ. 50

Διαφημίσεις δεν δημοσιεύονται.
Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση
άρθρων του ΔΑΥΛΟΥ υπό τον
όρον ότι θα αναφέρεται ρητά η
πηγή τους

Όλες οι συνταγασίες, τα βιβλία
και τα ταχυδρομικά έμβασματα
στη διεύθυνση:

Δημήτρη Λάμπρου, Μουσών 51—
17562 Παλαιά Φάληρο, Αθήνα

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 4212:

Δήλωση και έκκληση

Δ.Ι.Λ.

ΣΕΛΙΣ 4213:

Το φάσμα σημασιών του γράμματος Σίγμα

ΗΛΙΑΣ ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4247:

«Έξαγνισμός» της εξουσίας από την Έπιστήμη;

ΛΑΜΠΡΟΣ ΝΤΟΚΑΣ-ΣΠΥΡΟΣ ΝΟΝΙΚΑΣ

ΣΕΛΙΣ 4251:

Η άδικία της ισότητας

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΜΠΟΥΡΑΤΙΝΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4256:

*Κορυφαίοι Βρεταννοί καθηγητές μās μιλούν για
την αναγκαιότητα των ελληνικών σπουδών*

ΜΙΧΑΗΛ ΔΑΝΙΚΑΣ

ΣΕΛΙΣ 4263:

Το πτυελοδοχείον

ΣΠΥΡΟΣ Γ.Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4265:

Έπιλογή επιστολών αναγνωστών

Δρ ΚΙΜΩΝ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, ΣΠ. ΝΟΝΙΚΑΣ

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΠΟΙΗΣΗ:

Λευτέρης Μαρματσούρης.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ:

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ σ. 4247 • ΑΚΡΟΒΟΛΙ-
ΣΜΟΙ σ. 4261 • ΔΙΗΓΗΜΑ: σ. 4267 • ΚΙ-
ΝΗΣΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ σ. 4270.

ΔΗΛΩΣΗ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΗ

Στό τεύχος 73 (Ίανουαρίου) κάναμε στη στήλη αυτή μιὰ πρώτη προσπάθεια αξιολογήσεως τῆς καταπληκτικῆς ἑρμηνείας τῆς γενέσεως τοῦ ἀνθρώπινου προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ Λόγου, πού στοιχειοθετεῖ ἀργὰ καὶ μεθοδικὰ ὁ κ. Ἡλίας Λεωνίδα Τσατσόμοιρος στό «Δαυλόν», καθὼς καὶ μιὰ πρώτη ἀναφορά στὶς συνέπειες πού θὰ ἔχη κατὰ τὴ γνώμη μας ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τῆς γλωσσολογίας, τῆς φιλολογίας, τῆς ἱστορίας, τῆς ἐπιστήμης γενικά, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ γενικότερα τῆς δομῆς τῆς ἀνθρώπινης διάνοιας τὸ νέο αὐτὸ πολὺ μεγάλο ἐπιστημονικὸ «γεγονός», πού στιγματοδοτεῖται τώρα στὶς στήλες τοῦ Περιοδικοῦ αὐτοῦ. Μολονότι μπορεῖ καθένας εὐκόλα νὰ ἀμφισβητήσῃ τὶς ἐκτιμήσεις μας αὐτές (διότι «οὐπὼς καιρός»), ὅμως ἐμεῖς δικαιούμεθα νὰ τὶς συμπληρώσουμε, ἀφοῦ ὁ κίνδυνος νὰ μιλήσουμε ἀνεύθυνα, νὰ διαψευθοῦμε καὶ νὰ ἐκτεθοῦμε, στὴν περίπτωση πού βρισκόμαστε σὲ πλάνη, ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἰσχυρὴ «ἐγγύηση» πού παρέχουμε στὸν ἀναγνώστη γι' αὐτὰ πού λέμε, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ δυνάμενο νὰ παραμερισθῇ κίνητρο γιὰ ἔγκαιρη ἀνάληψη τῶν πνευματικῶν εὐθυνῶν ἡμῶν καὶ ὑμῶν, ὅταν δὲν θὰ εἶναι πιά ἀργὰ (ὅταν «μῆκετι καιρός»).

Δηλώνουμε λοιπόν, ὅτι μὲ τὴ μέθοδο αὐτὴ «λίσσεως» καὶ ἑρμηνείας τῆς ἑλληνικῆς λέξεως ἐπιτυγχάνεται ἓνα τεράστιο ρῆγμα στό τείχος πού ἕως σήμερα ὠριοθετοῦσε τὴν «αἰχμὴ» τῶν ἀνθρωπίνων ἱστορικῶν καὶ θεωρητικῶν γνώσεων. Ἄν ἡ «ὄργανωμένη» ἑλληνικὴ λέξι ἀποτελῇ τὸν τέλειο «ὀρισμὸς» τῆς ἔννοιας πού περικλείει, μὲ πλήρη καταγραφή, διὰ τῶν γραμμάτων πού τὴν ἀποτελοῦν, ὄχι μόνο τῆς «εἰδοποιοῦ» τῆς διαφορᾶς ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν γνωρισμάτων τῆς, κυριολεκτικῶν ἀλλὰ καὶ μεταφορικῶν, συγκεκριμένων ἀλλὰ καὶ ἀφηρημένων, πραγματικῶν ἀλλὰ καὶ δεοντολογικῶν, ἐπιστημονικῶν ἀλλὰ καὶ φιλοσοφικῶν, περιστασιακῶν ἀλλὰ καὶ ὑπερχρονικῶν (καὶ μάλιστα κατὰ σειράν σημασίας ἐνὸς ἐκάστου γνωρίσματος ἀνάλογη πρὸς τὴ σειρά προτεραιότητος τῶν γραμμάτων πού τὴν συνθέτουν, ὅπως θὰ φανῇ στὰ ἐπόμενα τεύχη τοῦ «Δαυλοῦ», ὅπου θὰ συναχθοῦν οἱ κανόνες κατασκευῆς τῆς ἑλληνικῆς λέξεως στὰ πανάρχαια «Μουσεία Λόγων»), τότε ὑποχρεωτικά θὰ πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι σὲ ἐποχὲς πού χάθηκαν μέσα στό σκότος τοῦ ἀπώτερου παρελθόντος ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ «λογικὴ» ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ εἶχε φθάσει σὲ τέτοια ἐπίπεδα, ὅπου μόνο στό μέλλον μὲ τὴν πλήρη ἀνάπτυξη τῶν προγραμμάτων τῶν ἡλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν μπορεῖ ἴσως νὰ ξαναφθάσῃ. Γιὰ νὰ συλλάβῃ κανεὶς τὴν ἔκταση τῆς πανάρχαιας αὐτῆς φοβερῆς Ἑποποιίας τοῦ Πνεύματος, ἃς σκεφθῇ μόνο πόσες λίγες αὐστηρῶς καθωρισμένες ἔννοιες-λέξεις προστίθενται σήμερα στὶς ἀνθρώπινες γλώσσες, ὅστερα μάλιστα ἀπὸ τὶς προσπάθειες χιλιάδων πρωτοπόρων ἐ-

πιστημόνων καὶ ἐρευνητῶν νὰ ἀνακαλύψουν τὴν κάθε νέα ἔννοια στό ἐργαστήριό ἢ τὸ σπουδαστήριό τους, νὰ τὴν ἐπεξεργασθοῦν καὶ νὰ τὴν ὀρίσουν ἀναλυτικά καὶ νὰ τὴν «βαπτίσουν» πλέον ὡς δρον (μὲ τὴ βοήθεια μάλιστα, ἀκόμη καὶ σήμερα, τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς λέξεως ἡ ἔννοιας, ἀφοῦ, ὡς γνωστόν, οἱ δροι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλοσοφίας ἐξακολουθοῦν νὰ ἀντλοῦνται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ἢ πάντως ἀπὸ ἔννοιες τὶς ὁποῖες διαθέτει ὡς νοητικὲς «συλλήψεις» τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ λεξιλόγιο).

Τὸ γεγονός ὅτι ἡ πρώτη καταγραμμένη ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ ἡσιόδεα-ὁμηρικὴ, εἶναι ἓνα τέλειο δημιούργημα μυριάδων καθωρισμένων ἔννοιων-συλλήψεων τοῦ ἀνθρώπινου ἔγκεφάλου, τὸν πλοῦτο τῶν ὁπίων καμμιὰ ἀλλῇ ἀρχαία γλῶσσα οὔτε κατὰ μακρυνὴν προσέγγιση διαθέτει, ἐπιβεβαιώνει τὴ σκέψη γιὰ τὴν προὔπαρξη τῆς γιγάντιας αὐτῆς Ἑποποιίας. Ἡ ἀποψη ὅτι δύο ἄνθρωποι, ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος, ἢ ὅσοι ἄλλοι θέλετε, δημιούργησαν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, ἐξ ὑπαρχῆς καὶ ξαφνικά αὐτὸ τὸ «θαῦμα», ἂν ὄχι δόλια, εἶναι ἀσφαλῶς παιδαριώδης καὶ ἀφ' ἑαυτῆς ἀποριπτή.

Ἡ ὄχι ἀμέσως κατανοητὴ ρῆση τοῦ ἀρχαίου σοφοῦ, ὅτι ἂν ὑπάρχουν θεοὶ μόνο ἑλληνικά ὁμιλοῦν, ἀποκτὰ τώρα πλήρη διαύγεια ὡς κυριολεξία καὶ παύει νὰ φαίνεται ὡς ρητορικὸ σχῆμα: Οἱ ἄνθρωποι-θεοὶ (καμμιὰ σχέση μὲ τὴ σύγχρονη βάρβαρη καὶ ἐξουσιαστικὴ ἔννοια «Θεός»), οἱ ἄνθρωποι δηλαδὴ τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου πού «ἐΘεῶντ...» τὸ ἐπιστητὸ καὶ «ἐΘεομοθετοῦσαν» τὸ Λόγο καὶ τὴν ἀτομικὴ καὶ ὁμαδικὴ ζωὴ, ὄχι μόνο ὁμιλοῦσαν ἑλληνικά ἀλλὰ ἦταν οἱ ἴδιοι οἱ δημιουργοὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας.

Ἄν ἡ σύντομη αὐτὴ ἀξιολόγηση τοῦ ἐπιστημονικοῦ γεγονότος τῆς ἑρμηνείας τῆς γενέσεως τοῦ ἀνθρώπινου Λόγου ἔχῃ λογικὰ θεμέλια καὶ πραγματικὲς ἀποδείξεις, ὅπως διακινδυνεύω νὰ βεβαιώσω ἐγὼ ἐδῶ, δὲν χρειάζεται νὰ προσθῶ, νομίζω, τώρα τίποτε ἄλλο. Θὰ ἀφῆσω τὸν σκεπτόμενο ἀναγνώστη νὰ προεκτείνῃ ἐλεύθερα μόνος του τὶς παραπάνω ἐκτιμήσεις καὶ νὰ προβλέψῃ τὶς συνέπειες τοῦ γεγονότος στὴν ἐπιστὴμὴ καὶ τὴ Ζωὴ ἐν γένει τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος καὶ ἴσως νὰ συναισθανθῇ τὸ καθῆκον του ὡς ἀνθρώπου γιὰ τὴν συμβολὴν του, μέσα στὰ πλαίσια τῶν ἀτομικῶν του δυνατοτήτων, στὴν προαγωγή, ἀνάπτυξη, «διόρθωση» (πού ἴσως ἔχει ἀνάγκη) καὶ ὁλοκλήρωση τῆς ἔρευνας αὐτῆς: Ὅλοι οἱ διανοούμενοι μποροῦν πράγματι νὰ συμμετάσχουν στὴ μεγάλη προσπάθεια, ἀκόμη καὶ οἱ «μὴ εἰδικοί». Γιατὶ καὶ ἡ σύλληψη καὶ ἡ μέχρι τώρα διεξαγωγή καὶ υποστήριξη τῆς ἔρευνας γίνεται ἀπὸ μὴ εἰδικούς, γίνεται ἀπὸ ἐρασσι-τέχνες.

Δ.Ι.Α.

ΗΛΙΑΣ Λ. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

Τὸ φάσμα τῶν σημασιῶν τοῦ «Σ»

Ἀναλύσεις λέξεων μὲ ἀρκτικὸ γράμμα τὸ «Σ»

[Τέταρτη συνέχεια]

Καὶ ἡ ἀρχὴ πάλι ἐκ τοῦ Πλάτωνος (*Κρατύλος* 427α): «ὥσπερ γε διὰ τοῦ “φεῖ” καὶ τοῦ “ψεῖ” καὶ τοῦ “σίγμα” καὶ τοῦ “ζῆτα” ὅτι πνευματώδη τὰ γράμματα, πάντα τὰ τοιαῦτα μεμίμηται αὐτοῖς ὀνομάζων, οἷον τὸ “ψυχρὸν” καὶ τὸ “ζέον” καὶ τὸ “σεῖεσθαι” καὶ ὅλως σεισμόν. Καὶ ὅταν πού τὸ φυσῶδες μιμῆται, πανταχοῦ ἐνταῦθα ὡς τὸ πολὺ τὰ τοιαῦτα γράμματα ἐπιφέρειν φαίνεται ὁ τὰ ὀνόματα τιθέμενος» [“Ὅπως ἀκριβῶς βέβαια μὲ τὸ «Φ» καὶ μὲ τὸ «Ψ» καὶ μὲ τὸ «Σ» καὶ μὲ τὸ «Ζ», ἐπειδὴ τὰ γράμματα αὐτὰ εἶναι ἀνεμώδη (προέρχονται δηλαδὴ ἐκ μιμήσεως ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀνέμου), ἔχει μιμηθεῖ καὶ ὀνομάζει μὲ αὐτὰ ὅλα τὰ πράγματα ποὺ ἔχουν σχετικὲς ιδιότητες, ὅπως τὸ “ψυχρὸν” διὰ τοῦ «Ψ», τὸ “ζέον” διὰ τοῦ «Ζ», τὸ “σεῖεσθαι” διὰ τοῦ «Σ» καὶ γενικὰ τὸν σεισμό. Καὶ ὅταν πάλι τὸ φύσημα μιμεῖται, παντοῦ ἐδῶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ γράμματα αὐτῆς τῆς μορφῆς ἐπιθέτει (γιὰ νὰ σχηματίσει τὴ λέξη) αὐτὸς ποὺ καθορίζει τὰ ὀνόματα].

Στὴν εἰσαγωγὴ τῆς ἔρευνάς μου («Δαυλός», τεύχος 72) ἔλεγα ὅτι πηγές (πομποὶ) τῶν ἡχητικῶν καὶ ὀπτικῶν ἐρεθισμάτων εἶναι ἡ φύση καὶ ὁ ἄνθρωπος (βεβαίως καὶ αὐτὸς ὡς ὄν φυσικό). Ὁ ἄνθρωπος, ἐν συνεχείᾳ, τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου καὶ ὁ Ἑλληνικὸς χώρος συγκροτοῦν τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα τῆς ἐπικοινωνίας τοῦ ἔλλοπος, δηλ. ὡς δέκτου, καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ὡς πομποῦ. Ἔτσι — συνέχίζα — ἔχουμε ἤχους, οἱ ὅποιοι, ἕνας ἕκαστος, ἐκφράζουν τὴν «κοινὴ ἀκουστικὴ ἀντίληψη» ἀντίστοιχων φαινομένων ἢ καταστάσεων μὲ τὴ δυνατότητα ἐκ τῆς συνθέσεως αὐτῶν νὰ παράγουμε ὀνόματα-λέξεις, οἱ ὁποῖες θὰ δύνανται νὰ περικλείουν μέσα τους τὸ συγχωνευμένο νόημα τῶν ἀλληλοεξαρτημένων σημασιῶν, τὶς ὁποῖες συμβολίζουν τὰ γράμματα.

Τὸ ἡχητικὸ ἐρέθισμα ποὺ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου μιμήθηκε μὲ τὸ φθόγγο «Σ» ἀνήκει, ὅπως θὰ διαπιστώσουμε, καὶ στὶς δύο ὁμάδες ἤχων (φύση καὶ ἄνθρωπος). Θὰ ξεκινήσω ἀπὸ τὸ μεγάλο «πομπὸ» ἤχων, τὴν ἑλληνικὴ φύση. Ὁ ἄνθρωπος (*ἔλλοψ*) δέχθηκε τὸ ἡχητικὸ ἐρέθισμα, ταυτοχρόνως δὲ καὶ ὀπτικό, ἐκ τῆς πνοῆς τοῦ ἀνέμου. Ὁ Ἑλληνικὸς χώρος ἦταν ἡ κατ’ ἐξοχὴν γῆ τῶν κωνοφόρων δένδρων (ἴδε εἰσαγωγὴ, τεύχος 72). Ὁ ἄνεμος «σεῖει», ὡς γνωστόν, τὰ δένδρα καὶ βεβαίως καὶ ὅλες τὶς πόες, τὰ ὅποια ἀνθιστάμενα «προκαλοῦν» καὶ τὸ φθόγγο μὲ σημασίαν «ΣΙ» καὶ τὸ ὀπτικὸ φαινόμενο τῆς παλινδρόμου κινήσεως, λόγῳ τῆς ἐλαστικότητάς της, τὸ ὁποῖο καὶ ὀνομάσαμε «σεῖσιν».

Ὁ ἄνεμος ὅμως διεγείρει καὶ τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο καὶ ἰδιαίτερος τὶς ἐκτεταμένες ἐπιφάνειες ὅπως τῆς θάλασσας (*ἄλς*). Ἄς δοῦμε καὶ ἐδῶ τὸ φαινόμενο. Ὁ ἔλλοψ ἀσφαλῶς παρατήρησε τὴ θάλασσα, ἀρχικῶς, ἐκ τῆς ἀκτῆς. Στὴν ἀκτὴ εὐρισκόμενος ἄκουσε καὶ παρατήρησε τὰ συμβαίνοντα, ὅταν ὁ ἄνεμος ἄρχιζε ν’ ἀνυψῶναι τὰ κύματα, νὰ τὰ ὀδηγεῖ στὴν ἀκτὴ, νὰ τὰ ἀναγκάζει ν’ ἀναπηδοῦν ὡς αἶγες

ἐπάνω της (*αἶγας* ὀνόμασαν οἱ κτηνοτρόφοι κύκλωπες τὰ κύματα καὶ *αἰγιαλὸν* τὴν ἀκτὴ), νὰ ξαπλώνουν στὴν ἀκτὴ καὶ μετὰ νὰ ἐπιστρέφουν («ἀντιμάμαλο») παρασύροντας ἄμμο καὶ βότσαλα μὲ κάποιον ἤχο ὅμοιο πρὸς τὸν φθόγγο «ΣΙ». Αὐτὸ τὸ τελικὸ «Σ» καὶ ἡ κίνηση ἀπὸ τὴ θάλασσα πρὸς τὴν ἀκτὴ καὶ ἐκ τῆς ἀκτῆς πρὸς τὴ θάλασσα συνέδεσαν καὶ αὐτὸ τὸ φυσικὸ φαινόμενο μὲ τὸ φθόγγο «Σ».

Ὁ Ἑλληνικὸς ὅμως χῶρος ὑπέφερε ἀνέκαθεν ἐκ σεισμῶν. Στὰ ἔγκατα (τάρταρα) τῆς ἑλληνικῆς γῆς συσσωρεύοντο οἱ θυμοὶ τοῦ Ἑγκέλαδου, οἱ ὁποῖοι ὀφείλοντο στὰ ἐν δράσει τότε ἡφαίστεια, κατὰ τὴν *πολιάν* ἀρχαιότητα. Ἔνεκα αὐτῆς τῆς αἰτίας ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου ἀντελήφθη πολὺ ἐνωρίτερα ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους λαοὺς τὴ μορφή τῆς παλινδρομοῦσης κινήσεως, τὴν ὁποία ὀνόμασε καὶ «σεισμόν».

Ἄς περάσουμε τώρα στοὺς ἤχους καὶ κινήσεις ποὺ ὁ ἴδιος προκάλεσε. Ὁ ἔλλοψ θηρευτὴς καὶ μετὰ κύκλωψ κτηνοτρόφος ἐγίνε κάποτε καὶ συλλέκτης τῶν αὐτοφυῶν δημητριακῶν τῆς ἑλληνικῆς γῆς πρὸ τῆς ἐπινοήσεως τοῦ ἀρότρου καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς δυνάμεως τῶν βοῶν στὴν «ἀροτικήν», δηλαδή στὴν καλλιέργεια τῆς γῆς. Τοὺς σκληροὺς καρποὺς τῶν δημητριακῶν τοὺς συνέθλιψε μεταξύ δύο λίθων, καὶ ἀσφαλῶς μὲ τὴν ἐπινόηση τοῦ *σῆστρου* (κάποιας μορφῆς κόσκινου) πραγματοποιοῖσε τὸ διαχωρισμὸ τοῦ ἀλεύρου ἐκ τοῦ φλοιοῦ τῶν καρπῶν. «*Σῆσιν*» ὀνόμασε τὴν πράξη αὕτη τοῦ κοσκινίσματος. Καὶ θεωρῶ ὅτι «κοινὴ ἀντίληψη» ὄλων μας εἶναι ὁ ἤχος τοῦ κοσκινίσματος (τὸν ὁποῖο καὶ μιμοῦμεθα μὲ τὸν ἤχο Σι...Σι...). Μὲ αὕτη τὴν ἀρχικὴ παρατήρηση ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου ἄρχισε νὰ δημιουργεῖ μεταφορικῶς νέες λέξεις ποὺ περιέκλειαν ἔννοιες, ὅπως π.χ. τοῦ ἀσταθοῦς, τοῦ ἄστατου, τοῦ διστακτικοῦ, τοῦ ἀναποφάσιστου, τοῦ βασανιζόμενου καὶ πολλὰς ἄλλες λέξεις, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ διαπιστώσουμε τὸν ἀκριβέστερο ρόλο τῆς συμμετοχῆς τοῦ συμφώνου «Σ» στὴν «ὀργάνωσιν» τους.

Ἡ ἀνάπτυξη καὶ ἐρμηνεία τῶν λέξεων ποὺ ἀκολουθοῦν εἶναι κατὰ τὴν ἀλφαβητικὴ τους σειρά. Καὶ βεβαίως ἐξετάζονται μόνο ἐκεῖνες ποὺ ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Ὅμηρο καὶ τὸν Ἡσίοδο.

Σαίνω: κυρίως ἐπὶ κυνῶν= σείω τὴν οὐρά, κολακεύω, θωπεύω. Τὴ λέξη τὴ συναντοῦμε στὸν Ὅμηρο: «Ὡς δ' ὅτ' ἂν ἀμφὶ ἄνακτα κύνες δαίτηθεν ἰόντα σαίνωσ'...» [*Ὀδύς*, Κ 217: Καθ' ὅμοιο τρόπο ποὺ τὰ σκυλλιά κουνοῦν τὶς οὐρὲς τοὺς γύρω ἀπὸ τὸν ἀφέντη τους, ὅταν γυρίζει ἀπὸ γεῦμα]. Ἐπίσης στὴν Ὀδύς. Π 6 ὁ Ὅμηρος μᾶς λέγει: «*Νόησε δὲ δῖος Ὀδυσσεὺς σαίνοντάς τε κύνας, περὶ τε κτύπος ἦλθε ποδοῖν*» [Πῆρε εἶδηση ὁ ἀπὸ γενιὰ εὐγενικὴ Ὀδυσσεύας, ἀπ' τὸ κούνημα τῆς οὐρᾶς τῶν σκυλλιῶν, ὅτι κάποιος κτύπος βημάτων ἔφθασε στ' αὐτιά τους]. Στὴ *Θεογονία* (στίχ. 771) τίθεται ἡ λέξη μὲ τὴ σημασία τῆς ἐξαπάτησης: «...*τέχνην δὲ κακὴν ἔχει· ἐς, μὲν ἰόντας σαίνει ὁμῶς οὐρῇ καὶ οὖασιν ἀφοτέροισιν, ἐξελεῖν δ' οὐκ αὐτὶς ἔᾶ πάλιν...*» [Καὶ ἔχει ἓνα παμπόνηρο τέχνασμα (ὁ τρομερὸς σκύλλος, φύλακας τοῦ Ἄδης, ὁ Κέρβερος), σ' ἐκεῖνον ποὺ θὰ μπεῖ κουνάει τ' αὐτιά τὰ δύο καὶ τὴν οὐρά του φιλικά, μὰ πάλι ἔξω νὰ βγεῖ δὲν τὸν ἀφήνει].

Ἡ λέξη ἔχει ἀρκτικὸ γράμμα τὸ σύμφωνο «Σ». Ἀρχίζει ἐπομένως μὲ μία κίνηση παλινδρομικὴ, ποὺ προκαλεῖ κάποια ταραχὴ, ἐκπληξη, θαυμασμὸ, κυρίως

μεγαλογράμματος
γραφή 5' αϊ. π.Χ.

μεγαλογράμματος
γραφή 8' αϊ. μ.Χ.

μεγαλογράμματος
γραφή 11' αϊ. μ.Χ.

ἐπισεισυρμένη
γραφή 17' αϊ. μ.Χ.

ἐπισεισυρμένη
γραφή 18' αϊ. π.Χ.

μικρογράμματος
γραφή 1' αϊ. μ.Χ.

ἐπισεισυρμένη
γραφή 8' αϊ. μ.Χ.

μικρογράμματος
γραφή 19' αϊ. μ.Χ.

μικρογράμματος
γραφή 18' αϊ. μ.Χ.

μικρογράμματος
γραφή 16' αϊ. μ.Χ.

σύγχρονα καλλιγραφικά

ή λέξη. Θύρα είναι ή ξύλινη (έν προκειμένω) κατασκευή παλινδρομούντος φράγματος της εισόδου τών ανθρώπινων κατοικιών, πού τίθεται χάριν ασφαλείας ιδίως τών κατοικούντων έντός αὐτῆς. Ἔτσι «Σ»=ή ξύλινη παλινδρομοῦσα θύρα, ή ασφαλίζουσα (Α) (τὸ «Α» ἀφαιρετικό: ἐδῶ τῆς διαθέσεως τών ἄλλων νά εισέλθουν) τοὺς κατοικοῦντες (Ν) (ρ. *ναίω*) σ' αὐτήν. Εἶναι δὲ ἐξ ἴσου βέβαιο ὅτι καὶ τὸ ξύλινο πάτωμα ἔχει λόγῳ τῆς ἐλαστικότητος κίνηση ἐπάνω καὶ κάτω, ὅταν βαδίζει κάποιος ἐπ' αὐτοῦ, ἐνῶ ταυτοχρόνως παρέχει καὶ ἀσφάλεια στοὺς κατοίκους τῆς οἰκίας. Ἡ λέξη *σανίς* ἐλέχθη ἀργότερα μὲ τὴ σημασία τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου. Εἶναι καὶ ἐδῶ ἐπίσης φανερὴ ή σχέση τῆς ἐπάνω-κάτω κινήσεως τοῦ πλοίου (Σ) καὶ τῆς νηός (Ν), πού ἀποτελεῖ καὶ τὴν κατοικία τών ναυτῶν.

Σαρδάνιος: ἐπὶ γέλωτος πικροῦ ἢ εἰρωνικοῦ καὶ χλευαστικοῦ· ἀκόμη ἐπὶ ὀργῆς καὶ ἐκδικήσεως. Στὸν Ὅμηρο τὴ λέξη τὴ συναντοῦμε στὴν *Ὀδύσεια* (Υ 302): *«μεῖδῃσε δὲ θυμῷ σαρδάνιον μᾶλα τοῖον»* [καὶ τὰ χεῖλια τεντώθηκαν ἐκ τῆς ὀργῆς, ὅμοια μὲ τὸ σπασμὸ τοῦ προσώπου πού προκαλεῖ ὁ γέλως ἐκ τοῦ φυτοῦ «σαρδάνη», ὅταν γεύονται τὶς ρίζες τοῦ οἰ ἄνθρωποι].

Ἡ λέξη ἔχει παραχθεῖ ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου στὴν ὁποία ἐφύετο τὸ φυτό, δηλαδὴ τῆς Σαρδοῦς, τῆς γνωστῆς σημερινῆς Σαρδηνίας.

Σάρξ: Στὴ *Θεογονία* συναντοῦμε τὴ λέξη στὸ στίχο 538: *«Τοῖς μὲν γὰρ σάρκας τε καὶ ἔγκατα πίονα δημῷ ἐν ρίνῳ κατέθηκε καλύψας γαστρί βοεῖη, τῷ δ' αὐτ' ὀστέα λευκὰ βοός δολίῃ ἐπὶ τέχνῃ εὐθετίσας κατέθηκε καλύψας ἀργεῖτι δημῷ»* [Καὶ τὰ μὲν κρέατα καὶ ἐντόσθια τὰ παχιά καὶ τὰ ξύγκια μέσα στὸ δέρμα τὰ ἔχωσε καὶ τὰ σκέπασε μὲ τὴν κοιλιὰ τοῦ βωδιοῦ· τὰ δὲ ὑπόλοιπα, τὰ κόκκαλα δηλαδὴ τοῦ βωδιοῦ τὰ κάτασπρα, μὲ δόλια σοφίσματα τὰ ταχτοποίησε βάζοντας κι' αὐτὰ χάμου καὶ σκεπάζοντάς τα μ' ἄσπρο ξύγκι]. Οἱ στίχοι μιλοῦν γιὰ τὴν προσπάθεια ἐξαπατήσεως τοῦ Διὸς ὑπὸ τοῦ Προμηθέως. Ὁ Ζεὺς τὸν ἀντιλαμβάνεται, καὶ γι' αὐτὸ δὲν θέλει νὰ τοῦ δώσει τοῦ *«ἀκαμάτοιο πυρός τηλέσκοπον αὐγὴν»*. Τελικῶς τὸ μεγάλο αὐτὸ παιδί τοῦ Ἰαπετοῦ ἔκλεψε τὸ μυστικὸ καὶ βεβαίως τιμωρήθηκε γι' αὐτὲς τοῦ τὶς πράξεις. Στὸν Ὅμηρο (*Ὀδύσεια*) τὴ συναντοῦμε μὲ τὴ σημερινή της σημασία, τῆς σαρκός, ὡς τοῦ κρέατος πού σκεπάζει τὰ κόκκαλα (Τ 450): *«πολλὸν δὲ διήφυσε σαρκὸς δόδοντι λικριφίς αίξας, οὐδ' ὁστέον ἴκετο φωτός»* [ἀρκετὴ δὲ σάρκα τράβηξε τὸ δόντι (τοῦ ἀγριογούρουνου) τὸ πλαγίως ἐξέχον, δὲν ἔφθασε ὅμως τόσο βαθιά, ὥστε νὰ φέρει στὸ φῶς τὸ κόκκαλο].

Ἄς δοῦμε τώρα τὴ λέξη «*σάρξ*» (ἢ «*σῦρξ*»). Ἡ σάρξ εἶναι τὸ περίβλημα τοῦ ὄντος ἄνθρωπος. Αὐτὸ τὸ περίβλημα προφυλάσσει καὶ προστατεύει τὶς λειτουργίες τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ πού ἴσταται, κινεῖται, ἀναπνέει, διανοεῖται, διαιωνίζεται, ριγᾷ, ἀνατριχιάζει, πάλλεται κ.λπ. Ὅλες ὁμως αὐτὲς οἱ λειτουργίες ἀναλύονται σὲ ἐρεθίσματα πού ἔρχονται στὸν ἐγκέφαλο καὶ ἐντολὲς πού φεύγουν ἀπὸ αὐτὸν πρὸς τὶς πηγὲς τῶν ἐρεθισμάτων. Αὐτὴ ή κίνηση μπορεῖ νὰ χαρακτηριθεῖ ὡς παλινδρομική. Αὐτὴ τὴν παλινδρόμηση ἐρεθισμάτων-ἐντολῶν, πού συμβαίνουν ἐντὸς τῆς σαρκός, τὴν ἐκφράζει τὸ σύμφωνο «Σ». Τὸ περίβλημα εἶναι ἓνας ἰστὸς ἰσχυρὸς, πού ἐμποδίζει καὶ ἐπομένως ἀφαιρεῖ (Α) τὴν ἐλεύθερη ροή (Ρ) κυρίως τῶν ὑγρῶν πού ἀποτελοῦν τὸ 70% τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ (Κ) (ῥῆμα *κρατέω*), κρατώντας ἰσχυρῶς τὴ ζωή.

συναισθήματα, πού ἀφαιροῦν (Δ) ἰσχυρῶς (Ι) τὴν ἀντίληψη, προσοχή, κρίση (Ν= νόος) ἢ, ἀλλιώς, γι' αὐτὸ ἐπιτάσσουν (Α) ἰδίως (Ι) τὴν προσοχή, κρίση κ.λπ. (Ν) γιὰ τὴν ὀρθή ἐκτίμηση τῶν φαινομένων. Ἔτσι οἱ θωπεῖες, περιποιήσεις, κολακεῖες καὶ ὅσα γενικῶς προκαλοῦν συναισθηματικές ταραχές, προκαλοῦν καὶ παλιμβουλίες, μὲ συνέπεια τὴν ἐλάττωση τῆς κρίσεώς μας ἢ τῆς προσοχῆς μας. Καὶ ἡ λέξη, ὅπως ἀντιλαμβανόμεθα, ἔχει διττὴ σημασία. Τὸ «Α» μπορεῖ νὰ σημαίνει ἀφαίρεση, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶναι ἐπιτακτικό.

Σάκος = ἀσπίς· καὶ μεταφορικῶς χρησιμοποιήθηκε ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων μὲ τὴ σημασία τῆς ὑπερασπίσεως, τῆς προστασίας. Μὲ τὴ σημασία τῆς ἀσπίδας τὴ συναντοῦμε στὸν Ὅμηρο ('Ιλ. Τ 268): «Οὐδέ τοι' Αἰνείαιο δαΐφρονος ὄβριμον ἔγχος ρῆξε σάκος» [Οὔτε τότε τοῦ Αἰνεία τοῦ υπερήφανου στὸ φρόνημα τὸ βαρὺ κοντάρι τρύπησε τὴν ἀσπίδα]. Καὶ στὸν Ἡσίοδο ὁμως τὴ συναντοῦμε ('Ἀσπίς Ἡρακλέους, στίχ. 139): «Χερσί γε μὴν σάκος εἶχε παναίολον, οὐδέ τις αὐτὸ οὔτ' ἔρρηξε βαλὼν οὔτ' ἔθλασε, θαῦμα ἰδέσθαι» [στὸ χέρι τοῦ βεβαίως κρατοῦσε ἀσπίδα πολυποίκιλη καὶ ἀπαστράπτουσα, ἐλαφρὰ καὶ εὐκίνητη, τὴν ὁποία ποτὲ κανεὶς δὲν ῥάγισε ἢ τσάκισε κτυπώντας τὴν καὶ ἦτανε χάρμα τῶν ματιῶν νὰ τὴ βλέπεις].

Καὶ στὴ λέξη αὕτη παρατηροῦμε ὅτι τὸ σύμφωνο «Σ» δίνει τὴν εἰκόνα τῶν κινήσεων τῆς ἀσπίδας, πού παλινδρομεῖ στὸ χέρι τοῦ μαχητῆ προστατεύοντάς τον (Α= ἀφαιρετικό) ἀπὸ τὰ θανατηφόρα κτυπήματα (Κ) (ῥῆμα κτείνω καὶ ῥῆμα κτυπέω). «Τὸ σάκος παρὰ τοῖς μετέπειτα — σημειώνει τὸ λεξικὸ Lidell-Scott — ἐθεωρεῖτο ὡς ὅπλον τῶν μὴ ἐλληνικῶν ἐθνῶν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἐλληνικὸν ἀσπίς».

Ἀλλὰ καὶ ἡ λέξη Α-Σ-Π-(ίς) περικλείει τὰ ἴδια νοήματα: τὸ Α καὶ ἐδῶ δηλώνει τὴν προστασία (ἄμυνα), λόγῳ τῶν παλινδρομικῶν κινήσεων («Σ») τῆς ἀσπίδας, ἐκ τῶν πληγμάτων (Π). Τὸ ῥῆμα πλήσσω, ἡ λέξη πληγῇ καὶ ἡ λέξη πέλαγος ἔχουν κοινὴ ρίζα ΠΛΑΓ-. Εἶναι δὲ φανερό ὅτι ἡ λέξη πέλαγος ἔχει προέλθει ἐξ ὀνοματοποιίας καὶ ἐκφράζει τὴν ἀναπεπταμένη θάλασσα, πού, ὅταν εἶναι ὀρμητικὴ, καταφέρει πληγμάτων στοὺς βράχους τῆς ἀκτῆς (...ΠΛΑΓ-...). Ἔτσι καὶ οἱ δύο λέξεις ἀνήκουν στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα. Στὴ λέξη ΣΑΚ-ος ἡ κίνηση ἢ προστατευτικὴ (Σ) ἀφαιρεῖ (Α) τὰ κτυπήματα· στὴ λέξη ΑΣΠ-ίς ἀφαιρεῖ (Α) ἢ κίνηση ἢ προστατευτικὴ (Σ) τὰ πληγμάτων (Π).

Σανίς = θύρα ξύλινη ἢ πάτωμα. Στὸν Ὅμηρο τὴ λέξη τὴ συναντοῦμε καὶ μὲ τίς δύο σημασίες, π.χ. ('Ιλ. Μ 453): «ὡς Ἐκτωρ ἰθὺς σανίδων φέρε λαῶν ἀείρας, αἶψα πύλας εἵρυντο πύκα στιβαρῆς ἀραρυίας, δικλίδος ὑψηλῆς» [ἔτσι καὶ ὁ Ἐκτωρ ἀρπάζοντας τὴν πέτρα χτύπησε ὁλοῖσιναι τίς πόρτες, πού τίς εἰσόδους ἔφραζαν στέρεα ἐνωμένες μὲ διπλὰ κλειῖθρα ὑψηλῆς τεχνικῆς]. Ἐπίσης στὴν Ὀδύσ. (Φ 51) μὲ τὴν σημασία τοῦ ὑπερυψωμένου ξυλίνου πατώματος — κάτι σὰν τὸ σημερινὸ «πατάρι»: «Ἡ δ' ἄρ' ἐφ' ὑψηλῆς σανίδος βῆ· ἐνθα δέ χηλοὶ ἔστασαν, ἐν δ' ἄρα τῇσι θυώδεα εἶματ' ἔκειτο» [Αὕτῃ δὲ ἀμέσως ἀνέβηκε στὸ πατάρι, ὅπου εὐρίσκοντο κιβώτια πού μέσα ἦτανε ροῦχα πού μοσκομυρίζαν].

Ἡ λέξη σχηματίστηκε μὲ ἀρκτικό τὸ σύμφωνο «Σ», γιὰ νὰ καταδείξει τὴν παλινδρομικὴ κίνηση τῆς θύρας. Τί εἶναι ὁμως θύρα; Τὴν ἀπάντηση μᾶς τὴ δίνει

Σάτυρος: σύντροφος τοῦ Βάκχου παριστανόμενος ὡς ἔκτρωμα μὲ μορφή τράγου. Σ' ἓνα ἀπόσπασμα τῶν *Ῥοιῶν* ('Ἡσίοδος) ἀναφέρονται οἱ σάτυροι ὡς «γένος οὐ-τιδανῶν καὶ ἀμηχανοεργῶν» [Rzach 198(44)], δηλαδή γένος τιποτένιων, ἀσήμα-ντων καὶ ἀνεπιτήδειων πρὸς ἐργασίαν. Στὸν Ὅμηρο πουθενὰ δὲν ἀναφέρονται σάτυροι. Οἱ μυθολογοῦντες, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐκτρωμάτων ποῦ ἀρέσκονται νὰ παρουσιάζουν ὡς δηθεν προϊόντα τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἔδωσαν καὶ ὡς συντρόφους τοῦ ὑπέροχου θεοῦ-βασιλέως Διονύσου τοὺς οἰνοχαρεῖς καὶ οἰνοβαρεῖς σατύρους.

Τί περιγράφει ὁμως ἡ λέξη «*σάτυρος*»; Ἑρμηνεύοντας τὰ γράμματα-σύμβολα τῆς λέξεως ἔχουμε τὴν εἰκόνα ἑνὸς ἀνθρώπου περιφερομένου (πέρα-δῶθε) (Σ) ἀ-σκόπως (Α), ἀνεπιτήδειου (*ἀμηχανοεργοῦ*) στὶς τέχνες (Τ), ὕστερου (Υ) (δηλαδὴ ἔσχατου) στὸ ρηματικὸ λόγο (Ρ). Αὐτοὶ οἱ πλάνητες στὸν ἐλληνικὸ χῶρο, οἱ «οὐ-τιδανοὶ καὶ ἀμηχανοεργοὶ», συγκροτοῦσαν τὸ γένος τῶν σατύρων.

Σάφα = φανερά, «δλοφάνερα». Παρ' Ὀμήρῳ συναντοῦμε τὴ λέξη συνδεόμενη μετὰ γνωστικῶν ἢ λεκτικῶν ρημάτων, π.χ. «*Ὡδε χ' ὑποκρίνατο θεόπροπος, ὃς σάφα θυμῷ εἶδείη τεράων καὶ οἱ πειθοίατο λαοί*». [Τέτοιο χρῆσμός θὰ ἔδινε καὶ μά-ντις ὁ ὁποῖος θὰ ἐφωτίζετο στὴ σκέψη του ἐπὶ τῶν ὁρατῶν σημείων καὶ θὰ ἐπέι-θοντο οἱ ἐν πολέμῳ λαοί: *Ἰλ. Μ 237*]. Ἐπίσης: «*ἦν χ' ἡμῖν σάφα εἶποι*» [*Ὀδύς. Β 31*: ἢ κανένα χρῆσμός θὰ μᾶς φανερῶσει μὲ λόγια].

Ἡ λέξη ἔχει ἀρκτικὸ τὸ σύμφωνο «Σ». Ἐδῶ ἡ παλινδρομοῦσα κίνηση (Σ) σχηματίζει κάποιον σημεῖο ἢ σῆμα, ποῦ διὰ τῆς προσθήκης (Α) τοῦ φωτὸς (φωτι-ζόμενο) (*οἶδα, εἶπεῖν*) γίνεται τὸ σημαινόμενο δλοφάνερο.

Σέβας = αἴσθημα φόβου καὶ μετὰ τινος ἐννοίας θαυμασμοῦ. Στὸν Ὅμηρο συνα-ντοῦμε τὴ λέξη καὶ στὴν *Ἰλιάδα* καὶ στὴν *Ὀδύσεια*. Στὴν *Ἰλιάδα* (Σ 178): «*ἀλλ' ἄνα, μήδ' ἔτι κείσο· σέβας δέ σε θυμὸν ἰκέσθω, Πάτροκλον Τρωῆσι κυσὶν μέλπηθρα γενέσθαι*» [*Ἀλλά, βασιλέα ὕψιστε ὅλων τῶν ἀνδρῶν (ἄνα), παῦσε νὰ κείτεσαι (στὴ σκηνή σου)· καὶ ὁ φόβος ἃς καταλάβει τὴ ψυχὴ σου, μήπως ὁ (φί-λος σου) Πάτροκλος γίνει λεία τῶν σκυλλιῶν τῆς Τροίας*]. Στὴν *Ὀδύσεια* (Γ 123): «*κείνου ἐκγονός ἐσσι· σέβας μ' ἔχει εἰσορώοντα*» [ἐκείνου (τοῦ Ὀδυσσ-έως) ἀπόγονος εἶσαι· θαυμασμός μὲ πιάνει, ποῦ σὲ βλέπω. (Ἐκ τῆς συνομιλίας Τηλεμάχου-Νέστορος)].

Τὸ αἴσθημα τοῦ φόβου, ὅταν κυριαρχήσει στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς σ' αὐτὸ νὰ ὑπάρχει ἡ διέξοδος κάποιας βίαιης ἀρνήσεως ἢ ἐκφράσεως κάποιου θαυμασμοῦ δι' ὕμνων, τότε ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει τοὺς «τεμενάδες», τὰ «προσκυνή-ματα». Ἡ λέξη «*σέβας*» αὐτὴ τὴν κατάσταση δηλώνει. Τὰ προσκυνήματα (ἐπά-νω-κάτω) μᾶς τὰ δίνει τὸ «Σ»: αὐτὰ συγκρατοῦν («*ἐπίσχετο θυμὸν*») τὴν βίαιη (Β) ἄρνηση ἢ προκαλοῦν, ἔλκουν (Ε) τὴ βία.

Σειρήν: Στὸν Ὅμηρο μνημονεύονται δύο (*Ὀδ. Μ52-167*), καὶ αὐτὸ τὸ γνωρίζου-με ἐκ τῆς δυϊκῆς γενικῆς ποῦ χρησιμοποιεῖ, ὅταν μιλᾷ περὶ αὐτῶν («*Σειρήνοι-ιν*»): «*ὄφρα καὶ τερπόμενος ὄπ' ἀκούσης Σειρήνοιιν*» [γιὰ νὰ ἀκούσεις μ' εὐχα-ρίστηση τίς δύο Σειρήνες]. Τί ὁμως ἦταν οἱ Σειρήνες; Ὁ Ὅμηρος ἀφήνει νὰ τίς περιγράψει ἡ «*πότνια Κίρκη*», ποῦ μᾶς λέγει ὅτι: «*Σειρῆνες λιγυρῇ θέλγουσιν ἄ-*

οιδῆ» ['Οδύσ. Μ 44: Οἱ Σειρήνες με τὸν συρίζοντα, ὁξύ, καθαρὸν ἤχο θέλγουν ἐκείνους ποὺ παρακολουθοῦν τὸ τραγοῦδι τους].

Ὁ Πλάτων (*Πολιτεία* 617 Β, c) θεωρεῖ ὅτι πέριξ ἐνὸς νοητοῦ κέντρου, ποὺ τὸ ἀποκαλεῖ «ἀνάγκη», περιστρέφονται κύκλοι ὀκτώ, οἱ ὁποῖοι ὁμως δὲν κινοῦνται οὔτε ἰσοταχῶς οὔτε πρὸς τὴν αὐτὴ κατεύθυνση: «*Ἐπὶ δὲ τῶν κύκλων αὐτοῦ ἄνωθεν ἐφ' ἐκάστου βεβηκέναι Σειρῆνα συμπεριφερομένην, φωνὴν μίαν ἰεῖσαν ἓνα τόνον, ἐκ πασῶν δὲ ὀκτὼ οὐσῶν μίαν ἀρμονίαν ξυμφωνεῖν*» ['Επάνω δὲ σ' ἕκαστο νοητὸ κύκλο ἐπροχώρει κάποια Σειρῆνα περιστρεφόμενη καὶ αὐτὴ κατὰ τὴν φορὰν αὐτῶν, με τὴν ἴδια πάντοτε φωνὴ στὸν ἴδιο τόνο, ἐξ ὧλων δὲ αὐτῶν ποὺ ἦσαν ὀκτὼ προκαλεῖτο μιὰ συμφωνία ἀρμονική]. Αὐτὰ ἐκ τοῦ Πλάτωνος. Προφανῶς οἱ «σειρήνες» ἦταν μουσικὸ ὄργανο δυὸ πηγῶν ἐξόδου τῶν ἤχων ἢ δυὸ τόνων δυναμένων προφανῶς νὰ παράγουν καταλλήλως καὶ τοὺς υπόλοιπους τόνους τῆς μουσικῆς κλίμακας. Ὅταν ἀργότερα θὰ μιλήσω σὲ προσεχῆς τεύχος τοῦ «Δαυλοῦ» περὶ τοῦ «Μ» καὶ τῶν Μουσῶν καὶ τῆς Μουσικῆς, θ' ἀναπτύξω τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους τὰ κέντρα αὐτὰ ἀναπτύξεως τῆς γλώσσας καὶ τοῦ λόγου ὀνομάσθηκαν Μουσεία. Ὅπως ἔχετε ἤδη ἀντιληφθεῖ, ὑπάρχει ἄμεση σχέση τῆς προσωδίας τῶν ἤχων τῆς φύσεως καὶ τῶν φθόγγων μιμήσεως αὐτῶν, ποὺ κατέληξαν σὲ γλώσσα καὶ λόγο. Οἱ φθόγγοι-γράμματα-σύμβολα ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὴν νεάτην καὶ ἔφθαναν στὴν ὑπάτην. (Αὐτὰ ὁμως ὅταν θὰ ἐρμηνεύσω τὸ σύμφωνο «Μ»). Ἡ ὑπόθεση τέλος τῆς δημιουργίας ἀρμονικῶν συνθέσεων δι' ἤχων ἀπέβη καὶ κριτήριον τοῦ ἐπιπέδου ἐκάστου λαοῦ. Κάθε προσωδία ὀνόματος καὶ μία ἀρμονία ἤχων. Ἄς ἐπιστρέψω τώρα στὴ λέξη.

Ἐὰν ἀναζητούσαμε τὸ ὄνομα ἐνὸς μουσικοῦ ὁργάνου ἐγχόρδου με δύο μάλιστα χορδές, οἱ ὁποῖες θὰ μᾶς ἀπέδιδαν τοὺς δύο ἀκραίους ἤχους τῆς «νεάτης» καὶ τῆς «υπάτης», τότε ὁ συριστικὸς ἤχος (ὅπως αὐτὸς π.χ. τῶν ἐκτοξευομένων βελῶν, ὁμοῖος τῆς «νεάτης») καὶ ὁ σιγαλὸς (τῆς «υπάτης», ὁ ἔχων διάθεση, δηλ. τάση, πρὸς τὴ σιγή), μᾶς ἐπιτρέπουν, ἐφ' ὅσον τὰ μέσα πρὸς παραγωγὴν αὐτῶν εἶναι οἱ δύο παλλόμενες ὡς τοῦ τόξου χορδές, νὰ θέσουμε ὡς ἀρκτικὸ γράμμα τοῦ ὁργάνου τὸ «Σ». Διότι τὸ γράμμα ἐκφράζει σχετικὸν ἤχο· καὶ ὡς εἰκόνα, θὰ ἔλεγα, ἀποδίδει τὴν παλινδρόμηση διὰ τοῦ σχήματος τοῦ Σ. Ἐὰν τώρα οἱ μουσικοὶ φθόγγοι τοῦ ὁργάνου ἔλκουν (Ε) (ῥῆμα *ἔλκω*: ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ με τὴ σημασία τοῦ σύρω, ἀπάγω ὡς αἰχμάλωτον: 'Ιλ. Ω 52) ἰσχυρῶς (Ι) τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ῥηματικοῦ λόγου (Ρ), διότι φωτίζεται ἐκ τῆς μουσικῆς ἀρμονίας καὶ αἰχμαλωτίζεται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, τότε ἔχουμε τὴ λέξη «ΣΕΙΡήν». «Οἶον τὸ ΣΕΙΡ(ήν) ὀρᾷς - θὰ ἔλεγα, μεταφέροντας τὴν Πλατωνικὴ θέση καὶ σ' αὐτὸ τὸ ὄνομα - ὅτι τοῦ Σ, Ε, Ι, Ρ, (ήν) προστεθέντων οὐδὲν ἐλύπησεν, ὥστε μὴ οὐχὶ τοῦ ὁργάνου τῆς μουσικῆς τὴν φύσιν δηλῶσαι ὅλῳ τῷ ὀνόματι οὐ ἐβούλετο ὁ νομοθέτης».

Σείω = κινῶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω, ἐπάνω-κάτω καὶ τaráσσω πρὸς πάσαν κατεύθυνσιν· παθητ.: πάσχω σεισμόν, κραδαίνομαι, σείομαι μέχρι θεμελίων. Ἐκ τῆς λέξεως πολλὲς ἄλλες παρήχθησαν, π.χ. *σεισμός*, *σεισών* (πήλινο ἀγγεῖο ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιστρέφονταν ἢ ἐνεσειόνταν κουκκιά), *σάλος* κ.λπ. Στὸν Ὀμηρο συναντοῦμε τὴ λέξη με ὅλες αὐτὲς τὶς σημασίες, π.χ. ('Ιλ. Γ 345): «*σειόντ' ἐγγείας, ἀλλήλοισιν κοτέονται*» [κουνῶντας μπρὸς καὶ πίσω τὰ δόρατα ἀλλήλο-

μισούμενοι]. Καί στήν *Ὀδύσσεια* (Γ 486): «Οἱ δὲ πανημέριοι σείον ζυγὸν ἀμφὶς ἔχοντες» [Οἱ δὲ (ἵπποι ποὺ πετούσανε τρέχοντας στὸν κάμπο) ὁλόκληρη τὴν ἡμέρα κουνούσαν πέρα-δῶθε τὸ ζυγό, ποὺ εἰς ἑκάτερον ἄκρον τοῦ προσδένετο ἡ ἄμαξα].

Τὴ λέξη *σειώ* (ποιητικὸς τύπος *σίω*), ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὴ λέξη-κλειδί τοῦ φθόγγου μὲ σημασία ἡ ὁποία περιέγραψε ἡχητικὰ τὴν παλινδρομικὴ κίνηση κ.λπ., τὴν ἔχω ἤδη ἀναπτύξει (βλ. πρόλογο), καὶ στὴ λέξη «*Σειρήν*» ἐπανέλαβα ἀρκετὲς ἐξηγήσεις. Ἡ λέξη ἔχει, ὅπως ἔλεγα στὴν ἀρχή, σχηματισθεῖ ἐκ τοῦ φθόγγου «*SI*», ἀρχικῶς τοῦ ἤχου τῶν κωνοφόρων πεύκων, μὲ τὴν παράλληλη ὀπτική εἰκόνα (παλινδρομὴση). Τὸ ἀκολουθοῦν γράμμα «*E*» (ψιλὸν) προφέρετο καὶ ὡς «*EI*». Ἡ μεταβολὴ τοῦ «*E*» (μακρόν) σὲ «*H*» καὶ τοῦ «*E*» (βραχύ) σὲ «*E*» (ψιλὸν) κ.λπ. θὰ μᾶς ἀπασχολήσει κατὰ τὴν ἐξέταση τοῦ γράμματος «*E*». «*Σ*», ἐπομένως, ἡ κίνηση τῶν κινουμένων δένδρων, θάλασσας, σεισμοῦ κ.λπ., ποὺ ἀνέφερα κατὰ τὴν ἀνάλυση τοῦ συμφώνου «*Σ*» στὴν ἀρχή. Τὸ «*σειώ*» ἐν συνεχείᾳ ἐκφράζει τὴν παλινδρομοῦσα κίνηση ἐκ δύο πηγῶν, τῆς φύσεως, νοουμένης ὡς ἀνθρώπινο περιβάλλον, καὶ τῆς ἐκ τῆς δραστηριότητος τῶν ὄντων, κυρίως δὲ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν παραγωγὴ τῶν ἔργων του.

Σέλας = φῶς, λαμπρότης, λαμπρὰ φλόξ πυρός, ἐπὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων ἡ λάμψις τῆς ἀστραπῆς. Μὲ τὶς ἀνωτέρω σημασίες τὴ συναντοῦμε κυρίως στὸν Ὅμηρο καὶ στὸν Ἡσίοδο (στὴν *Ἀσπίδα Ἡρακλέους*, στίχ. 275). Θὰ ἀναφέρω μόνο δύο περιπτώσεις ὡς παραδείγματα. Τὸ πρῶτο παράδειγμα ἀνήκει στὸν Ὅμηρο (*Ἰλιάδα* Θ 555 καὶ 563). Σ' αὐτὸ ἔχουμε δύο λέξεις ποὺ ἐρμηνεύουν τὴν σημασίαν τῆς λέξεως «*σέλας*»: (α) τὴ λέξη *φαινήν*, ποὺ ἀναφέρεται καὶ στὸν ἔναστρο οὐρανὸ ἀλλὰ καὶ *σελ-ήνην*, τῆς ὁποίας κυριαρχεῖ τὸ φῶς κατὰ τὴ νύκτα στὸν οὐράνιο θόλο, ὡς ἐκ τῆς θέσεως βεβαίως τῶν κατοίκων τῆς γῆς καὶ τοῦ «*πυρός*». Οἱ στίχοι εἶναι: ὁ 555: «Ὡς δ' ὅτ' ἐν οὐρανῷ ἄστρα φαινήν ἀμφὶ σελήνην», στὸν ὁποῖο τὸ «*σέλας*» δὲν εἶναι ἀναγκαῖο νὰ συνοδεύεται ὑπὸ θερμότητος, καὶ ὁ στίχος 563: «ἦατο πεντήκοντα σέλα πυρὸς αἶθομένοιο», στὸν ὁποῖο ἡ λέξη «*σέλας*» σημαίνει τὴ λάμψη τῆς φωτιᾶς. Τὸ δεύτερο παράδειγμα ἀνήκει στὸν Ἡσίοδο (*Ἀσ. Ἡρ.* 275): «τῆλε δ' ἀπ' αἶθομένων δαῖδων σέλας εἰλύφαζε» [μακριὰ δὲ ἀπ' τ' ἀναμμένα δαδιὰ περιδινεῖτο φῶς λαμπρό]. Σημειῶνω ὅτι ἡ λέξη «*εἶλη*» σημαίνει τὸ θάλλος τοῦ ἡλίου.

Ἀναλύω τώρα τὴ λέξη «*σέλας*». Οἱ παρατηρήσεις τῆς κινήσεως τῶν ἄστρον ἀλλὰ καὶ τοῦ τρέμοντος φωτός ποὺ ἐκπέμπουν (ἀτμόσφαιρα) καὶ ἀκόμη ἡ κίνηση τῆς φλόγας ποὺ ἀναπηδᾷ ἐκ τῆς πυρᾶς μᾶς δίνουν τὴν παλινδρομοῦσα κίνηση καὶ ἐπομένως ἐπιτρέπουν τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ γράμματος «*Σ*». Ἐν συνεχείᾳ τὸ «*E*» ἀντὶ τοῦ βραχείος «*A*», φαινόμενο σύνηθες στὴν ἀρχαιότητα, ἐκφράζει ἐδῶ τὸ θαυμασμὸ ποὺ ἀκολουθεῖ λόγῳ τῆς λαμπρότητος (Λ) τοῦ φωτός, ἡ ὁποία περιχέει τὸ χῶρο σ' ἔκτασιν δυνάμενη νὰ φθάσει τὸ σύμπαν. Σημειῶνω ὅτι στὴ *Θεογονίᾳ* τὸ ἀπόλυτο σκότος λέγεται «*ἔρεβος*», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴ «*νύκτα*», ποὺ σημαίνει τὸ φῶς τῶν ἄστρον.

Σελλοὶ ἢ (ἀργότερα) *Ἕλλοι*: οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλοπίας. Εἰς τὰς *Ἠοίας* τοῦ Ἡσιόδου (Rzach ἀπ. 134) πρῶτος χῶρος τῶν ἐλλόπων θηρευτῶν ἡ Ἑλλοπία· σημειώνεται σὰν ἡ πρώτη κτηνοτροφικὴ καὶ γεωργικὴ περιοχὴ: «Ἔστι τις Ἑλ-

λοπή πολυλήιος ἢ δ' εὐλείμων ἀφνειή μῆλοισι καὶ εἰλιπόδεσσι βόεσσιν, ἐν δ' ἄνδρες ναίουσι πολύρρηνες πολυβοῦται ἔνθα δὲ Δωδώνη τις ἐπ' ἐσχατιῇ πεπόλισται τὴν δὲ Ζεὺς ἐφίλησεν καὶ ὄν χρηστήριον εἶναι τίμιον ἀνθρώποις...». [ἽΥ-πάρχει κάποια περιοχή ποῦ τὴν ὀνομάζουν Ἑλλοπία, μὲ πολλὰ σιτοφόρα χωράφια καὶ ἀκόμη μὲ πλούσια λιβάδια γιὰ πρόβατα καὶ στριφτόποδα βώδια. Ἐκεῖ κατοικοῦν ἄνθρωποι, ποῦ ἔχουν πολλὰ κοπάδια ἀρνιῶν καὶ βωδιῶν, καὶ ἀκόμη ζοῦν πολλές, ἀναριθμητές γενναρχίες ἀπλῶν ἀνθρώπων. Σ' αὐτὴ τὴν περιοχή ὑπάρχει ἡ Δωδώνη, ποῦ τώρα τελευταῖα πῆρε μορφή πολιτισμένης πόλης. Αὐτὴ τὴν πόλη ἀγάπησε ὁ Ζεὺς καὶ ἔκτισε ἐκεῖ μαντεῖο ἄξιο τιμῆς ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων]. Ὁ Ἀριστοτέλης (*Μετεωρολογικά* Α 14) μᾶς λέγει: «καὶ γὰρ οὗτος (ὁ κατακλυσμὸς) περὶ τὸν Ἑλληνικὸν ἐγένετο μάλιστα τόπον· αὕτη γάρ δ' ἐστὶν ἡ Δωδώνη καὶ τὸ Ἀχελῶν· οὗτος γὰρ πολλαχοῦ τὸ ρεῦμα μεταβέβληκεν. Ὡς-κουν γὰρ οἱ Σελλοὶ ἐνταῦθα καὶ οἱ καλούμενοι τότε μὲν Γραικοὶ (ἐπὶ Δευκαλίωνα) νῦν δὲ Ἑλληνες». Στὸν Ὅμηρο ἐπίσης (Ἰλ. Π 233 καὶ μετὰ) οἱ Σελλοὶ ποῦ κατοικοῦσαν στὴν «*δυσχεῖμερον Δωδώνην*» ἦταν τόσο πτωχοὶ καὶ τόσο εἶχαν περιέλθει σὲ ἀθλιότητα, ὥστε παρέμεναν μὲ πόδια βρώμικα καὶ πλάγιαζαν ἐπάνω στὴ γῆ: «*ἀνιπτόποδες χαμαιεῦναι*». Οἱ λέξεις δὲ *Σελλ-ός* - *Ἑλλ-ός*-*Γρα(ι)κός*-(F) Ἑλλην ἀποτελοῦν τὴν ἱστορικὴ πορεία τοῦ λόγου καὶ τῆς *Γρα*-φῆς ἀπὸ τοὺς θεμελιωτὲς προγόνους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας, οἱ ὁποῖοι δίδαξαν καὶ γλῶσσα καὶ πολιτισμὸ σ' ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα.

Μὲ αὐτὰ τὰ δεδομένα ἡ λέξη ἀνατρέχουσα στὴν ἱστορία τῆς δημιουργίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας θεωρεῖ ὅτι τὸ φαινόμενο τῆς παραγωγῆς τῶν πρώτων ὀνομάτων ὀφείλετο στοὺς θηρευτὲς ποῦ ἐκινούντο ἐκ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν μητρικῆς γῆς πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν ὀρεινὴν ἢ πεδινὴν ἢ παραθαλάσσιον καὶ πάλι. Αὐτὴ δὲ ἡ παλίνδρομος κίνηση προίκισε μὲ ἡχητικὰ καὶ ὀπτικὰ ἐρεθίσματα προερχόμενα ἐκ τοῦ εὐρύτερου καὶ μορφολογικῶς διάφορου Ἑλληνικοῦ χώρου, μὲ συνέπεια τὴν ἔμπνευση (ὅπως ἡ *Θεογονία* στίχ. 31 λέγει: «*ἐνέπνευσαν δὲ μ' ἀοιδὴν θέσπιν ἵνα κλείοιμι τὰ τ' ἐσόμενα πρό τ' ἐόντα*») τοῦ λαμπροῦ λόγου, ποῦ ἐκφράζει τὴ φύση τοῦ περιβάλλοντος κόσμου. Αὐτὴ τὴν εἰκόνα μᾶς δίνει τὸ ὄνομα *ΣΕΛΛ-ός*:

Σ = ὁ θοὸς καὶ θεώμενος θηρευτὴς [*Σιός*, ἀντὶ *Θεός* (Ἡσύχιος)],

Ε = ὁ ἐμπνευσμένος καὶ ἔλκων [τὸ Ε καὶ ὡς F (δίγαμμα)],

Λ = τὸν λόγον, ὁ λάλος δημιουργὸς τῆς γλώσσας,

Λ = ὁ λευκός, ὁ λεῖος, ὁ λαμπρός.

Σεύω = κυνηγῶ, θηρεύω, παρορμῶ, ἐξερεθίζω, ἐξελαύνω, σφενδονῶ, τινάζω, τρέχω, ὀρμῶ· καὶ μεταφορικῶς εἶμαι πρόθυμος, ἔτοιμος, ποθῶ. Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε τὴ λέξη αὕτῃ μὲ πολλές σημασίες: *Ιον* μὲ τὴ σημασίαν τοῦ κυνηγῶ, θηρεύω (Ἰλ. Ζ 133): «*ὅς ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας σεῦε κατ' ἡγάθεον Νυσηῖον*» [ὁ ὁποῖος κάποτε κυνήγησε τοῦ μαινόμενου Διονύσου τὶς τροφούς στὸ ἱερὸ βουνὸ τῆς Νύσας]· *Ζον* μὲ τὴ σημασίαν τοῦ παρορμῶ, ἐξερεθίζω (Ἰλ. Λ 293): «*ὦς δ' ὅτε ποῦ τις θηρητὴρ κύνας ἀργιόδοντας/σεύῃ ἐπ' ἀγροτέρῳ συτ' ἀπρίῳ ἢ ἐλέοντι*» [ὅπως ὅταν κάποιος κυνηγὸς τὰ σκυλλὰ μὲ τ' ἄσπρα δόντια ἐξερεθίζει νὰ ριχτοῦν πάνω στὸν κάπρο τὸν ἄγριο ἢ σὲ λιοντάρι]· *Ζον* μὲ τὴ σημασίαν τοῦ ἐξελαύνω, σφενδονῶ, τινάζω (Ἰλ. Υ 325): «*Αἰνεῖαν δ' ἔσσευεν ἀπὸ χθονὸς ὕ-*

ψώσας αείρας» [τὸν Αἰνεΐα δὲ τὸν ἀκόντισε ἀπ' τὸ ἔδαφος ψηλὰ ἀνελθών]. 4ον μὲ τῇ σημασίᾳ τοῦ ποθῶ ('Οδύς. Κ 484): «Θυμός δέ μοι ἔσσυται ἤδη» [ἡ ψυχὴ μου πιά τὸ ποθεῖ].

Εἶναι φανερόν ὁ λόγος τῆς συμμετοχῆς τοῦ «Σ» ὡς ἀρκτικοῦ γράμματος τῆς λέξεως. Ὁ κυνηγὸς ποὺ θηρεύει κινεῖται πράγματι πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Ἡ λέξις ὅμως θὰ μπορούσε νὰ ἐκφωνηθεῖ καὶ ὡς σέου ἢ σέβου (τὸ Υ ἀντικατέστησε τὸ ΟΥ, ἡχητικῶς προφερόμενο ὡς ΒΟΥ). Ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ καὶ ἡ ρίζα τῆς λέξεως ΣΥ-, δηλ. ΣFE- ἢ ΣEF- (μὲ δίγαμμα), ὅπως δηλώνει τὸ λεξικὸ τῶν Liddell καὶ Scott. «Ὅθεν ἴσως -συνεχίζει-παράγονται αἱ λέξεις σο-βῆ ποὺ σημαίνει ἡ ἵππουρίς, ἡ οὐρὰ τοῦ ἵππου, τὸ ῥῆμα σοβέω ποὺ σημαίνει νικῶ ὀρμητικῶς, ἀποδιώκω, ἐξελαύνω καὶ ἡ λέξις σοβαρὸς ποὺ σημαίνει κυρίως ὁ ἀποδιώκων τὰ πτηνὰ, ὀρμητικὸς, ταχύς, βίαιος, ἀλαζονευόμενος, πομπώδης, μεγαλοπρεπής, ὑπερήφανος». Ἔτσι ἡ εἰκόνα τῆς λέξεως σχηματίζεται ὡς ἔννοια περικλείουσα τὴν παλινδρομοῦσα κίνηση (Σ), ποὺ ἐλαύνει (Ε) ἀγωνιζόμενη κατὰ τῶν ἐμποδίων ποὺ ὑψώνονται (Υ) ἢ τῆς ἀντιθέτως ἐπερχόμενης βίας (Β). Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ «συνοπτικὴ» εἰκόνα τοῦ ἔλλοπος θηρευτοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου. Ἡ ἀπαρίθμηση τῶν σημασιῶν ποὺ καλύπτει ἡ λέξις «σεύω» μᾶς ἀποκαλύπτει τὶς πράξεις τοῦ, ἄνευ ἀκόμῃ ἐνάρθρου λόγου, ἔλλοπος, π.χ. θηρεύω, παρορμῶ, ἀποδιώκω, ἐξακοντίζω, ὀρμῶ, καταδιώκω, εἶμαι πρόθυμος, ποθῶ.

Σῆμα (δωρ. *sāma*) = σημεῖον (δωρ. *samāon*), δεῖγμα δι' οὗ δύναται τις νὰ γνωρίζῃ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα· (α) σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ προμηνῦον ἢ προαγγέλλον τι, οἰωνός· (β) ἐπίσης τὸ σημεῖον (σινιάλο-χαρακτηριστικὴ κίνηση), διὰ νὰ πράξῃ ἢ νὰ ἀρχίσῃ τίς τι· (γ) ὁ σωρὸς χώματος ἢ πετρῶν ὡς σημεῖον τάφου· (δ) σημεῖον καθορίζον τὸ διάστημα (ἀπόστασιν)· (ε) ἀστερισμός. Μὲ τὶς ἀνωτέρω σημασίες συναντοῦμε τὴ λέξιν καὶ στὸν Ὅμηρον καὶ στὸν Ἡσίοδο. Στὴν Ἰλ. (Κ 466) μὲ τὴν σημασίαν τοῦ κάνω σημάδι (σινιάλο): «δέελον δ' ἐπὶ σῆμα τ' ἔθηκε» [φανερὸ δὲ σημάδι ἔκανε]· μὲ τὴν σημασίαν τοῦ οἰωνοῦ (Ἰλ. Ν. 244): «δεικνὺς σῆμα βροτοῖσιν» [δείχνοντας τὸ σημάδι (τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ὁ Κρονίων διὰ τῶν κεραυνῶν) στοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους]· μὲ τὴν σημασίαν τοῦ σημείου γιὰ νὰ ἀρχίσει κάποιος κάτι στὸν Ἡσίοδο [Ἔργ. κ. Ἡμ. στίχ. 448: ὅταν τοῦ γερανοῦ τὴ φωνὴ ἀκούσῃς «ἦ τ' ἀρότοιό τε σῆμα φέρει καὶ χεῖματος ὥρην», φέρνει τὸ σημάδι πὼς ὥρα εἶναι ν' ἀρχίσει τ' ὄργωμα καὶ ἀκόμῃ πὼς ἡ ἐποχὴ τοῦ χειμῶνα πλησιάζει]· μὲ τὴν σημασίαν τοῦ συμβόλου (Θεογονία στίχ. 500): ὁ Ζεὺς ἔθεσε λίθον στοὺς πρόποδες τοῦ Παρνασοῦ, γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ «σῆμ' ἔμεν ἐξοπίσω, θαῦμα θνητοῖσι βροτοῖσιν» [σημάδι αἰώνιον ποὺ οἱ θνητοὶ ἄνθρωποι θὰ θαυμάζουν]· τέλος μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ἀστερισμοῦ (Ἰλ. Χ 30), ὅταν μιλά περὶ τοῦ ἀστερισμοῦ ποὺ ἀκολουθεῖ, ὅπως ὁ σκύλλος τὸν ἀφέντη του, τοῦ «Ὠρίωνος»: ὅσο περισσότερο λαμπερὸς εἶναι «κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται» [κακὸ σημάδι ἔχει φέρει]. Σημειῶνω ἐδῶ ὅτι καὶ ἡ λέξις «τέρας» σημαίνει σημεῖο σπάνιον, ἀσύνηθες φαινόμενο, μετέωρο, «θαῦμα» ποὺ προκαλεῖ τὸ θαυμασμό. Στὸν Ὅμηρον ἡ χρῆσις τῆς λέξεως «τέρας» μὲ τὴν σημασίαν τοῦ «σημεῖου» γίνεται κυρίως ἐπὶ τῶν θεϊκῶν ἢ οὐρανίων προειδοποιήσεων: «Οἶον δ' ἀστέρα ἦκε Κρόνου πάϊς ἀγκυλομήτεω ἢ ναῦτῃσι τέρας ἢ ἐστρατῶ εὐρέι λαῶν, λαμπρόν» [Καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο ποὺ κάποιο ἀστὲρ κατὰ τὶς προσταγὰς τοῦ παιδιοῦ τοῦ Κρόνου, ποὺ ξεπεράστηκε πλέον σὲ σοφία, σημάδι

λαμπρὸ γίνεται ἢ στοὺς ἀνθρώπους ποὺ ταξιδεύουν ἢ στοὺς μεγάλο στρατόπεδο τῶν λαῶν, ἔτσι καὶ ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ κ.λπ.].

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω εἶναι φανερό ὅτι τὸ σύμφωνο «Σ» μὲ τὴ βασικὴ σημασία του συμμετέχει στὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως καὶ μάλιστα ὡς ἀρκτικό, διότι πράγματι ἡ κίνηση ἢ παλινδρομοῦσα ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ μᾶς ἀποσπᾷ τὴν προσοχή. Πέραν ὅμως τῆς προσοχῆς ἡ παρατεινόμενη ἐπανάληψη τῆς παλινδρομοῦσης κινήσεως μᾶς ἐπιτρέπει καὶ τὴν ὑπόδειξη καὶ σ' ἄλλους αὐτῆς τῆς κινήσεως. Αὐτὴ ἐπομένως ἡ παράταση μεταβάλλεται σὲ μαρτυρία. Κίνηση λοιπὸν παλινδρομοῦσα (Σ), θαυμάσια (Α), μαρτυρούμενη (Μ) μετασχηματίζεται στὴ λέξη «σάμα» ἢ «σημα».

Σίδηρος (δωρ. *σίδ-ἄρος* ἢ *σιδ-ἄρειος*) = ὁ ἐκ σιδήρου ἢ χάλυβος κατασκευασμένος. Τὴ λέξη τὴ συναντοῦμε στὴ *Θεογονία*, στὸν Ἡσίοδο καὶ στὸν Ὅμηρο. Ἡ λέξη ἔχει μέγιστη σημασία γιὰ τὸν ἀνθρώπινον τεχνικὸ πολιτισμό, καὶ θὰ τὴν ἐρευνήσω εὐρύτερα.

1. Ἡ *Θεογονία* ἀφηγεῖται τὴν παρουσία τοῦ σιδήρου ὡς χάλυβος (στίχ. 161-162) καὶ ὡς σιδήρου στοὺς στίχους 861-866, ὅπου καὶ ἀναφέρει τὴν χύτευσή του. Οἱ στίχοι 161-162 λέγουν: *αἶψα δὲ ποιήσασα (γαῖα πελώρη) γένος πολιοῦ ἀδάμαντος τεύξε μέγα δρέπανον...* [ἄμέσως δὲ παρουσιάσθηκε (ἐκ τῶν σπλάχνων τῆς πελώριας γῆς) τὸ γένος τοῦ λευκοῦ χάλυβος καὶ ἔγινε δυνατόν νὰ χυτευθεῖ ἐνα τεράστιο δρεπάνι]. Κατὰ τὴν ἐπιστήμη τῆς μεταλλειολογίας ὁ σίδηρος στὴ γῆ δὲν ἀπαντᾷ παρὰ μόνο ἐνωμένος, σὰν ὀξειδία καὶ ἄλατα. Σὲ καθαρὴ μορφὴ βρίσκεται μόνο στοὺς μετεωρίτες (ὁ Ἄρης γεννήθηκε κατὰ τοὺς μυθολογοῦντες στὸ οὐράνιο στερέωμα). Στὸν Ἑλληνικὸ χῶρο τὸ μέταλλο ὑπὸ τὴν μορφὴ τοῦ σιδηροπυρίτου (Fe Se_2) ὑπῆρχε πάντοτε σὲ ἀφθονία. Ὁ σιδηροπυρίτης χρησιμεύει σὰν μέταλλευμα σιδήρου καὶ ἀποτελεῖ τὸν κορμὸ (γένος) γιὰ τὴν παραγωγὴ χάλυβος. Ὁ χάλυψ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς χημικῆς ἐνώσεως τοῦ σιδήρου μὲ ἀνθρακα σὲ ποσοστὸ ἕως 2%. Ὁ λευκὸς (πολιός) χυτοσίδηρος, ποὺ εἶναι σκληρὸς ὡς ὁ ἀδάμας, τήκεται σὲ 1250°C .

2. Γιὰ τὴ χύτευση τοῦ σιδήρου ἔχουμε μία εἰκόνα στοὺς στίχους 861-866: *«Πολλὴ δὲ πελώρη καίετο γαῖα ἀτμῇ θεσπεσίῃ καὶ ἐτήκετο κασσίτερος ὡς τέχνη ὑπ' αἰγῶν ἐν εὐτρήτοις χοάνοισι θαλφθεῖς, ἡ δὲ σίδηρος, ὅπερ κρατερῶτατός ἐστιν, οὔρεος ἐν βήσσησι δαμαζόμενος πυρὶ κηλέῳ τήκεται ἐν χθονὶ δίῃ ὑφ' Ἡφαιστου παλάμῃσιν»* [Σὲ ὑψηλὸ δὲ βαθμὸ ἐκαίετο ἡ περιέχουσα τὰ πάντα γῆ ἀναδύουσα ἀτμοὺς θεσπέσιους... καὶ ἔλυωνε σὰν τὸν κασσίτερο (καλαῖ) ἢ τὸν σίδηρο, ποὺ εἶναι σκληρότερος ἀπ' ὅλα τὰ μέταλλα, ὅταν μέσα σὲ διάτρητες χοάνες λυνῶνι μὲ τίς φροντίδες τῶν ρωμαλέων τεχνιτῶν (μεταλλουργῶν) στὰ φεράγια τῶν βουνῶν, ἐκεῖ ὅπου συλλαμβάνεται καὶ δαμάζεται μὲ φωτιὰ ὑπερθερμὴ καὶ συγκεντρώνεται ῥευστὸς σὲ χῶμα θεϊκὸ (πυρίμαχο), ποὺ τὸ καλοῦν καὶ «παλάμες τοῦ Ἡφαιστου»].

3. Στὸν Ὅμηρο (*Ἰλ.* Σ 468-473) ἡ χύτευση καὶ κατεργασία γίνεται μὲ φουσερά ποὺ ἐπιβοηθοῦν τὴν ἄνοδο τῆς θερμοκρασίας: *«Ὡς εἰπὼν... βῆ δ' ἐπὶ φύσας τὰς δ' ἐς πῦρ ἔτρεψε, κέλευσέ τε ἐργάζεσθαι. Φῦσαι δ' ἐν χοάνοισιν ἐείκοσι πᾶσαι ἐφύσων, παντοίων εὐπρηστον ἀντὴν ἐξανιεῖσαι ἄλλοτε μὲν σπεύδοντι παρέμμεναι, ἄλλοτε δ' αὐτε' ὅπως Ἡφαιστος τ' ἐθέλοι καὶ ἔργον ἄνοιτο»* [Αὐτὰ ἀφοῦ εἶπε (ὁ Ἡφαιστος), πῆγε στὰ φουσερά. Αὐτὰ δὲ τὰ ἔστρεψε πρὸς τὴ φωτιὰ καὶ

τοὺς ἔδωσε παράγγελμα ν' ἀρχίσουν νὰ ἐργάζονται. Αὐτὰ δὲ τὰ φουσερά σὲ εἴκοσι χοάνες ὅλα φουσούσαν ἀέρα ὑπέρθερμον ἐξακοντίζοντάς τον ὡς πυρώδη πνοή (*ἀυτμήν*) καὶ ἄλλοτε ἀνέβριζαν αὐτὴν ἢ τὴν διατηροῦσαν καὶ ἄλλοτε κατὰ τὸν τρόπο ποὺ ὁ "Ἡφαιστος ἤθελε καὶ τὸ ἔργο ἀπαιτοῦσε].

Ὁ σίδηρος εἶναι τελευταῖος στὴν περίοδο τῶν γενῶν τῶν μετάλλων. Ὁ σίδηρος παγιδεύθηκε ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, ποὺ αὗξησε διὰ φουσερῶν τὴ θερμοκρασία ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ τήξη του (Ὁδ. Θ 266-366: «εὐπρηστον *ἀυτμήν*» ἢ «*πυρί κηλέω*»). Ἡ ἐπινόηση ἐπομένως, ἡ ἀξία λόγου, δὲν ἦταν ἡ τήξη ἀλλὰ αὐτὸ τὸ «*πυρί κηλέω*». Τοῦτο προκαλεῖτο διὰ τῆς προσθήκης τῶν φουσερῶν. Ἡ ἐπινόηση αὐτὴ ἦταν ἐπόμενο νὰ διασωθεῖ διὰ τοῦ «Σ», ὡς ἡ παλινδρομοῦσα κίνηση τῶν φουσερῶν ποὺ παγίδευσαν (Ι) (ῥῆμα *ἴσχω*) τὴ δύναμη (Δ), ἡ σκληρότητα τῆς ὁποίας καὶ ἡ χρήση της σὲ πολεμικοὺς σκοποὺς πρόσθεσαν στὴ λέξη καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θρακῶς βασιλέως ἸΑΡΗ (*ΣΙΔ-ΑΡΗΣ* ἢ *ΣΙΔ-ΑΡΟΣ* κατὰ δωρ. τύπον: «Δαυλός», τεύχ. 35/84). Ἡ ἐπιστήμη τῆς χημείας δέχεται ὅτι ἡ χημικὴ ὁρολογία ἀποτελεῖ σύνοψη τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητας. Κατ' αὐτὴν τὰ ὀνόματα τῶν πρώτων μετάλλων, ὅπως *χρυσός*, *ἄργυρος*, *μόλυβδος*, *χαλκός*, *σίδηρος* ἀνήκουν στὴν «προ-ινδο-ευρωπαϊκὴ» ἐποχὴ καὶ ἡ προέλευσή τους εἶναι ἐντελῶς ἀδιερεύνητη ἐτυμολογικά!.. Μετὰ τὴν ἐτυμολογία τῆς λέξεως «*σίδηρος*» δίνω πολὺ συνοπτικὰ ἄλλο ἓνα παράδειγμα μὲ τὴ λέξη *χρυσός* (ποὺ θὰ συναντήσομε στὸ οἰκεῖο λῆμμα):

ΧΡΥΣΟ(ς)

X = χθόνιος, δηλ. ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εὐρισκόμενος,

P = στὶς ροές ὑδάτων,

Y = ὑφελκόμενος

Σ = διὰ παλινδρομικῶν κινήσεων (κοσκίνισμα),

O = ὁρατὸς ἀμέσως.

Σίζω [*ῥῆμα σχηματισθὲν κατ' ὀνοματοποιίαν* = ἐκφέρω ἤχον συριστικὸν καὶ λέγεται μάλιστα ἐπὶ τοῦ ἤχου ὃν ἐκφέρει τὸ θερμὸν μέταλλον ἐμβαπτόμενον εἰς ψυχρὸν ὕδωρ πρὸς ὃν παραβάλλεται ὁ ἤχος ὃν ὁ Ὀμηρὸς λέγει ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ Κύκλωπος ποιεῖ, ὅταν ὁ περιφλεγὴς κοντὸς ἐνέπηχθη εἰς αὐτόν, "ὡς τοῦ σίγ' ὀφθαλμὸς ἐλαϊνέω περὶ μοχλῶ" (Ὀδύσ. Ι 394). Ἐντεῦθεν σιγμός, σισμός, σίγμα, σίξις. Καθ' Ἡσύχ. "σίγε· ἤχει κατὰ μίμησιν ἤχου"]. αὐτὰ ἀναφέρει τὸ λεξικὸν Liddell καὶ Scott. Δὲν θὰ προσθέσω τίποτε ἄλλο.

Σίντιες: ὄνομα τῶν ἀρχαιοτάτων κατοίκων τῆς Λήμνου, οἱ ὅποιοι ἦσαν πειρατές. Στὸν Ὀμηρὸ ἡ λέξη «*Σίντης*» (Ἰλ. Λ 481) ἔχει τὴ σημασία τοῦ ἄρπαγος καὶ σπαράσσοντος τὰ θύματά του: «ἐπὶ τε λῖν ἤγαγε δαίμων σίντην» *θῶες μὲν τε διέτρεσαν, αὐτὰρ ὁ δάπτει*] [ἄν στὸ λέοντα τὸν ἀρπακτικὸ καὶ σπαράσσοντα τὴ λεία τοῦ ὀδηγήσει κάποιος θεὸς (τὰ τσακάλια ποὺ κυνηγοῦν τὸ κερασφόρο ἐλάφι), τότε τὰ τσακάλια σκορπᾶνε ταραγμένα καὶ ἀμέσως ὁ λέων τὸ καταβροχθίζει]. — Καθ' Ἡσύχιον «*σίνται· κακοῦργοι*». Ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζας *ΣΙΝ-* καὶ τὸ ῥῆμα «*σίννομαι*», ποὺ σημαίνει βλάβη, ἐπιφέρω βλάβην ἢ ζημίαν εἰς τινα. Ἐπίσης οἱ λέξεις «*σίνος*» = φθορά, πληγή, «*σίντης*», «*Σίντιες*» κ.ἄ.

Στὴ λέξη αὐτὴ ἡ ἀρπαγὴ διὰ τῆς πειρατείας ἀποτυπώθηκε ὡς βασικὴ τῆς σημασίας. Ἐτσι ὁ κινούμενος συνεχῶς παλινδρομῶν πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις (Σ)

καὶ ἰσχυρῶς (Ι) διὰ τῆς νηὸς (Ν) καταφέρων τὰ πλήγματα (Τ) μᾶς συνθέτουν τὴν εἰκόνα.

Σῖτος: ὄνομα περιλαμβάνον καὶ τὰ δύο δημητριακά, πυρὸν (σιτάρι) καὶ κριθήν. Στὴν *Ὀδύσσεια* (Ν 244): «*Ἐν μὲν γὰρ οἱ σῖτος ἀθέσφατος, ἐν δέ τε οἶνος γίγνεται*» [Διότι σ' αὐτὴν (τὴν Ἰθάκη) οἱ σοδεῖες δημητριακῶν ὑπερβαίνουν κάθε θαυμασμό, ἐπίσης καὶ κρασί βγάζει]. Σημειῶνω, ὅτι τὴν Ἰθάκη ὁ Ὅμηρος ἀλλοῦ τὴν ὀνομάζει «*κραναήν*», δηλαδή πετρώδη ἢ «*τραχεῖαν*», «*οὐκ εὐρεῖαν*». Τώρα πῶς εἶναι δυνατόν νὰ παράγει δημητριακὰ ὑπερβαίνοντα καὶ θεοῦ δύναμη, αὐτὸ προστίθεται ἴσως στὰ πολλὰ ἐρωτήματα τῶν μελετητῶν περὶ τῆς ἀκριβοῦς θέσεως τῆς νήσου Ἰθάκης. Τὸ ὄνομα πάντως *σῖτος* δὲν εἶχε τὴ σημασία τῆ σημερινῆ, ἀλλὰ προσδιόριζε τὸν ἄρτο ποὺ παρασκευάζετο ἐκ δημητριακῶν: «*ὅσσοι νῦν βροτοὶ εἰσὶ ἐπὶ χθονὶ σῖτον ἔδοντες*» [Ὀδύσ. Θ 222: ἐκ τῶν οἰωνδῆποτε σημερινῶν ἀνθρώπων ποὺ βρίσκονται ἐπὶ γῆς καὶ τρέφονται μὲ ἄρτο]. Στὴν Ἰλ. (Θ 188 καὶ Κ 569) ὁ πυρὸς (σῖτος) καλεῖται «*μελίφρων*», δηλ. ἡδὺς στὴν ἐσωτερικὴ του οὐσία: «*μελίφρονα πυρὸν ἔθηκεν οἶνον τ' ἐγκεράσασα πιεῖν...*» [γλυκόγευστο ἀλεύρι ἔρριξε μέσα στὸ κρασί καὶ ἀναμίξασα τοὺς ἔδωσε νὰ πιοῦν]. Καὶ ἐπίσης «*ἵπποι ὠκύποδες ἔστασαν μελιηδέα πυρὸν ἔδοντες*». Σ' αὐτὸ τὸ στίχο ὁ πυρὸς (σῖτος) εἶναι γλυκόγευστος καὶ ὡς καρπός, χωρὶς ἀποφλοιώση. Αὐτὸς δὲ ὁ μὴ ἀποφλοιωμένος καρπὸς τῶν δημητριακῶν δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἡ γλυκόγευστη τροφὴ τῶν ἵππων.

Ἄς ἐξετάσουμε τώρα τὴ λέξη «*ΣΙΤος*». Πράγματι τὸ κοσκίνισμα τῶν ἀλευροποιημένων δημητριακῶν μᾶς δίνει καὶ τὴν εἰκόνα τῆς παλινδρομικῆς κινήσεως καὶ τὸν ἦχο «*ΣΙ*» ἔτσι δὲν μένει παρὰ νὰ δεχθοῦμε ὅτι ἡ πρώτη τεχνικὴ τῆς ἀλέσεως τῶν δημητριακῶν ἦταν τὸ «*τύπτειν*» αὐτὰ (Τ) ἐντὸς κοίλων πετρῶν.

Σιγῶ ἢ **Σιωπῶ** = εἶμαι ἄφωνος, ἀκίνητος, σταματῶ τὶς ὁμιλίες. Στὸν Ὅμηρο τὸ συναντοῦμε μὲ προστακτικὴ σημασία (Ἰλ. Ξ 90): «*σίγα, μὴ τις ἄλλος Ἀχαιῶν τοῦτον ἀκούσῃ μῦθον*» [σιῶπα (μὴν ἀνοίγεις τὸ στόμα σου ἔστω καὶ γιὰ τὴν ἐλάχιστην πνοή), μήπως κάποιος ἄλλος ἐκ τῶν Ἀχαιῶν ἀκούσει αὐτὴ τὴν ὁμιλία]. Ἐπίσης (Ἰλ. Β 280): «*εἰδομένη κήρυκι σιωπᾶν λαὸν ἀνώγειν*» [μεταμορφωμένη (ἢ Ἀθηνᾶ) σὲ κήρυκα πρόσταζε τὸ λαὸ νὰ σωμαίνει].

Στὴν πρώτη λέξη ἡ εἰκόνα τῆς κινήσεως ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ ὁμιλεῖ ἔντονα (Σ καὶ Ι), ἰσχυρὰ δὲ ὅταν ἐκβάλλει γόους (Γ), ἀλλάζει ἀμέσως μόλις ἀφαιρεθοῦν (Α) τὰ στοιχεῖα αὐτά, ὅποτε ἔχουμε σιγὴ, σιωπὴ. Στὴ δευτέρῃ λέξει ἐπίσης ἡ εἰκόνα τῆς κινήσεως κ.λπ. (Σ) ἀκολουθεῖται (Ι) ἀπὸ ἰσχυρὲς κραυγὲς [τὸ «Ω», δύναται νὰ ἀντικατασταθεῖ στὸν παλαιότερο τύπο γραφῆς μὲ FO ἢ OF (δίγαμμα) ἢ ἀκόμη μὲ δύο ΟΟ, ὥστε νὰ ἔχουμε τὴν ἀπωλεσθεῖσα προσωδία], ποὺ ἀκούγονται κατὰ τὴν καταφορὰ πληγμάτων (Π)· ἡ ἀπομάκρυνση ἢ ἀφαίρεση τῶν κραυγῶν (Α) φέρνει τὴ σιωπὴ. Καὶ πάλι ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἴδια εἰκόνα. Ἡ σημασία βεβαίως τῆς σιωπῆς ὄχι ὡς προσταγῆς ἀλλὰ ὡς αὐτοπειθαρχίας καὶ ὡς μέσου αὐτοσυνειδησίας εἶναι μεγάλης σημασίας ἐπίτευγμα προσωπικὸ γιὰ ἕνα ἕκαστον ἄνθρωπο.

Σκαιὸς = ὁ κατὰ τὴν ἀριστερὰ χεῖρα τόπος, ὁ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς πράττων. Ὁ οἰωνοσκόπος τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου στὰ πανάρχαια χρόνια ἔβλεπε πάντοτε πρὸς βορρᾶν, ὥστε εἶχε τὴν ἀριστερὰ χεῖρα πρὸς δυσμάς· ἐντεῦθεν «*Σκαιαὶ Πύ-*

λαι»: ἡ πρὸς δυσμὰς πύλη τῆς Τροίας (΄Ιλ. Γ 149)· ἡ στὴν ΄Οδύσσεια (Γ 295) «ἐνθα νότος μέγα κύμα ποτὶ σκαῖον ρίον ἀπῳθεῖ ἐς Φαιστόν» [ὅπου ὁ νοτιᾶς μεγάλα κύματα σπρώχνει πρὸς τὸ δυτικὸ ἀκρωτήριον τῆς Φαιστοῦ]. Ἐπίσης τὰ πτηνὰ ἔλεγαν ὅτι ὁσάκις προμήνυαν κακὸ, ἐφαίνοντο πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἢ πρὸς δυσμὰς φεύγοντα, ὅταν δὲ καλὸ, πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς ἀνατολὰς. Μεταφορικῶς ἀργότερα ἐπὶ προσώπων: ὁ μεταχειριζόμενος τὴν ἀριστερὰ χεῖρα, δυσκίνητος, ἄχαρις, ἀνεπιτήδειος.

Ἡ λέξη μᾶς δίνει τὴν εἰκόνα τῶν σημείων «Σ», δηλαδή τῆς κινήσεως τῶν οἰωνῶν (πτηνῶν) ποὺ φεύγουν πρὸς δυσμὰς ὡς ἀγγελιοφόροι κακῶν (Κ) ἐκπλήξεων (Α!) σχετικῶν κατὰ τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴ μορφή (Ι = ἴσος πρὸς ἴσον).

Σκάφος = τὸ σκάπτειν (ρίζα ΣΚΑΠ-). Παρ' Ἡσιόδῳ (΄Εργ. κ. ΄Ημ. στίχ. 570) «τότε δὴ σκάφος οὐκέτι οἰνέων», ὅταν λέγει ὅτι, ὅταν ὁ «φερέοικος», δηλαδή ὁ σαλίγκaros, ἀνεβαίνει στὴ φλούδα τῶν δένδρων... [τότε δὲν εἶναι ἀκόμη καιρὸς νὰ σκάψεις τ' ἀμπέλια σου]. Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε τὴ λέξη ὡς τὸ ὑποκοριστικὸ τοῦ «σκαφίς» (΄Οδ. Ι 223). Ὅταν, μᾶς λέγει, ὁ Ὀδυσσεὺς μὲ τοὺς συντρόφους τοῦ ἦλθαν στὸ μαντρί τοῦ Κύκλωπος Πολύφημου, παρατηροῦσαν στὸ πέτρινο ἄντρο ἐκτὸς ἀπ' τὸν θαυμάσιο τρόπο ποὺ ἦταν χωρισμένα τὰ πρόβατα ἀπ' τὰ γίδια καὶ ἀκόμη τὰ μικρά τους καὶ ὅλα τὰ δοχεῖα [*γαυλοὶ τε σκαφίδες, τετυγμένα, τοῖς ἐνάμελγεν*]: καρδάρες καὶ ξύλινους μικροὺς κάδους φτιαγμένα γιὰ τὴν συγκέντρωση τοῦ γάλακτος καὶ γιὰ τὸ ἄρμεγμα].

Ποιά εἶναι λοιπὸν ἡ εἰκόνα τοῦ ΣΚΑ(Π)- ἢ ΣΚΑ(Φ)-, αὐτὴ δηλαδή ποὺ μᾶς δίνει ἡ λέξη σκάφος; Ὁ ἄνθρωπος ποὺ σκάπτει κάνει τὴ γνωστὴ κίνηση «Σ», ἀνεβοκατεβάζει τὸ σῶμα του, κρατώντας κάποιον σκαπτικὸ ἐργαλεῖο, μὲ τὸ ὁποῖο ἀνοίγει κοιλότητες (Κ), δηλ. σκάπτει τὸ χῶμα. Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι θαυμάσιο (Α!) γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς φυᾶς (τῶν φυτῶν). Καὶ ἡ σκαφίς περικλείει ἐπίσης τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ μὲ κάποιον ἐργαλεῖο ἀνάλογο ΣΚΑΠΤ(ει) τὸ φυσικὸ αὐτὸ ὑλικό, τὸ ξύλο, πρᾶγμα ἐπίσης θαυμαστό, διότι περιέχει τὴν ἀρχικὴ πνοή (Π) τῆς τέχνης (Τ).

Σκήπτω (ἐκ τῆς ρίζας ΣΚΑΠ- παράγεται καὶ ἡ λέξη σκῆπτρον ἢ δωρ. σκάπος): ἡ λέξη σημαίνει ὑποστηρίζω, ὑπερεῖδω, πιέζω τι ἐπὶ τινος, ἀκκουμβῶ ἐπὶ τινος. Ἀκόμη προβάλλω πρὸς ὑποστήριξιν. Παρέθεσα ἀμέσως τὴ λέξη «σκήπτω», διότι στὴν οὐσία καὶ ὡς τῆς αὐτῆς ρίζας μὲ τὸ «σκάπτω» μᾶς θέτει ἓνα σημαντικὸ ἐρώτημα ἐπὶ τῆς ταυτότητος τῶν δύο λέξεων, ἡ ἀπάντηση στὸ ὁποῖο εἶναι σημαντικώτερη τοῦ ἐρωτήματος. Πράγματι καὶ οἱ δύο λέξεις ἔχουν, καὶ ὀρθῶς, τὴν κοινὴ αὐτὴ ρίζα, διότι καὶ ὁ ἀγρότης διὰ τοῦ εἰς χεῖρας τοῦ ἐργαλείου καλλιεργεῖ τὴν ἄρουρα, μὲ μοναδικὸ σκοπὸ νὰ βλαστήσει ὁ σπόρος ποὺ βρίσκεται στὰ σπλάχνα τῆς καὶ νὰ δώσει καρποὺς καλοὺς· καὶ ὁ «ἀγρός», ὁ ἡγέτης, κρατᾷ στὰ χεῖρια του τὸ σύμβολο, τώρα, τῆς δικῆς του κοπιώδους ἐργασίας, γιὰ νὰ καλλιεργήσῃ καὶ αὐτὸς τὸ «εἶναι» τοῦ ἀνθρώπου, μὲ σκοπὸ νὰ βλαστήσῃ ὁ ἐντὸς αὐτοῦ σπόρος τῆς δημιουργίας, ἀνάλογος πάντοτε πρὸς τὸ ἔδαφος ποὺ ρίπτεται ἢ τῶν φυσικῶν αἰτίων ποὺ θὰ ἐπισυμβοῦν στὴ φυλὴ (φυάν) κατὰ τὴν ἀνάπτυξή της. Ὅλες ἐπομένως οἱ μεταφορικὲς σημασίαι ποὺ «ἐπενδύθηκαν» στὸ «σκάπτω» ἔχουν τὴν αὐτὴ βάση. «Ἀνὰ δὲ κρείων Ἀγαμέμνων ἔστη σκῆπτρον ἔχων». Στὸ

στίχο αὐτὸ τῆς *Ἰλιάδας* (B 101) ὁ Ἀγαμέμνων, ποὺ γνωρίζομε ὅτι ὑπῆρξε ὁ πρῶτος μεταξὺ τῶν ἴσων βασιλέων τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἀποκαλοῦν «ἄνα», κρατοῦσε τὸ σκῆπτρο τῆς ἀνώτατης ἐξουσίας. Ὁ Ὅμηρος μᾶς δίνει μιὰ σειρὰ τῶν «ἄνα». Στὴ λέξη «*βασιλεύς*» ἔχω ἀναπτύξει τὴ σημασία της (βλ. «*Δαυλόν*», τεῦχος 74). Ἐδῶ χάριν τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας παραθέτω ἐκ τῶν ἀμέσως ἐπομένων στίχων τῆς *Ἰλιάδας* καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πρῶτων αὐτῶν «ἄνα», ὅπως ὁ Ὅμηρος διέσωσε: (α) Κρόνος εἰς Δία, (β) Ζεὺς εἰς Ἑρμῆν, (γ) Ἑρμῆς εἰς Πέλοπα, (δ) Πέλοψ εἰς Ἀτρέα, (ε) Ἀτρεὺς εἰς Θυέστην, (στ) Θυέστης εἰς Ἀγαμέμνονα. Αὐτὴ ἡ σειρὰ δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν ἀλήθεια, ἔχουν παραληφθεῖ ὀνόματα ὅπως τοῦ Πελία, ποὺ ἡ *Θεογονία* (στίχ. 995) ἀναφέρει ὡς «*μέγαν βασιλέα ὑπερήνορα*», ὡς «ἄνα» μεταξὺ τῶν βασιλέων καὶ μάλιστα ὑψηλόφρονα, ὅπως ἐπίσης τὸ ὄνομα τοῦ Δευκαλίωνος, ὁ ὁποῖος καὶ βασίλευε κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς μεγάλης καταστροφῆς. Τὸ ὄνομά του ἀναφέρεται στὰς *Ἡοίας* ἢ «*Κατάλογον*», στὸν ὁποῖο γενεαλογοῦνται ἀπὸ μητρικὲς ρίζες τὰ ἡρωϊκὰ γέννη. Σ' αὐτὸν ὀνομάζεται «*ἀγανός*». Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλι ὅτι στὴ λέξη *βασιλεύς* («*Δαυλός*», τεῦχος 74) μιλῶ γιὰ τὶς σημασίες τοῦ «*Bā*», (*ἀγός* ἢ *βαγός* καθ' Ἡσύχιον). Ἡ λέξη *ἀγανός* σημαίνει ὁ «ἐπιφανής», ὁ ἐξαιρετος ὁδηγός. Ὁ Ὅμηρος ἀποκαλεῖ στὴν *Ἰλιάδα* τὸν Ἰδομενέα ἀπόγονο σκηπτούχων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ «*ἀγανοῦ Δευκαλιδάο*». Αὐτὰ γιὰ τὴν ἱστορία τῆς λέξεως «*σκῆπτρον*».

Σκια = ἴσκιος, φάντασμα, ὄνειρο. Στὸν Ἡσίοδο τὴ συναντοῦμε μὲ τὴν πρώτην σημασίαν της: ἴσκιος (Ἑρ. κ. Ἡμ. στίχ. 587): «*Ἀλλὰ τότε ἤδη εἴη πετραίη τε σκιὴ καὶ βίβλινος οἶνος...*». [Ἀλλὰ τότε (ὅταν ὁ Σείριος μεσουρανεῖ καὶ ἡ ζέστη εἶναι μέγιστη) θὰ εὐχόμεον ἀμέσως νὰ εἶμαι στὸν ἴσκιο στὰ πόδια ἐνὸς βράχου καὶ μὲ τὸ κρασί μου συντροφιὰ ἀπὸ τὴν Βίβλο]. Γιὰ τὴν προέλευσιν τῆς λέξεως «*βίβλινος*» ἔχει γραφεῖ ὅτι ἦταν κρασί κάποιας θρακικῆς περιοχῆς ἢ τύπος κρασιοῦ τῆς Ἀσκρας. Νομίζω ὅτι καὶ ἡ νῆσος Μῆλος, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχαία ὀνομασία ἦταν *Βυβλίς*, μπορεῖ νὰ ἔχει σχέση μὲ τὸ κρασί αὐτό. Εἶναι ὅμως ἀκόμη δυνατόν ὁ οἶνος βίβλινος ἢ βύβλινος νὰ ἦταν καὶ ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς ἀρχαίας πόλεως Βίβλου ἢ Βύβλου στὸ δέλτα τοῦ ποταμοῦ Νείλου, ἀπὸ ὅπου καὶ ἡ καταγωγή τοῦ φυτοῦ πάπυρος. Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε τὴ λέξιν καὶ μὲ τὴ δευτέραν σημασίαν της (Λ 207): «*τρεῖς δέ μοι ἐκ χειρῶν σκιῇ εἵκελον ἢ καὶ ὄνειρον*» [τρεῖς φορὲς μέσα ἀπ' τὰ χέρια μου τὴν ὀπτασίαν τὴν ὅμοια (μὲ τὴν σεβάσμιαν «πότνια» μητέρα του) ἢ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνειρο (ὄρμησα) νὰ πιάσω]· οἱ ἀνωτέρω στίχοι προέρχονται ἀπὸ τὴ Ραψωδία Λ («*Νέκυια*» ἢ «*Περὶ νεκρῶν*»). Ἀνάπτυξιν τῆς λέξεως «*Νέκυια*» γίνεται στὸ λῆμμα «*N*»¹.

Ἄς δοῦμε τώρα τὴν εἰκόνα τῆς λέξεως «*σκιά*» ἢ «*σκιή*». Εἶναι σ' ὅλους μας γνωστὸ ὅτι ἀναλόγως τῆς θέσεως τὴν ὁποία λαμβάνει ἓνα σῶμα ἰστάμενο στὸ φῶς, ἡ σκιά του κινεῖται περίξ αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴ θέσιν του στὸ φῶς ἢ ἐκ τῆς κινήσεως αὐτοῦ ἢ τοῦ φωτός. Ὁ ἄνθρωπος ἰδιαίτερος παρετήρησε ὅτι ἡ σκιά του ἄλλοτε τὸν ἀκολουθεῖ, ἄλλοτε προηγεῖται αὐτοῦ καὶ ἀκόμη ὅτι αὐτὴ εἶναι τὸ εἶδωλό του ἑαυτοῦ του. Ἐτσι ἡ παλινδρομοῦσα κίνησις καὶ τὸ σύμβολο

1. Ἡ δημοσίευσίς του θὰ γίνῃ ἀργότερα, σὲ προσεχὲς τεῦχος τοῦ «*Δαυλοῦ*».

της «Σ» έγιναν και τὸ ἀρκτικό γράμμα τῆς λέξεως «σκιᾶ». Τὸ γράμμα ποὺ ἀκολουθεῖ (Κ) ὑποδηλώνει τὸ «κρατέω», δηλαδὴ τὴν ἀπόλυτη ἐξάρτηση, ὡς τοῦ ἡγεμόνος πρὸς τὸν δοῦλο, μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς σκιᾶς του. Τὸ τρίτο γράμμα (Ι) μᾶς τονίζει τὴν ιδιαίτερη σύνδεση, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρὴ, τῶν δύο προηγούμενων ἐννοιῶν. Ἔτσι ἡ κάθε σκιᾶ ἀνήκει σ' ἕνα ἕκαστο πρᾶγμα. *Σκιροφοριῶν* λέγεται ὁ 12ος μῆνας, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸ δεύτερο ἡμισυ τοῦ Ἰουνίου καὶ πρῶτο τοῦ Ἰουλίου. Ἀντιλαμβανόμεθα ἔτσι καὶ τὴν ἀξία τῆς σκιᾶς.

Σκληρὸς = ἐπὶ ἤχου, τραχύς, βαρὺς, βαθύς, κρατερός. Ἡ λέξις ἐκ τῆς «Θεογονίας» (στίχ. 839): «*Σκληρόν δ' ἐβρόντησε καὶ ὄβριμον, ἀμφὶ δὲ γαῖα/σμερδαλέον κανάβησε καὶ οὐρανὸς εὐρύς ὑπερθε/πόντος τ' Ὠκεανοῦ τε ῥοαὶ καὶ τάρταρα γαῖης*» [Συντάραξε δὲ ὁ φοβερός βρόντος ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ βροχὴ καὶ γύρω του ἡ γῆ μὲ φοβερὸ καὶ φρικαλέο πάταγο ἀντιβούϊσε κι ὁ μέγας Οὐρανὸς ἐπάνω του καὶ ὁ Πόντος καὶ τὰ ὠκεάνια ρεύματα καὶ τὰ τάρταρα τῆς γῆς]. Ἀπὸ τῆς μοναδικῆς αὐτῆς περιγραφῆς τῆς *Θεογονίας*, ποὺ ἀνήκει στὴ σύγκρουση τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Τυφώεως ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν Τιτάνων, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς καὶ τὴ σημασίαν τῆς λέξεως «σκληρὸς» ἢ «σκληρὸς» (κατὰ τὸ λεξικὸν Liddell καὶ Scott). Ὁ Ἡσυχίος «σκληρόν» ὀνομάζει τὸ τραχὺ καὶ «σκεῖρόν» τὸ σκληρό.

Ἡ μεταφορικὴ σημασία «σκληρὸς» μᾶς δίνει τὴν εἰκόνα τῆς ταραχῆς, δηλ. τῆς παλινδρόμου κινήσεως πρὸς ὅλες τὰς κατευθύνσεις (Σ), τὴν ὁποία προκαλοῦν τὰ κτυπήματα (Κ) τοῦ ἐλλόγου ὄντος (Λ) καὶ τὰ ὁποῖα ἐπιτείνουν (Η ἢ Α μακρόν) τὸ ῥῆγμα (Ρ) τῶν σχέσεων ἢ ὀφείλονται στὴν ἀπομάκρυνση (Α στερητικὸ) τοῦ ῥηματικοῦ λόγου (Ρ) καὶ ἐπομένως στὴ ζώωδη μεταχείριση τοῦ «ἄλλου» ὑπὸ τοῦ σκληροῦ. Σ' αὐτὸ τὸ στίχο ἡ λέξις «σκληρὸς» ἀνήκει στὴν βροντὴ ποὺ ἐκτοξεύει ὁ Ζεὺς. Αὐτὴ ἡ βροντὴ συνταράσσει καὶ προκαλεῖ ὅλα τὰ ἐπόμενα φαινόμενα. Αἰτία δὲ αὐτῆς τῆς ἐκτοξεύσεως ὑπὸ τοῦ «ἄνα» Διὸς εἶναι ἡ στάση τοῦ τελευταίου τιτᾶνος, τοῦ Τυφώεως, ὁ ὁποῖος ὡς ὁ ἰσχυρότερος ὅλων τῶν ἄλλων, δὲν δέχθηκε νὰ ὑπακούσῃ στὸν Δία, ἀλλὰ σκοπὸν εἶχε «*ὃ γε θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισι ἀνάξειν*» [νὰ βασιλεύσῃ αὐτὸς καὶ σὲ θνητοὺς καὶ στοὺς βασιλεῖς]. Στὸ λῆμμα «Τ» καὶ στὴ λέξις «Τιτᾶν» ἀναφέρονται συνοπτικὰ τὰ αἷτια αὐτῆς τῆς μεγάλης συγκρούσεως, Τιτάνων καὶ Διός².

Σκολιός: τὴ λέξις τὴ συναντοῦμε στὸν Ὅμηρο μὲ τὴ σημασίαν τοῦ διεστραμμένου (Ἰλ. Π 387): «*οἳ βίη εἰν ἀγορῇ σκολιάς κρίνωσι θεμιστὰς / ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὅπιν οὐκ ἀλέγοντες*» [οἱ ὁποῖοι μὲ τρόπο αὐθαίρετο στὴν ἀγορὰ ὡς διεστραμμένες κρίνουν τὰς ἀποφάσεις τῶν δικαστῶν, ποὺ ἀπομακρυνόμενοι ἐκ τῆς δικαιοσύνης οὐδόλως ἐνδιαφέρονται γιὰ τῶν θεῶν τὴν τιμωρίαν]. Στὸν Ἡσίοδο (*Εργ.* κ. *Ἡμ.* στίχ. 192, 219) μὲ τὴ σημασίαν καὶ πάλι τοῦ διεστραμμένου (192) καὶ ἀδικου (219): «*βλάψει δ' ὁ κακὸς τὸν ἀρεῖονα φῶτα μύθοισιν σκολιοῖς ἐνέπων*» [θὰ συντρίψῃ δὲ ὁ ἄσχημος τὸν ἄριστο καὶ γενναῖο διαστρέφοντας τὴν ἀλήθεια μὲ δόλια λόγια]· στὸ στίχο 219: «*Αὐτίκα γὰρ τρέχει Ὀρκος ἅμα σκολιῇσι δίκῃσιν*» [διότι πάραυτα σπεύδει ὁ Ὀρκος νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἀδικὴ κρίσιν].

2. Ἡ σχετικὴ δημοσίευση θὰ γίνῃ ἀργότερα, σὲ προσεχὲς τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ».

“Ας δοῦμε τώρα καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ «σκολιοῦ». Ὁ κατευθυνόμενος πρὸς τι καὶ ἐπιστρέφων ἢ ἀλλάζων κατευθύνει μὲ παλίνδρομον κίνησην (Σ), κακὸν (Κ) ὄμμα (Ο) ἔχων καὶ λόγον (Λ) ὁδηγῶν (Ι = ἰθύων). Ἀργότερα, μὲ μεταφορικὴ σημασία, ὁ κυρτός, στραβός, λοξός, συνεστραμμένος, συμπεπλεγμένος.

Σκοπός = φύλαξ, φρουρός ἐπὶ τινος ὑψηλοῦ τόπου ἱστάμενος (σκοπία) γιὰ νὰ ἐποπτεύει, παρατηρεῖ τὰ συμβαίνοντα. *Οὐρος* ἐλέγετο ἐπίσης ὁ φύλαξ, φρουρός. *Βῶροι* ἐκ τῆς ρίζας *FOP-* ἢ *BOP-* οἱ ὀφθαλμοὶ καθ’ Ἡσύχιον. Ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζας *φρουρός*, *φρουρά*, *τιμα-ορ-ός* κ.λπ. Τῇ λέξει συναντοῦμε στὸν Ὅμηρο μὲ τὴν σημασία τοῦ δικαιοκρίτου παρατηρητοῦ, π.χ. (Ἰλ. Ψ 359): «*τήλοθεν ἐν λείῳ πεδίῳ· παρὰ δὲ σκοπὸν εἶσεν*» [πέρα ἐκεῖ στὸν κάμπο παρατηρητὴν δικαιοκρίτη ὄρισεν (ὁ Ἀχιλλεὺς τὸν ἰσόθεο Φοῖνικα)]· μὲ τὴν σημασία τοῦ κατασκόπου, π.χ. (Ὀδ. Χ 156) «*τῶν δὲ σκοπὸς ἦεν ἀμείνων*» [αὐτῶν δὲ ὁ κατάσκοπος ἦταν πιὸ ἐπιδέξιος]· καὶ μὲ τὴν σημασία ἐπίσης τοῦ στόχου ποὺ θέτει ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ τὸν ἐπιτύχει: «*σκοπὸν ἄλλον, ὃν οὐπῶ τις βάλεν ἀνὴρ, εἴσομαι αἶκε τύχωμι*» [Ὀδ. Χ 6: ἄλλον στόχο θέτω ἐπιτυχίας, ποὺ κανένας ἄντρας ἀκόμη δὲν πέτυχε].

Ὁ φύλαξ εἶναι κατ’ ἀρχὴν ὁ γρηγορῶν ἄνθρωπος, ὁ ἀγρυπνῶν. Γιὰ νὰ εἶναι ὅμως φύλαξ, δὲν εἶναι ἀρκετὸ νὰ παραμένει ἀγρυπνος, ἀλλὰ νὰ ἐκδηλώνει συνεχῶς διὰ κινήσεων (Σ) παλινδρομικῶν ὅ,τι ἔχει θέσει ὑπὸ τὸ κράτος (Κ) τῶν ὀφθαλμῶν (Ο), ὅσα παρατηρεῖ (Π) στὸν πέριξ χῶρο.

Σκότος = ἡ ἔλλειψη φωτὸς (ἀντίθετο τοῦ *φάος*). Πάντοτε παρ’ Ὀμήρῳ ἐπὶ τοῦ σκότους τοῦ θανάτου, π.χ. (Ἰλ. Δ 461) «*τὸν δὲ σκότος ὅσσε κάλυπεν*» [τὰ μάτια του τὰ σκέπασε σκοτάδι (σωριάστηκε νεκρός)]· ἢ (Ἰλ. Ε 47) «*στυγερός δ’ ἄρα μιν σκότος εἶχε*» [τὸ μισητὸ σκοτάδι τὸν κατέλαβε].

Ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐξυπνος (ὁ μὴ κοιμώμενος) ἀνοιγοκλείνει τὰ βλέφαρά του (Σ), δύο δὲ καταστάσεις κρατοῦν (Κ) (ἐξουσιάζουν αὐτὸν) καὶ καλύπτουν τοὺς ὀφθαλμούς του (Ο) μὲ τὸ πέπλο τῆς νύκτας, ὁ ὕπνος καὶ ὁ θάνατος, τέκνα ἀμφοτέρω τῆς νύκτας (Θεογ. στίχ. 212)· τὸ διαρκὲς ὅμως σκοτάδι τὸ φέρνει ἡ τελευτὴ (Τ), τὸ τέλος, ἡ ἐκπλήρωση, συμπλήρωση παντὸς πράγματος, ὅθεν τὸ *σκότος* κεῖται ἐπὶ τοῦ ὀρίου ἢ τέρματος, ἐπὶ τοῦ ἄκρου σημείου ἢ τοῦ ἐσχάτου ἄκρου τῆς ζωῆς (φωτὸς) στοὺς ὀφθαλμούς τοῦ ἀνθρώπου, ἀπ’ ὅπου καὶ βυθίζεται αὐτὸς στὸ σκότος.

Σμερδαλέος = φοβερός ἰδεῖν, φρικτός, φρικαλέος, τρομερός στὴν ἀκοή. Στὴν Ἰλιάδα (Β 309) «*ἔνθα ἐφάνη μέγα σῆμα· δράκων ἐπὶ νῶτα δαφονός, σμερδαλέος...*» [Ἐκεῖ ἐφάνη σπουδαῖο σημάδι, φίδι τρομερὸ στὴν ἀκοή, κατακόκκινο στὴν ράχη]· ἐπίσης στὴν Ἰλιάδα (Θ 92) «*σμερδαλέον δ’ ἐβόησεν ἐποτρύνων Ὀδυσῆα*» [μὲ κραυγὲς φρίκης φώναζε (ὁ βροντόφωνος Διομήδης), γιὰ νὰ παρακινήσει τὸν Ὀδυσσεά]. Ἡ λέξη εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὴ λέξη «*σμερδνός*, ἢ, *ὄν*» καὶ τὴν κατάληξη «*-λέος*» μὲ τὴν σημασία τοῦ ἐντόνως (ἀφθονία, πλησμονή), ἐκείνου ποὺ δηλοῖ τὸ πρωτότυπο. Καὶ στὰ δύο παραδείγματα πρόκειται περὶ φωνῆς, ἤχου. Ὁ ἤχος αὐτός, ὀξὺς, ποὺ προκαλεῖ ἀνατριχίλα (ῥῆμα *φρίσσω*), δημιουργεῖται ἐκ τῆς τριβῆς τῆς *σμύριδος* (ἢ *σμ-ί-ριδος* καθ’ Ἡσύχιον) ἐπὶ τοῦ λίθου πρὸς λείανσιν αὐτοῦ. Γνωστὴ δὲ σ’ ὅλους ἡ κίνηση τῆς τριβῆς γιὰ τὴν λείανση τοῦ λίθου. Ἀλλὰ καὶ τῶν φιδιῶν ἢ φωνῇ «*συριγμός*» (ῥῆμα *συρίζω*) ἀποκαλεῖτο. Ὁ Ὅμηρος

ἐπίσης θέλοντας νὰ μᾶς δώσει τὴν εἰκόνα τῆς φωτιᾶς ποὺ προχωροῦσε στὸν κάμπο μπροστὰ στὴν Τροία, μᾶς λέγει: «*θαύμαζεν πυρὰ πολλὰ, τὰ καίετο Ἰλιόθι πρὸ αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπὴν ὁμαδὸν τ' ἀνθρώπων*» [θαύμαζε τὶς φωτιὲς ποὺ ξάπλωναν μπροστὰ στὴν Τροία μὲ ἓναν ἤχο (ὅμοιο) μὲ τὸ ὄξυ σύριγμα τῶν αὐλῶν (ἀνακατεμένο) μὲ τὶς ὁμαδικὲς πολεμικὲς κραυγὲς τῶν ἀνθρώπων].

Ἡ λέξις μετὰ ταῦτα στηριγμένη στὴν ὀνοματοποιία μᾶς δίνει ὡς εἰκόνα ἓναν ἄνθρωπο ποὺ ταράσσεται (Σ) ὡς ἐκ μανίας (Μ) καὶ ἀκόμη (Α) ἐκ τοῦ ῥίγους (Ρ) (ῥῆμα *ρίγέω* = μεταφ. φρίττω, ἀνατριχιάζω ἐκ φρίκης) καὶ δέους (Δ), ὅλα δὲ αὐτὰ σὲ ἀθροιστικῇ ἔντασι (Α).

Σόλος = δίσκος τοῦ ὁποίου ἔκαναν χρῆση στοὺς ἀγῶνες οἱ ἀθλητὲς. Ὁ Ὅμηρος τὸν «σόλον» τὸν ἀποκαλεῖ *αὐτοχόωνον* (Ἰλ. Ψ 826). Ἡ ἔννοια «αὐτοχόωνος» εἶναι: ὁ ἐκ σιδήρου χυτευθεὶς. Ἄς δοῦμε ὅμως τὴ λέξι (Ἰλ. Ψ 844). «*Ἄλλ' ὅτε δὴ σόλον εἶχε μενεπτόλεμος Πολυποίτης ὅσον τις τ' ἔρριψε καυλόροπα βουκόλος ἀνὴρ*» [Μὰ ὅταν λοιπὸν τὸ δίσκο περιέστρεψε ὁ πολεμοχαρὴς Πολυποίτης, τὸν ἔρριξε τόσο μακριὰ ὅσο ρίχνει ὁ ἀγελαδάρης βοσκὸς τὴ βουκέντρα του (ἡ ὁποία περιστρεφόμενη περνᾷ πάνω ἀπ' τὸ κοπάδι τῶν βοδιῶν)].

Ἐδῶ βεβαίως ὁ «σόλος» (δίσκος) εἶναι σιδηροῦς, ἡ λέξις ὅμως θέλει τὸν «σόλον» ἐκ πέτρας (*λᾶας*). Ἡ ἐκσφενδονιζόμενη λοιπὸν διὰ κινήσεων παλινδρομικῶν (Σ) στρογγυλὴ (Ο) πέτρα (Λ) ἦταν ὁ δίσκος τῶν πανάρχαιων ἀθλητῶν.

Σορός = λάρναξ, κάλπη, τεφροδόχος. Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει τὴ λέξι (Ἰλιάς Ψ 91) μὲ τὴ σημασία τῆς λάρνακος: «*ὡς δὲ καὶ ὅστέα νῶιν ὁμῇ σορός ἀμφικαλύπτει*» [ἔτσι τώρα καὶ τὰ κόκκαλα τῶν δυὸ μας ἄς τὰ κρύβει μέσα ἡ ἴδια νεκρικὴ λάρνακα]. Τί σκεῦος ὅμως εἶναι ἡ λάρναξ στὴν ὁποία ἐναποτίθεντο τὰ ὀστᾶ τὰ ἀπογυμνωμένα ἐκ τῆς σαρκὸς διὰ τῆς πυρᾶς καὶ καθαρισμένα δι' οἶνον; Ἡ λάρνακα ἦταν σκεῦος «σκαπτόν».

Στὴ λέξι «σκάφος» (ρίζα ΣΚΑΠ-) ἀνέλυσα τοὺς λόγους τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ συμφώνου «Σ» ὡς ἀρκτικοῦ τῆς λέξεως. Τὰ αὐτὰ ἰσχύουν καὶ ἐδῶ ὡς πρὸς τὸ ἀρκτικό «Σ». Τὸ δεῦτερο γράμμα «Ο» μᾶς ἀποκαλύπτει ὅτι ἐντὸς τοῦ σκεύους ὑπάρχουν ὀστᾶ «ρητῶν» (Ρ), ἐπώνυμων. Ἡ εἰκόνα μᾶς παρουσιάζει τὴ λάρνακα τῶν ὀστῶν (ὀστεοφυλάκειο) μὲ ἐγχάρακτο τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ στὸν ὁποῖο ἀνήκουν τὰ ὀστᾶ.

Σοφία = εὐφυΐα, δεξιότης, ἐμπειρία ἐν τινὶ τέχνῃ ὡς ἐν τῇ τεκτονικῇ: «*Ἄλλ' ὡς τε στάθμη δόρη νήιον ἐξιθύνει τέκτονος ἐν παλάμῃσι δαήμονος, ὃς ῥά τε πάσης εὖ εἰδὴ σοφίης...*» [Ἄλλὰ ὅπως τὴ στάθμη τοῦ πλοίου ὁ ἱστός καθορίζει, στὰ χέρια βεβαίως τεχνίτου εἰδήμονος, ὁ ὁποῖος ἄρα καὶ τὴ συνολικὴ του διαμόρφωση ἐκ τῆς ἐμπειρίας (καὶ τῶν συμβουλῶν τῆς Ἀθηνᾶς) γνωρίζει: Ἰλ. Ο 412] ἢ Ἡσιόδ. *Ἔργ. κ. Ἡμ.* 647. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀρχικὴ σημασία ἡ λέξις *σοφία* ἐγίνε συνώνυμη πρὸς τὴν εὐφυΐα, ὀρθότητα κρίσεως, φρόνηση, πρακτικὴ καὶ πολιτικὴ σύνεση, γνώση τῶν ἐπιστημῶν, μάθησις, παιδεία, φιλοσοφία.

Τί σημαίνει ὅμως ἐμ-πειρία, πῶς ἀποκτᾶται αὐτὴ καὶ ποιά ἡ ἀξία της γιὰ τοὺς ἀνθρώπους; Ἐμ-πειρία εἶναι γνώσις συντελοῦσα στὴν αὐξηση τῆς ἱκανότητος (ὀρθότητος κρίσεως, φρόνησις κ.λπ.) τοῦ ἀνθρώπου ὅπως ἐξάγει πορίσματα ἐκ τῶν

προγενεστερῶν συμβάντων καὶ τῶν συντελουμένων. Ἡ ἀξία δὲ αὐτῶν ἔγκειται στὴν στήριξη τῆς προβλέψεως τῶν μελλόντων νὰ συμβοῦν τόσο στὸ χῶρο τῆς οἰκουμένης ὅσο καὶ στὸ χῶρο τοῦ σύμπαντος. *Μαντικὴν* εἶχαν ὀνομάσει τὴν ἐξέταση (ἔρευνα) τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος, γιὰ τὴν ἐξαγωγή συμπερασμάτων ἐπὶ τῆς πορείας τοῦ μέλλοντος: «τὰ τ' ἐόντα τὰ τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα», μᾶς πληροφορεῖ ἡ «Θεογονία» (στίχ. 38). Ὑπῆρξε τὸ ὕψιστο ἔργο τῶν Μουσῶν.

Αὐτὴ τῇ φυσικῶς παλινδρομοῦσα, κατὰ τὴν ἔρευνα, κίνηση, πρὸς πᾶσαν δὲ κατεῦθυνση, τοῦ ἀνθρώπινου καὶ συμπαντικοῦ γίνεσθαι οἱ ὀνοματοθέτες τῶν «Μουσειῶν» τὴ συμβόλισαν διὰ τοῦ γράμματος «Σ», τοῦ ὁποίου ἤδη τὴ σημασία ἀνέπτυξα. Ἐν συνεχείᾳ, τὸ «Ο» συμβολίζει τόσο τὴ σφαῖρα τοῦ πλανήτη μας ὅσο καὶ τὴ σφαιρικότητα τοῦ σύμπαντος κόσμου. Τέλος δὲ τὸ «Φ» εἶναι γενικῶς ἡ «φυσά», δηλαδὴ τὸ ἐπαναλαμβανόμενο φαινόμενο τοῦ «γίνεσθαι» ἐν τῷ κόσμῳ.

Σπάω = σύρω, «τραβῶ» (ἐκ τῆς ρίζας ΣΠΑ-). Στὸν Ὅμηρο τὴ λέξη τὴ συναντοῦμε μὲ τὴν ἀνωτέρω σημασία, π.χ. (Ὀδ. X 74): «*Φάσγανά τε σπάσασθε καὶ ἀντίσχεσθε τραπέζας ἰῶν ὠκυμόρων*» [τὰ σπαθιά σας τραβήξτε καὶ προστατευθεῖτε μὲ τὰ τραπέζια ἐκ τῶν βελῶν ποὺ φέρνουν ταχύτατα τὸ θάνατο].

Στὴν εἰκόνα ὁ πολεμιστὴς διὰ μιᾶς κινήσεως ἀποσπᾷ ἐκ τοῦ κολεοῦ τὸ ξίφος καὶ διὰ μιᾶς ἄλλης ἀντιστρόφου (Σ) ἐμπήγει (Π) (ῥῆμα *πήγνυμι*) αὐτὸ στὸν ἀντίπαλό του προκαλῶν σ' αὐτὸν «πλήγμα» («*ἐν δὲ μετώπῳ πῆξαι τὴν αἰχμὴν*»: Ἰλ. Δ 460) σφοδρῶ (Α ἐπιτατικό). Ἡ λέξη ἔλαβε ἀργότερα τὴ σημασία τοῦ βιαίως τανύω, τοῦ παρασύρω, παραφέρω, προξενῶ συστροφὴν ἢ σπασμόν, μυζῶ, βυζαίνω, ῥοφῶ καὶ χάριν ὧν αὐτῶν τῶν μεταφορικῶν σημασιῶν προσετέθη καὶ τὸ σύμφωνο «Ν» σ' αὐτές.

Σπείρω = σπείρω σπóρον, ρίπτω σπóρον (ἐκ τῆς ρίζας ΣΠΑΡ- ἢ ΣΠΕΡ-). Τὴ λέξη τὴ συναντοῦμε στὸν Ἡσίοδο (Ἔργ. κ. Ἡμέρ. 463 καὶ Ἀσπ. Ἡρ. 399): «*νειὸν δὲ σπείρειν ἔτι κουφίζουσαν ἄρουραν*» [τὴν ἀροτριωμένη πρόσφατα γῆ καὶ ἀγεώργητη σπέρνε, ὅταν ἑλαφρὸ ἀκόμη εἶναι τὸ χῶμα]. Ἐπίσης: «*τούς τε θέρει σπείρουσιν, ὅτ' ὄμφακες αἰόλλονται*» [τούς ὁποίους (σπόρους κεχρίου) κατὰ τὸ θέρος σπείρουν, ὅταν οἱ ἀγγουρίδες (τῆς ἀμπέλου) ἀπαστράπτουν, στίλβουν].

Καὶ στὰ δύο παραδείγματα ἔχουμε τὴν εἰκόνα τοῦ σπορέως ποὺ κάνει τὴ γνωστὴ κίνηση ρίπτοντας τοὺς σπόρους τῶν δημητριακῶν (Σ), οἱ ὁποῖοι σπόροι πίπτουν (Π) καὶ ἐμπήγνυται μὲ τὴν προσδοκία νὰ ἐπιτείνουν (Α) τὴ ριζοβόληση (Ρ) [ῥῆμα *ρίζω*: «*Ἐνθα δὲ οἱ πολύκαρπος ἀλωὴ ἐρρίζωται*» (Ὀδύσ. Η 122): Ἐκεῖ ὅπου ἡ φέρουσα πολλοὺς καρποὺς φυτεία ἔχει ριζώσει]. Στὴ δεύτερη μορφή («ΣΠΕΡ-») τὸ γράμμα «Ε» ἐκφράζει πάλι ἐπίταση ὡς *ἐρι-* («*ἐρί*», καθ' Ἡσύχιον πολὺ, μέγα, ἰσχυρόν, π.χ. *ἐρι-βῶλαξ* = εὐγεις, εὐφορος γῆ].

Σπένδω = κάμνω σπονδὴν, δηλαδὴ χύνω δι' ἐνὸς κυπέλλου («*χρῦσεια κύπελλα*» καὶ «*κύπελλα οἶνου*»: Ἰλ. Γ 248 καὶ Δ 245) οἶνον ἐπὶ τῆς τραπέζης, τῆς ἐστίας καὶ τοῦ βωμοῦ ὡς προσφορά ἢ συνομολόγηση συμφωνίας στὸ ὄνομα τοῦ μέγιστου τῶν θεῶν-βασιλέων, τοῦ Διός.

Ἡ λέξη μετὰ ταῦτα περιέχει μεταφορικῶς τὶς κινήσεις τοῦ σπορέως, τὶς ὁποῖες καὶ ἀνέπτυξα στὴ λέξη «σπείρω», μὲ τὴν προσθήκη τώρα τοῦ (Ν) (νῆ = μά,

ἦτοι: μόριο διὰ τοῦ ὁποίου ἐγίνετο ἡ ἐπικλήση πρὸς βεβαίωσιν στοῦ ὄνομα τοῦ Διός, γνωστή δὲ ἡ χρῆση τῆς φράσεως «*νῆ Δι'*» = μὰ τὸν Δία!).

Σπέρχω (ἐκ τῆς ρίζας *ΣΠΕΡΧ*- παράγονται καὶ οἱ λέξεις *σπερχ-νός*, *Σπερχ-ειός* κ.ά.): Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε τὴ λέξη μὲ τὴ σημασία πού δέχονται οἱ ἐρμηνευτές: τοῦ κινεῖσθαι μεθ' ὁρμῆς ἢ μετὰ σπουδῆς, σπεύδω, «βιάζομαι» κ.λπ.

Ἡ ἐρμηνεία, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ λέξη, ἔχει τὴ σημασία τοῦ «σπεῖρω χοῦν», δηλαδὴ γῆ, ἐδῶ κονιορτόν, κόνιν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ κονιορτός σπείρεται ἀπὸ τὸν σπεύδοντα καὶ μάλιστα διὰ τῆς κινήσεως τῶν ποδιῶν του ἢ τῆς ῥοῆς (*Σπερχ-ειός*), προκαλεῖται ἡ ἴδια ὀπτική εἰκόνα μὲ αὐτὴν τοῦ σπορέως, ὅταν αὐτὸς σκορπίζει τοὺς σπόρους στὴ γῆ, ἢ τοῦ ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκ τῆς ταχύτητος τῆς ῥοῆς του ἐναποθέτει στὴν ἀκτὴ χῶμα ἢ ὅ,τι δῆποτε ἐπιπλέει στοῦ ρεῦμα του.

Σπεύδω (ἐκ τῆς ρίζας *ΣΠΕΥΔ*-) = ἐπισπεύδω, ἐπιταχύνω. Τὴ λέξη μὲ τὶς ἀνωτέρω σημασίες συναντοῦμε καὶ στὸν Ὅμηρο καὶ στὸν Ἡσίοδο, π.χ. «*χρη σπεύδειν*» ('*Ιλ.* N 236) ἢ ('*Οδ.* T 137) «*οἱ δὲ γάμον σπεύδουσιν*». Στὸν Ἡσίοδο ('*Εργ.* κ. Ἡμ. στίχ. 22, 678): «*ὅς σπεύδει*» καὶ «*σπεύδεν τάχιστα*». Ἡ ὀργάνωση καὶ αὐτῆς τῆς λέξεως, ὅπως καὶ τῶν προηγουμένων πού ἀνέλυσα, περικλείει τὴν προέλευσὴ τῆς ἐκ τοῦ σπορέως μὲ τὴν τροποποιημένη πλέον μορφὴ διὰ τῆς παρουσίας τοῦ «Υ», τὸ ὁποῖο βεβαίως πολλὰς μεταβολὰς ὑπέστη, ὅπως σὲ «Ο» ἢ «Α» (βραχὺ) ἢ «Ι» ἢ «ΟΙ» ἢ «Ω» ἀκόμη καὶ ὡς προελθὼν ἐκ τοῦ «F» (δίγαμμα). Κατὰ τὴ δική μου ἄποψη ἡ σχέση τῆς λέξεως μὲ τὸ σύμβολο-γράμμα «Υ» προσθέτει στὴν ἀρχικὴ εἰκόνα τοῦ σπορέως τὴν ὑπάτη (τὴν ἀνωτάτη) δύναμη (Δ) στοῦ ἐκάστοτε συντελούμενου ἀνθρώπινου ἔργου, μὲ τὴν ὑπόδειξη μάλιστα ὅτι ἡ ἀρχὴ εἶναι ὁ σπορεύς.

Σπιλάς = βράχος πρὸς ὃν προσκρούουν τὰ κύματα: «*καὶ δὴ δοῦπον ἄκουσε ποτὶ σπιλάδεσι θαλάσσης*» ['*Οδ.* E 401: καὶ τότε δοῦπον ἄκουσε ἀπ' τὰ πλήγματα πού τὸ νερὸ τῆς θάλασσας ἔκανε ἐπάνω στοὺς βράχους].

Ἡ εἰκόνα πού δίνει ἡ λέξη εἶναι ἀποκαλυπτική. Τὰ κύματα τοῦ φουρτουνιασμένου πελάγους ἔρχονται στὴν ἀκτὴ καὶ ἐπιστρέφουν (Σ) καταφέροντας πλήγματα (Π) ἰσχυρὰ (Ι) στοὺς βράχους (Λ = *λᾶας*).

Σπόγγος = σφουγγάρι: «*σπόγγοισι πολυτρήτοισι τραπέζας νίζον...*» ('*Οδ.* A 111: μὲ σφουγγάρια πολυτρύπητα τὰ τραπέζια καθάριζαν).

Ἡ λέξη βεβαίως ἀποκαλύπτει τὴν κίνηση τὴ γνωστὴ σ' ὅλους τοῦ σφουγγαριοῦ (διαστολὴ-συστολὴ-ἀναρρόφηση - καὶ ἀπορροή) καὶ αἰτιολογεῖ τὴ χρῆση τοῦ «Σ». Ὁ σπόγγος ὅμως ἐκτὸς ὑγρῶν συμπιεζόμενος ἐκπνέει (Π) ἐκ τῶν ὀπῶν (Ο). Τὸ «Γ» ἢ δύο «Γ» ἢ «Γ» καὶ «Κ» σχηματίζουν τὴν εἰκόνα τοῦ ἡμικατεργασμένου σπόγγου καὶ ὅχι τοῦ κατεργασμένου. Ὅποτε ἡ χρῆση τοῦ πράγματι δημιουργεῖ ἕναν ὅμοιο ἤχο πρὸς τὸ σύμφωνο «Γ», πού μὲ τὴν σειρὰ του προκαλεῖται ὅταν ἕνα ὀξὺ ἐργαλεῖο τὸ κινήσουμε βίαια ἐπὶ λείας ἐπιφανείας ὅπως τῆς πέτρας. (Γιὰ τὸ σύμφωνο «Γ» βλέπε τὸ λῆμμα «Γ» στοῦ προσεχῆς 72^ο τεύχος τοῦ «*Δαυλοῦ*»).

Σποδός = ἡ ἡμίμβεστος φωτιά, «χόβολη» ['*Οδ.* I 375: «*Καὶ τότε ἐγὼ τὸν μοχλὸν*

ὑπὸ σποδοῦ ἤλασα πολλῆς»: καὶ τότε ἐγὼ ἔσπρωξα τὸν μοχλὸ (ἐκ ξύλου ἐλῖα) ἐντὸς τῆς πολλῆς χόβολης].

Ἡ λέξις «σποδός» δίνει τὴν εἰκόνα τῆς ταρασσόμενης (Σ) εἰσέτι πυρᾶς (Π) ὅπως τὸ ὄμμα ἢ φῶς (Ο) κατὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου (Δ = ῥῆμα δύω). Εἶναι δὲ γνωστὸ τὸ χρῶμα ποῦ παίρνει ὁ δύνων ἥλιος. Ἡ λέξις, ἐπομένως, «σποδός» δὲν εἶναι ἡ τέφρα, «στάκτη», ὅπως τὴν ἐρμήνευσαν οἱ μεταγενέστεροι τραγικοὶ ποιητές. Τὸ δὲ χρῶμα τοῦ δύνοντος ἡλίου ἔδωσε καὶ στὸν χαλκὸ (ὀξεῖδιο τοῦ χαλκοῦ) τὸ ὄνομα: «σποδός Κυπρίη», ὅπως σημειώνει στὸ σχόλιό του τὸ λεξικό, ὡς ἀναφερόμενη ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους (877 C).

Στάδιος = ὁ ἰστάμενος, σταθερός, εὐσταθής (Ἰλ. N 314): «Αἴαντές τε δύω Τεῦκρος θ' ὅς ἄριστος Ἀχαιῶν τοξοσύνη, ἀγαθὸς δὲ καὶ ἐν σταλῇ ὑσμίνῃ» [καὶ οἱ δύο Αἴαντες (Ὀϊλῆος καὶ Τελαμώνιος) καὶ ὁ Τεῦκρος πρῶτος στὴν τέχνη τῆς τοξεύσεως μεταξὺ τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἀνδρείος στὴν ἐκ τοῦ συστάδην μάχη]. Καὶ ἡ λέξις αὕτη διαψεύδει τὴ δόκιμη ἐρμηνεία τοῦ «ἰστάμενου», «σταθεροῦ» κ.λπ.

Ἡ εἰκόνα τοῦ κινούμενου «πέρα-δῶθε» πολεμιστοῦ σὲ μάχη μάλιστα ἐκ τοῦ συστάδην μᾶς δίνει τὴν ἀνάγκη τῆς συμμετοχῆς τοῦ «Σ», ὡς ἀρκτικοῦ, στὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως. Ἐν συνεχείᾳ τὸ σύμφωνο «Τ» ἔχει τὴ σημασία τοῦ «τύπτειν» καὶ μάλιστα διὰ θαυμαστῆς «ἄγαν» (Α!) δυνάμεως (Δ). Γενικῶς, θὰ ἔλεγα, ὅτι καὶ τὸ «ἴστημι», ἐκ τῆς ρίζας τοῦ ὁποίου (ΣΤΑ-) προήλθεν ἡ λέξις, ὅπως καὶ ἡ κατ' ἐξοχὴν δηλοῦσα ἔλλειψη κινήσεως λέξις «στάσις», στὴν πραγματικότητα εἶναι μιὰ ἀνύπαρκτη κατάστασις. Ἀκίνησις (στάσις) δὲν ὑπάρχει οὐδαμοῦ στὴ φύση.

Στάθμη: στὸν Ὅμηρο τὴ λέξις τὴ συναντοῦμε μὲ τις κάτωθι σημασίες: (Ἰλ. O 412: «Ἀλλ' ὥς τε στάθμη δόρη νήιον ἐξιθύνει τέκτονος ἐν παλάμῃσι δαήμονος, ὅς ῥά τε πάσης εὖ εἰδῆ σοφίης» [Ἀλλὰ ὅπως τὴ στάθμη (δηλ. τὴν ἴσαλο γραμμὴ, τὴν ὀριζόντια γραμμὴ ἐπὶ τῆς ἐπιφάνειας τῆς θάλασσας) ὁ ἰστός (δηλ. ἡ θέσις τοῦ ἵστοῦ) καθορίζει, στὰ χέρια βεβαίως εἰδήμονος, ὡς τὴν ποθητὴ ἰσορροπία (τὴν προερχόμενη ἐκ τῶν συμβουλῶν τῆς Ἀθηνᾶς) κ.λπ.]. Ἡ λέξις «στάθμη» στὸ ἀνωτέρω παράδειγμα τῆς γνωστῆς σὲ μᾶς ἰσάλου γραμμῆς τοῦ πλοίου μᾶς δίνει τὴν εἰκόνα ἐνὸς «ζυγοῦ» σὲ κατάσταση ἰσορροπίας, ἄνευ δηλαδὴ κλίσεων. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως τῶν ναυπηγῶν ὑπῆρξαν οἱ οἰκοδόμοι (Κύκλωπες ἢ Πελαγοί). Αὐτοὶ μὲ ἓνα νῆμα, στὸ ἄκρο τοῦ ὁποίου ἐκρέματο μικρὸ βάρος, καθόριζαν τὴν κατακόρυφη θέσις ἐπὶ τῆς νοητῆς ὀριζόντιας γραμμῆς τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἀνεγείρετο ἡ οἰκοδομή. Ἐπίσης (Ὁδ. Φ 121) τὴ συναντοῦμε ὡς μέθοδο χαράξεως μιᾶς ὀριζόντιας εὐθείας διὰ νήματος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους: «ὄρυγμα ἔσκαψε μακρὺ γιὰ ὅλους τὸ ἴδιο καὶ διὰ τῆς στάθμης ἀνεῦρε τις εὐθεῖες, μετὰ δὲ ἰσχυρῶς πίεσε καὶ ἀπὸ τις δύο μεριῖς τοῦ ὀρύγματος τὸ χῶμα» ἢ (Ὁδ. P 341): «σταθμῶ κυπαρισσίνῳ, ὃν ποτε τέκτων ἐπὶ στάθμην ἵθυνεν» [τὸν παραστάτη τὸν κυπαρισσένιο, τὸν ὁποῖο κάποτε ὁ οἰκοδόμος ἔφερε στὴν κατακόρυφο μὲ τὸ ζύγι]. Ὁ στίχος ἐδῶ μᾶς μιλά περὶ τῶν δύο παραστατῶν τῆς πόρτας, ὅπου ἡ ὀριζόντια δοκὸς συνδέσεως τῶν δύο ἦταν ἀπὸ ξύλο φλαμουριάς. «Σταθμός» ἐπίσης ἐλέγετο ὁ κεντρικὸς στύλος, ὁ ὑποβαστάζων τὴ στέγη. [Ὁδ. P 96: «Μήτηρ δ' ἀντίον ἵζε παρὰ σταθμὸν μεγάροιο κλισμῶ κεκλιμένη» = Ἡ μητέρα δὲ (τοῦ Ὁ-

δυσσέως) στο ξύλο στο οποίο τυλίγεται το ύφασμα του άργαλειού εκάθητο κοντά στον κεντρικό στύλο που υποβαστάζει τη στέγη του μεγάρου ως επί ανακλίντρου πλαγιασμένη]. Και σ' αυτό το στίχο ή λέξη «σταθμός» μάς δίνει την εικόνα του τρόπου και της σημασίας που έχει ή κάθετη ανύψωση στο έδαφος των δοκών στεγάσεως. Ἀσφαλῶς ὅμως στὸν ἴδιο ἂν ὄχι καὶ προηγούμενο χρόνο ἀνήκει ὁ «σταθμός», δηλ. ἡ ζυγαριὰ μὲ τὴν ὁποία ὑπολογίζεται τὸ βάρος [Ἰλ. Μ. 434: «ὥς τε τάλαντα γυνὴ χερσὶν ἄληθης ἢ τε σταθμόν ἔχουσα καὶ εἴριον ἀμφὶς ἀνέλκει ἰσάζουσ'» κ.λπ. = ὅπως τὴν πλάστιγγα γυναῖκα πράγματι χειροβίωτος (πὺ δὲν ἔχει ἄλλους πόρους ζωῆς πλὴν τῶν χειρῶν της) τὴν κρατᾷ ὅπως ὁ στύλος, μὲ μαλλὶ κι ἂπ' τὶς δύο μεριὲς στὰ ἴσια προσπαθώντας νὰ φέρει τὰ δύο μέρη]. Στους στίχους αὐτοὺς ὁ Ὅμηρος μάς ἀποκαλύπτει τὸν πλέον πανάρχαιο τρόπο ζυγίσματος: Μιὰ γυναῖκα σηκώνει ἡ ἴδια, ὅπως ὁ στύλος τῆς ζυγαριᾶς, τὸ ζυγόν. Ζυγὸς δὲ ἦταν τὸ ξύλο πὺ οἱ κάτοικοι χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὴ ζεύξη τοῦ βοῦς ἐπὶ τοῦ ῥυμοῦ τῆς ἄμαξας. Τὸ ξύλο αὐτὸ εἶχε ἐπιτραχήλια θέση, «ζεύγλα», ἐκ τῶν δύο ἴσφ ἀπεχόντων ἄκρων ἐξεύγνυτο ὁ βοῦς. Ἐξ αὐτῆς δὲ τῆς αἰτίας καὶ ἡ ἔλξη τοῦ ὑποζυγίου ὀνομάσθηκε ρυμούλκηση. Αὐτὸ τὸ ξύλο χρησιμοποιήθηκε καὶ ὡς ζυγαριὰ. Στὰ δύο ἄκρα τοῦ ζυγοῦ ἐτίθεντο τὰ πρὸς ζύγισιν ἔρια καὶ τὸ ἓνα μέρος, σταθερὸ σὲ κάθε ζύγιση, μετεβάλλετο σὲ μέτρο βάρους, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ παραλαμβάνοντο τὰ ἔρια καὶ πληρώνοντο οἱ κομιστές των. Αὐτὴ ἡ μέτρηση διὰ τοῦ ζυγοῦ ἀπέκλειε τὴν ἐξαπάτηση καὶ ἐθεωρεῖτο «θεμιτή», δηλαδὴ ὑπὸ τοῦ ἔθους, τοῦ θεσμοῦ ἀναγνωρισμένη. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ ἀναδρομὴ τῆς σχηματισθεῖσης λέξεως ἔχουμε πλέον καὶ τὴν ἐρμηνεία τῶν ὀνομάτων, γιὰ τὴν ὀργάνωση τῶν ὁποίων χρησιμοποιήθηκαν οἱ εἰκόνες τῶν πραγμάτων ἢ συνέβαλαν στὸ σχηματισμὸ της. Κατὰ τοὺς πανάρχαιους ἐπομένως χρόνους τὸν «σταθμόν» ὡς τόπο διαμονῆς τῶν ζῶων (στάβλος, μάνδρα, στάνη, ἵπποστάσιο) πρέπει νὰ τὸν ἐννοοῦμε ὡς χώρο στεγασμένο. Ὁ τρόπος δὲ στεγάσεως ἀποτελεῖ ἐπινόηση τῶν «θεῶν» ἢ θεῶν θηρευτῶν, οἱ ὅποιοι καὶ ἀνέθρεψαν καὶ δίδαξαν τὴ γλῶσσα στοὺς «κύκλωπας» κτηνοτρόφους, ὅπως ἡ *Θεογονία* (στίχ. 142) μάς λέγει: «τράφεν αὐδ' ἠένετες» [οἱ ὅποιοι ἀνετράφησαν καὶ ἔμαθαν νὰ ὁμιλοῦν]. Ἐπειδὴ δὲ γλῶσσα σημαίνει πολιτισμός, σημαίνει ἀκόμη καὶ πᾶν ἔργο ἀνθρώπινο. Ἄς ἀναλύσω τώρα τὴ λέξη.

Ἡ παλίνδρομη κίνηση τοῦ νήματος πὺ ὁ πρῶτος τέκτων χρησιμοποίησε γιὰ τὴν ἀνεύρεση τῆς κατακορύφου, ἡ ὁποία καὶ σημειώνεται ὡς γραμμὴ ἰσοροπίας τοῦ νήματος, ἔδωσε τὸ πρῶτο γράμμα «Σ» στὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως. Στὴ γραμμὴ αὐτὴ τίθεται (Τ: ῥῆμα *τίθημι*) καὶ ὁ ἄξων (Α) («φθίνος ἄξων»: Ἰλ. Ε. 838) ὑπὸ τῶν «θεῶν», «θεσμών», «Θέμιδος» (γρ. «Θ») ὡς μαρτυρία μνήμης (Μ). Δι' αὐτῆς τῆς εἰκόνας καλύπτονται ὅλες οἱ ἐπιμέρους ἀναλυθεῖσες ἐννοιες καὶ αὐτὴ τοῦ ζυγοῦ τῆς θεᾶς τῆς δικαιοσύνης «Θέμιδος».

Στάχες= ὁ στάχης τῶν δημητριακῶν. Στὸν Ὅμηρο (Ἰλ. Ψ 598): «τοῖο δὲ θυμὸς ἰάνθη, ὡς εἶτε περὶ σταχύεσσιν ἔέρση ληίου ἀλδήσκοντος, ὅτε φρίσσουσιν ἄρουραι» [ἐκείνου δὲ ἡ καρδιά γιατρεύτηκε, ὅπως συμβαίνει στὰ δημητριακὰ, ὅταν ἡ δρόσος στὰ ἀθήριστα χωράφια αὐξάνει καὶ τὰ στάχια κυματίζουν]. Ἐπίσης στὸν Ἡσίοδο (*Ἔργ.* κ. Ἡμ. 473): «Ὡδὲ κεν ἀδρὸσὺνὴ στάχυνες νεύοιεν ἔραζε...» [Κατὰ τοῦτο τὸν τρόπο ἂν μεστὰ καὶ ὄρθια στάχια (βλέπεις), θὰ γέρνουν στὴ γῆ...].

Ἡ εἰκόνα τοῦ ἀθέριστου ἀγροῦ, ὅπου ὁ μαλακὸς ἄνεμος κάνει τὰ στάχυα νὰ κυματίζουν (Σ) περιμένοντας νὰ γίνουν ἡ τροφή «ζῶων πάντων, ὅποσα ἐν κόλποισι τιθηνεῖ γαῖα» (Ὁρφ. Ὑμν. 62.15· Ἰλ. Θ 389: «φέρει δ' ἅμα παῖδα τιθήνη»). Καὶ στοὺς δύο αὐτοὺς στίχους ἡ λέξη «τιθήνη» σημαίνει τροφός. Ἔτσι στὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως εἰσέρχεται καὶ τὸ «Τ». Ἐν συνεχείᾳ τὸ «Α» σημαίνει τὸ «θερίζειν» (ῥῆμα *ἀμάω*: «ἡμῶν ὀξείας δρεπάνας ἐν χερσὶν ἔχοντες»: Ἰλ. Σ 551)· καὶ τέλος τὸ «Χ» μᾶς δίνει τὴν ἀπόλαυση τῶν κόπων καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη, «χάριν», πρὸς τὴν «χθόνα» (γῆν), τὴν τροφόν.

Στέλλω (ἐκ τῆς ρίζας ΣΤΕΛ-, ΣΤΑΛ-): ριζικὴ σημασία= στῆνω, τοποθετῶ, διευθετῶ, παρατάσσω, ἐπισκευάζω, ἐτοιμάζω. [Ἰλ. Δ 294: «οὓς ἐτάρους στέλλοντα καὶ ὀτρύνοντα μάχεσθαι»: τοὺς συντρόφους του νὰ βάζει σὲ τάξη μάχης καὶ νὰ τοὺς παρακινεῖ νὰ μάχονται]· στὴν Ὀδύσσεια (Β 287): «ὅς τοι νῆα θοῶν στέλεω» [ποῦ θὰ σοῦ ἐτοιμάσω γρήγορο καράβι].

Ἡ εἰκόνα ποὺ μᾶς δίνει ἡ ὀργάνωση τῆς λέξεως εἶναι ἐκείνη τοῦ ἀνθρώπου ποὺ κινεῖται ἔντονα σὲ περιορισμένο χῶρο καὶ εἶναι φυσικὸ νὰ παλινδρομεῖ (Σ): πρόθεσή του εἶναι ἡ ὀργάνωση τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνθρώπων, ὥστε νὰ αὐξηθεῖ καὶ ἡ δραστηριότητά των. Ἔτσι τὸ γράμμα «Τ» ὡς ἔννοια δυνάμενη νὰ ἐκφράζει τὸ «τύπτω» (τολμῶ), τὸ «τανύω» (τεντώνω), μὲ βασικὴ πάντοτε ἔννοια τὴν προελθοῦσα ἐκ τοῦ φθόγγου «ΤΑΦ», ποὺ εἶναι ὁ ἦχος, ὅπως θὰ ἀναπτύξω σὲ προσεχῆς τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ» στὸ λῆμμα «Τ», τοῦ «τύπτω», δηλαδὴ τῶν χτυπημάτων ποὺ κατὰ φερε ὁ ἄνθρωπος, μὲ ἐργαλεῖο τὴν πέτρα, εἴτε ἐπὶ ἄλλης πέτρας εἴτε γιὰ νὰ πελεκήσει ἢ κόψει ξύλα (αὐτὴ δὲ ὑπῆρξε καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς «τέχνης» καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐντεχνῆς δημιουργίας του), ἐπεβλήθη (τὸ σύμφωνο «Τ») στὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως. Ἐν συνεχείᾳ τὰ «Ε» ἢ «Α» ὑπηρετοῦν καὶ τὰ δύο τὴν ἔνταση, ἐπιτείνουν δηλαδὴ τὴν ἀνάγκη τοῦ «λόγου» ὡς ὁμιλίας (Λ) καὶ τῆς λογικῆς ὡς «λόγου».

Στέμμα (στέφω): στὸν Ὅμηρο (Ἰλ. Α 14): «στέμματ' ἔχων ἐν χερσὶν ἐκηβόλου Ἀπόλλωνος χρυσέω ἀνὰ σκήπτρῳ» [τὸ ἱκετήριο στεφάνι τοῦ ἐκηβόλου Ἀπόλλωνος κρατώντας στὰ χέρια του ἐπάνω στὸ χρυσὸ σκήπτρο].

Ἡ εἰκόνα τοῦ στέμματος ὡς σημείου τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος μᾶς δίνει τὴν ἐξήγηση τῆς εἰσόδου ὡς ἀρκτικοῦ γράμματος τοῦ «Σ» στὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως (ἰδε λέξη *σῆμα*). Ἐν συνεχείᾳ τὸ γράμμα «Τ» ἐκφράζει τὴν τιμὴ (ῥῆμα: *τιμάω*) ποὺ δίνει, στὸν φέροντα τὸν στέφανο, τιμὴν ἐξαίρετον (Ε) γιὰ τὶς μαντικὲς (Μ) μαρτυρίες (Μ).

Στενάχω (ποιητικὸς κατ' ἐπέκτασιν τύπος τοῦ «στένω», ἐν χρήσει μόνο κατ' ἐνεστ. καὶ παρατατ.) = ἀναστενάζω, ὀδύρομαι, θρηνῶ, συχν. παρ' Ὁμήρῳ, ὁ ὁποῖος συνάπτει: «ἄδινα στενάχων» [Ἰλ. Ω 123: πικρὰ στενάχων] καὶ σὲ ἄλλα μέρη μὲ τὴν αὐτὴν σημασία. Ἡ ρίζα τοῦ ῥήματος «στένω», ποὺ σημαίνει ἀναστενάζω, γογγύζω, εἶναι ΣΤΕΝ-, ἐκ τῆς ὁποίας μάλιστα παράγονται ἐκτὸς τοῦ «στενάχω» καὶ τὰ *στόνος* = θρῆνος, *στενός* = δύσκολος, *στεῖνος* = περιορισμένος σὲ μέρος στενὸ κ.ἄ.

Ἡ ὀργάνωση τῆς λέξεως μᾶς δίνει τὴν εἰκόνα ἀνθρώπου, τοῦ ὁποίου ἡ φυσικὴ του διάθεση κινεῖται, ἀναγκαστικῶς τώρα παλινδρομικὰ (Σ), λόγῳ τῆς στενότητος τοῦ χώρου, προσκρούει (Τ) (ῥῆμα: *τύπτω*) ἐπιτακτικὰ (Ε) στὸ ἐμπόδιο τοῦ

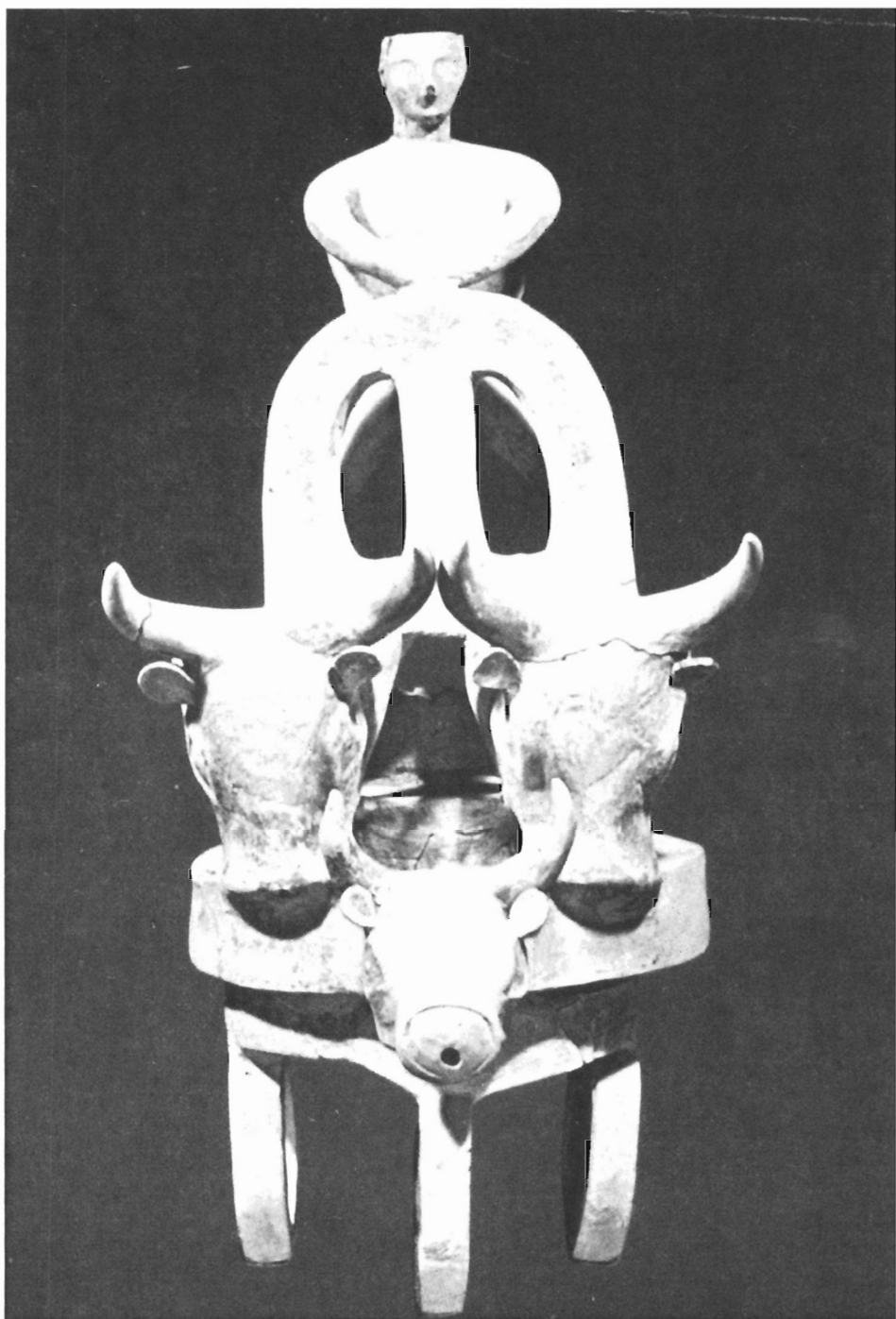
χώρου στὸν ὁποῖο παραμένει ἢ κατοικεῖ (N) (ῥήμα: *ναίω*). Ἡ ὀργάνωση τῆς λέξεως μᾶς δηλώνει ἐπίσης ὅτι εἶναι σύνθετη καὶ μὲ τὴ λέξη «ἄχος», τὴν ὁποία ἐπίσης βρίσκομε στὸν Ὅμηρο (Ἰλ. Δ 169) κ. ἄλλ. καὶ ἡ ὁποία σημαίνει «σφοδρὴ λύπη». (Ἀνάλυση αὐτῆς στὸ οἰκεῖο λήμμα σὲ προσεχῆς τεύχος τοῦ «Δαυλοῦ»).

Στέρνον = τὸ στήθος, τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ θώρακος, θεωρούμενο ὡς ἔδρα τῶν διαθέσεων καὶ ὁρμῶν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καὶ ἡ καρδία, ἡ ὁποία καὶ ρυθμίζει τὴ ροὴ τοῦ αἵματος. Ἐπίσης καὶ τῆς «φρενός» (Ὀδ. Ι 301) μὲ τὴ σημασία τῶν διανοητικῶν δυνάμεων, τοῦ σκέπτεσθαι, τῆς ἀντιλήψεως: «φρενὶ νοεῖν, φράζεσθαι, ἐπίστασθαι» (Ἰλ. Ι 600). Τὸ στέρνο ἐπομένως εἶναι ἡ κατοικία ὅλων τῶν σημαντικῶν λειτουργιῶν τοῦ ὄντος ἄνθρωπος.

Τὸ στήθος (στέρνον) τοῦ ἀνθρώπου παλινδρομεῖ διὰ τῆς ἀναπνοῆς, ἔχει ἤχο, ὅπως αὐτὸς τῆς καρδίας (T), ἔντονη (E) ῥοήν (P) ὑγρῶν καὶ σ' αὐτὸ κατοικεῖ (N) τὸ ὄν ἄνθρωπος.

Στρέφω (ἐκ τῆς ρίζας *ΣΤΡΕΦ-* παράγονται ὡσαύτως τὰ *στροφή*, *στρόφιγξ*, *στροφάλιγξ* καὶ ἐκ τῆς ρίζας *ΣΤΡΕΒ-* τὰ *στρεβλός*, *στρέβλη*, *στρόβος*, *στρόβιλος*: λαμβάνει Μ πρὸ τοῦ Β ἐν τοῖς *στρόμβος*, *στρομβέω*) = κάμνω τι νὰ στραφῇ περὶ τὸν ἄξονά του ἢ στρέφω ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε τὴ λέξη στήν Ὀδύσεια (Δ 520): «ἄψ δὲ θεοὶ οὔρον στρέψαν» [ἀμέσως δὲ οἱ θεοὶ οὔριο ἄνεμο ξανάστειλαν]: στήν Ἰλιάδα (Θ 168): «ἵππους τε στρέψας» [τ' ἄλογα γύρισε].

Ἄς δοῦμε τώρα τὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως. Ἐδῶ ἡ κίνηση ἢ παλινδρομικὴ (Σ) ὀφείλεται στήν τέχνη τοῦ τροχοῦ (T). Ὁ τροχὸς ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴ ροή (P), τὴν κίνηση. Ἐδῶ ἡ ἐπινόηση στηρίχθηκε στὸν «ἄξονα». Ἄξων ἦταν ὁ κύλινδρος, πὺρ στὴ φύση βρίσκεται μὲ τὴ μορφή τῶν κορμῶν τῶν δένδρων. Σημειώσω, ὅτι ὁ Ὅμηρος στήν Ὀδύσεια (Λ 531) μᾶς λέγει, ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων πού ἐπεσκέφθηκε στὸν Ἄδη ὁ Ὀδυσσεὺς συνάντησε καὶ τὸν Θησέα καὶ τὸν «Πειρίθοον», τὸν υἱὸ τοῦ Ἰξίονος (Ἰλ. Ξ 317). Πείρινς ἐλέγετο ὁ μέγας πλεκτὸς κάλαθος πού προσδένετο ἐπὶ τῆς ἄμαξας. Πείρω σημαίνει διαπερῶ, διατρύπῶ, ὅπως «περῶ στὴ σούβλα». Τὸ ὄνομα «Περί-θοος» πρέπει νὰ σημαίνει τὸν ἐπινοητὴ τῆς προσδέσεως μεγάλου πλεκτοῦ καλαθιοῦ (πείρινς) ἐπὶ ἄμαξας, ὥστε αὐτὴ νὰ ἀποκτήσῃ ταχύτητα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄξων (κορμὸς) τοῦ δένδρου μπορεῖ νὰ κατρακυλήσῃ χωρὶς καμμία ἄλλη συμβολὴ πλὴν τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους, ὅπως καὶ τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο, γιὰ τὸ λόγον αὐτὸ καὶ τὸ σχετικὸ γράμμα «P» στήν ὀργάνωση τῆς λέξεως. Ἡ στροφή ὅμως εἶχε ἰδιαίτερη σημασία κατὰ τὴν ἄρωση (ὄργωμα) τῆς γῆς. Οἱ δυσκολίες τῆς στροφῆς βοῶν καὶ ἀρότρου πρέπει νὰ ἐρέθισαν τὴ σκέψη καὶ τὴν ὠθησαν σὲ ἐπινοήσεις: καὶ ἴσως ὁ «γῆης», τὸ ὕνι ἢ τὰ ὕνιά (τοῦ ἀρότρου μὲ περισσότερα ὕνιά) νὰ ἐσύρετο ἀπὸ ἄμαξα, τὴν ὁποία ἐσπρωχναν βῶδια καὶ εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ στρέφῃ καὶ αὐτή, διὰ τοῦ ἐπιβαίνοντος, τοὺς τροχοὺς. Στὸ Μουσεῖο τοῦ Ἡρακλείου Κρήτης ὑπάρχει πῆλινον πού ἔχει σχῆμα τρίτροχης ἄμαξας, ἡ ὁποία ὠθεῖται ἀπὸ δύο ταύρους (βλέπε φωτογραφία). Στὸ πῆλινον αὐτὸ ὁμοίωμα ἢ κεφαλὴ τοῦ τρίτου (μεσαίου) ταύρου εἶναι διακοσμητικὴ τοῦ ῥυμοῦ (τιμόνι), καὶ γιὰ τοῦτο στὴ δημοσιευομένη εἰκόνα εἶναι διαφορετικὴ τῶν δύο ἄλλων. Βεβαίως δὲν ὑπάρχει τὸ ἄροτρο, ἀλλὰ εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ ἦταν ἀνεξάρτητο στὸ πῆλινον ὁμοίωμα, ὅπως, ἴσως, καὶ στὸ πραγματικόν, καὶ νὰ ἔχει χα-

Τὸ περίφημο «ρυτό» τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου Κρήτης σὲ σχῆμα ἄρματος (;) ἢ ἀρότρου (;) ποὺ ἔλκουν βώδια. Ἡ μεσαία κεφαλὴ βοῴς φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ τὸ «ἀκρορρύμιον», δηλαδή τὴν αἰχμὴ τοῦ ρυμοῦ ποὺ προσδένεται στὸ ζυγὸ τοῦ ἄρματος ἢ τοῦ ἀρότρου.

θεϊ (ἴδε εἰκόνα). Ἡ λέξις πάντως καταλήγει στὴ δήλωση ὅτι οἱ τροχοὶ στὴν ἄρωση ἐπέτειναν (Ε) τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς (Φ) (*φυά*). Τὸ θέμα μας βέβαια δὲν εἶναι ἡ εἰκόνα, ἐκ τῆς ὁποίας τὰ ἐξαχθέντα συμπεράσματα, καὶ τὸ δικό μου, εἶναι αὐθαίρετα λίγο ὡς πολὺ, ἀλλὰ ἡ λέξις «στρέφω». Καὶ ἐπ' αὐτῆς οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι εἶναι συνδεδεμένη μὲ τοὺς τροχοὺς.

Στεῦμαι (ἡ ρίζα φαίνεται ὅτι εἶναι ΣΤΥΛ-, ἴδε ἐν λέξ. *στύω*, *στύλος*: ὥστε ἡ πρώτη σημασία της θὰ ἦταν ὑποῦμαι, ἀνεγείρω ἢ ἀνορθῶνω ἑμαυτόν, ἀγωνίζομαι, καταβάλλω προσπάθειες): στὸν Ὅμηρο μὲ τὶς ἀκόλουθες σημασίες ('*Ιλ.* Γ 83): «*στευταὶ γάρ τί ἔπος ἐρέειν κορυθαίολος Ἔκτωρ*» [σταθῆτε παλληκαρίσια, ἄφοβα, γιατί ὁ Ἔκτωρ μὲ τὴν ἀνεμίζουσα περικεφαλαία κάποιο λόγο φωνάζει]: ἐπίσης ('*Ιλ.* Β 597) μὲ τὴν σημασίαν τοῦ «καυχῶμαι», ὑψώνω τὸν ἑαυτό μου προεξοφλῶν τὴν νίκη· ἐπίσης μὲ τὴν σημασίαν τοῦ σκοπεύω ἢ ἀπειλῶ ('*Ιλ.* Ι 241).

Μὲ αὐτὲς τὶς σημασίες ἡ ὀργάνωση τῆς λέξεως μᾶς ἀποκαλύπτει ὅτι στὸ ἀρκτικό γράμμα «Σ» κρύπτεται ὁ ἀνορθούμενος ὡς ὁ στύλος τοῦ τέκτονος (ἴδε λέξις *σταθμός*) ἄνθρωπος, ἡ δὲ ὀρθία στάση του τὸν κάνει ἐκ νέου ἱκανὸ νὰ ἐπανεέλθει σὲ τέλε(ω)σιν (Τ) ἔργων, ἐξετάζων (Ε) (ἐπικ. ῥῆμα *ἐρέω* = ἐξετάζω περὶ τινος) τὸ ἐκάστοτε ἐμπόδιο (Υ) (*ὑφεςμός* = κώλυμα, ἐμπόδιο· *ὑφεςμούς*, *συμποδισμούς* καθ' Ἡσύχιον) θερμῶς ἐπιθυμῶν αὐτὸ (Μ) (ῥῆμα *μάω*).

Στυγέω: τὸ ποιητικὸ τοῦτο ῥῆμα προκύπτει κατ' ἐπέκτασιν ἐκ τῆς ρίζας ΣΤΥΓ- (ὅθεν καὶ τὰ *Στύξ*, *γός*, *στυγερός*, *στυγνός*) καὶ πιθανῶς ἀμέσως ἐκ τῆς ρίζας αὐτῆς σχηματίζονται οἱ παρ' Ὀμήρῳ ἐν χρήσει χρόνοι (*ἔστυξα*, *στύξαιμι*, *ἔστυγον*) = μισῶ, βδελύσσομαι, ἀποστρέφομαι: «*τῷ κε τεῷ στύξαιμι μένος καὶ χεῖρας ἀάπτους*» [*Ὀδ.* Α 502: ἔτσι καὶ (στὴν κατοικία τοῦ πατρός μου) ἂν κάποιον (ἄρπαζε) τὸ μῖσος μου τὸ ἄγριο στὰ στιβαρά μου χέρια (θὰ τὸν σκότωνα)]: καὶ στὴν *Ἰλιάδα* (Ρ 694): «*Ἀντίλοχος δὲ κατέστυγε μῦθον ἀκούσας*» [ὁ Ἀντίλοχος ἔφριξε ἀκούγοντας τὴν ἀφήγησίν του (Μενελάου)].

Στὸ λῆμμα «Β» καὶ στὴ λέξις «βία» (βλ. «*Δαυλόν*», τεῦχος 74) μίλησα καὶ περὶ τῆς Στυγός, τῆς ὁποίας τέκνα ὑπῆρξαν «*Ζῆλος*, *Νίκη*, *Κράτος καὶ Βία*». Γιὰ τὴ Στύγα ἡ *Θεογονία* (στίχοι 383-403) μᾶς λέγει ὅτι στὴν πρόσκληση τοῦ Διὸς πρὸς τοὺς βασιλεῖς (Οὐρανίωνας) νὰ λάβουν θέση στὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν ἐξουσιαστῶν Τιτάνων, ἔσπευσε πρώτη ἡ κόρη αὐτῆ τοῦ Ὠκεανοῦ νὰ ταχθῇ παρὰ τὸ πλευρὸ τοῦ Διὸς καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου «*Ζεὺς τίμησε, περισσὰ δὲ δῶρα ἔδωκεν. Αὐτὴν μὲν γὰρ ἔθηκε θεῶν μέγαν ἔμμεναι ὄρκον, παῖδας δ' ἤματα πάντα ἔο μεταναίετας εἶναι*». Τὸ πλέον ὅμως ἐνδιαφέρον πού παρουσιάζουν οἱ στίχοι αὐτοὶ εἶναι ὅτι ὁ ὄρκος θὰ ἐδίδετο πλέον στὸ ὄνομα τῆς Στυγός, τὰ δὲ παιδιὰ της «*ἤματα πάντα ἔο μεταναίετας εἶναι*» [σ' ὅλους τοὺς καιροὺς πού ἀκολουθοῦν, σὲ κάθε περίοδο ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος, σ' ὅλες τὶς διοικήσεις τῶν λαῶν πού ἔπονται αὐτῆς, νὰ παραμένουν ὡς ἔννοιες, πού τὰ ὀνόματα τῶν παιδιῶν τῆς Στυγὸς ἐκφράζουν, ἀρρήκτως συνδεδεμένες μὲ τὸν ὄρκο, τὸν ὁποῖο αὐτὴ ἡ Στύξ προσωποποιεῖ]. Τί ἦταν ὅμως ὁ ὄρκος, ὥστε ἡ παραμονὴ σ' αὐτὸν τῶν Ζήλου, Νίκης, Κράτους, Βίας νὰ τεθεῖ ὡς ἀξίωση ὑπὸ τοῦ Διὸς σ' αὐτούς; Ὁ Ἡσίοδος στὸ *Ἔργα καὶ Ἡμέραι* (στίχ. 119-223) μᾶς λέγει ὅτι ὁ ὄρκος εἶναι ἓνα τεράστιο ἐμπόδιο στὴν ἀδίκη κρίση καὶ καλεῖ τοὺς βασιλεῖς νὰ στοχασθοῦν πάνω στὸ τί ἀκρι-

βῶς σημαίνει αὐτὴ ἡ δικαιοσύνη: «*Ζηνὸς φραδμοσύνην Ὀλυμπίου*» (στίχ. 245): «Πολλὲς φορὲς — λέγει — ὁλόκληρη πόλη καταστρέφεται ἐξ αἰτίας καὶ μόνον ἑνὸς ἀνθρώπου “ὅς τις ἀλιτράϊνη καὶ ἀτάσθαλα μηχανάεται” [φαῦλα καὶ ἀλαζονικά πράγματα μηχανεύεται]». Ἡ διαπίστωση ποὺ προκύπτει ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἶναι ἀποκαλυπτική. Ὁ Ζῆλος παραμένοντας στὸ πλευρὸ τοῦ Διὸς παύει νὰ εἶναι φθόνος, δυσαρέσκεια γιὰ ξένη ἐπιτυχία, ζηλοτυπία καὶ γίνεται ἄμιλλα, ἀγὼν πρὸς ὑπερτέρησιν διὰ πράξεων καλῶν ἢ ἀγαθῶν. Ἡ Νίκη παύει νὰ εἶναι ἡ ὑπερίσχυση ὑπὸ τῇ μορφῇ τῆς ἔριδος, δηλαδὴ *νείκη* ἢ *νεῖκος*, γνωστὴ ὡς φιλονεικία, λοιδωρία, ὕβρις, ὀνειδισμός, ἀλλὰ ὁ κότινος, τὸ βραβεῖο στὸν ἐπιτυχῆντα σὲ ἔργα ποὺ στηρίζουν τὴν Αἰδῶ καὶ τὴ Νέμεση, ὡς τὰ πρέποντα βάρη τῶν λαῶν. Κράτος παύει νὰ εἶναι ὁ δόλιος, ὁ πανούργος, ὁ παγιδεύων τὸ λαὸ μὲ τὸ δέλεαρ, τὸ δόλωμα ἀπὸ θέσιν ἰσχύος. Ὁ ὄρκος καὶ ἡ παραμονὴ του στὰ θέσφατα τοῦ Διὸς τὸν μεταβάλλει σὲ κράτιστο, δηλαδὴ ἄριστο, ἄξιο, δίκαιο. Τέλος ἡ Βίη παύει νὰ εἶναι ἡ βίαιη προσβολὴ θεσμῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ γίνεται *Βιοτή*, ζωὴ καὶ μέσο ζωῆς, ὥστε ὅλοι νὰ σέβονται τὴ ζωὴ καὶ περιουσία τοῦ ἄλλου.

Σύν: πρόθεση· ἀττ. *ζύν*· βοιωτικὸς τύπος «*σούν*»· στοὺς Ἴωνες πεζολόγους πιθανῶς οὐδαμοῦ, παρὰ δὲ τοῖς Αἰολ. καὶ Δωρ. σπανιώτατα· στὸν Ὅμηρο δὲν εἶναι σπάνιος ὁ τύπος «*ζύν*» ὅπως στὴ λέξη «*ξύμπαντα*» (*Ὀδύς*. Η 214). Ἡ πρόθεση «*σύν*» στὸν Ὅμηρο δὲν συντίθεται μὲ τὴ λέξη ποὺ ἀκολουθεῖ. Ριζικὴ δὲ σημασία τῆς τὸ ὁμοῦ, π.χ. «*σύν Μενελάῳ*» [*Ἰλ.* Γ 206: συνοδεία τοῦ Μενελάου]· ἢ «*σύν θεῷ*» [*Ἰλ.* Ι 49: μὲ τὴ βοήθεια τοῦ θεοῦ]· ἢ «*σύν μεγάλῃ ἀρετῇ*» [*Ὀδ.* Ω 193: προικισμένος μὲ ἀρετῇ]· ἢ «*σύν νηυσί*» [*Ἰλ.* Λ 389: μὲ τὰ δικά του πλοῖα]· ἢ «*θύελλαι σύν βορέῃ*» [*Ἰλ.* Ο 26: θύελλες καὶ βοριάδες μαζί].

Ἀναλύω τώρα τὴ λέξη «*σύν*». Ἡ πρόθεση ἐρμηνευόμενη ὡς «ὁμοῦ» ἐκφράζει ἓνα ζευγὸς δυνάμεων. Ἡ πρώτη δύναμη εἶναι ἡ εὐρισκόμενη σὲ κάποια κατάστασι (δρῶσα, ἡρεμοῦσα, πάσχουσα), πρὸς τὴν ὁποία ἔρχεται νὰ ἐνωθεῖ κάποια ἄλλη δύναμη ἐπιδιώκουσα τὴν ἀρωγὴ τῆς πρώτης. Αὐτὴ ἡ σύζευξη τῶν δύο δυνάμεων προκαλεῖ ἀποτέλεσμα ὅπωςδῆποτε θετικό, ἀλλὰ ἐμφανίζεται, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως στὴν ὁποία εὐρίσκετο ἡ πρώτη, ὡς αὐξάνουσα ἢ μειώνουσα τὴν ἀρχικὴ θέσις τῆς. Ἡ κίνησις αὐτὴ τῆς πρώτης δυνάμεως, θετικὴ, κατὰ αὐξήσιν ἢ μείωσιν, μᾶς ἐπιτρέπει τὴν ὀργάνωσι τῆς λέξεως «*σύν*» μὲ ἀρκτικὸ γράμμα τὸ σύμβολο τῆς παλινδρομούσεως κινήσεως «Σ». Ἐν συνεχείᾳ ἡ θετικὴ ῥοπὴ τοῦ «*σύν*» ἐκφράζεται κατὰ ἀφηρημένο τρόπο ὡς *ὑπάτη* (Υ) καὶ *νεάτη* (Ν) (*ὑπάτη* καὶ *νεάτη*): «*ὅτε μὲν νεάτης ἐπὶ τέρματα βαίνων ἄλλοτε δ' αὐθ' ὑπάτην, ποτὲ Δώριον εἰς διάκοσμον πάντα πόλον κιννάς, κρίνεις βιοθρέμμονα φύλα*»· αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα ἐκ τῶν ὕμνων τοῦ Ὀρφέως στὸν Ἀπόλλωνα (*Ὀρφέως Ὕμνοι* 34) μᾶς δίνει τὴν ἔννοια τῆς ἀρμονίας, διὰ τῆς ὁποίας πρέπει νὰ κρίνονται «*βιοθρέμμονα φύλα*» [οἱ ἐν ζωῇ εὐρισκόμενοι λαοί]. Ἡ δὲ ἀρμονικὴ σχέσις περιέχει τὴν κάθε δυνατὴ ἀναλογία ἐκ τῶν βασικῶν οὐσιῶν τοῦ ταύτου καὶ τοῦ ἐτέρου, ποὺ θετικῶς «*ἐπὶ τέρματα βαῖνον*» μᾶς ἀποκαλύπτει τὴν τεράστια συμβολὴ τοῦ «*σύν*» στὸ κοινωνικὸ γίγνεσθαι, ἐὰν ὁ *διάκοσμος* (ἡ τάξις καὶ ὁ ρυθμὸς) βρίσκεται στὰ χεῖρια ἐνὸς *Φοίβου* (φωτισμένου), ὅπως ὁ Ἀπόλλων, καὶ αὐτὸς στρέφει τοὺς ἄξονες καὶ ῥυθμίζει τὰ ἐκάστοτε «*τέρματα*» τῆς ζωῆς τῶν λαῶν. [Ἐκ τοῦ λήμματος «Σ» δὲν θὰ ἐρμηνεύσω τίς ἐν συνθέσει λέξεις, οἱ ὁποῖες καὶ θὰ ἀναλυθοῦν στὰ οἰκεία

λήμματα, π.χ. *συν-ἀγείρω* στο *ἀγείρω*» κ.ο.κ.έ. Καί συνεχίζω με τις υπόλοιπες λέξεις].

Σφάζω (ἐκ τῆς ρίζας ΣΦΑΓ-) = σφάζω, ὅπως καὶ νῦν, διὰ τῆς ἀποκοπῆς τοῦ λαιμοῦ. Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε τὴ λέξη: «μῆλ' ἀδινὰ σφάζουσι καὶ εἰλίποδας ἑλικας βοῦς» [᾽Οδ. Α 92: πρόβατα ὁμαδικῶς σφάζουν καὶ τὰ στριφτόποδα ἑλικοκέρατα βώδια].

᾽Ο σφαδασμός, οἱ σπασμοὶ τῶν σφαζομένων ζώων μᾶς δίνουν καὶ ἐδῶ τὴν κίνηση «Σ». ᾽Ο σφαδασμός αὐτὸς εἶναι φυσικὸς (Φ), διότι ἀφαιρεῖται (Α) ἡ ζωὴ (Ζ) αὐτῶν.

Σφαῖρα = τὸ ἔχον σχῆμα σφαίρας ὄργανο πρὸς παιδιάν: «σφαίρῃ παίζειν» (᾽Οδ. Ζ 100): «σφαῖρα ρίπτειν» (᾽Οδ. Ζ 115). Καὶ στὶς δύο ἀναφορὲς ὁ Ὅμηρος μιλᾷ γὰρ τὸ γνωστὸ «τόπι». Τὸ «τόπι» εἶναι τὸ γνωστὸ παιχνίδι, ποὺ παίζεται ἀπ' τὰ παιδιὰ, καὶ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμά του εἶναι τὸ πέταγμα τῆς σφαίρας ἀπ' τὸ ἓνα παιδί στο ἄλλο, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο προκαλεῖ τὴ χαρὰ, τὸ γέλιο τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἰδρῶτα στο σῶμα τους.

Καὶ ἡ λέξη ὅμοια πράγματα μᾶς ἀποκαλύπτει. Τὴν κίνηση τῆς σφαίρας (παλινδρομικὴ) τὴ δίνει καὶ πάλι τὸ γράμμα «Σ». Τὸ φαιδρὸ καὶ λαμπρὸ ποὺ προκαλεῖται μᾶς τὸ δίνει τὸ γράμμα (Φ) (ῥῆμα *φαίω*: «φαιδρὸς κύκλος» ἀποκαλεῖτο ἡ σελήνη: Τζέτζης τ. 1, σελ. 13, στίχ. 376) καὶ τέλος «κατὰ δ' ἰδρῶς ἔρρεεν ἐκ μελέων», μᾶς λέει (᾽Οδύς. Α 599), ὅταν μᾶς μιλᾷ περὶ τοῦ Σισύφου. Καὶ στο παιχνίδι αὐτὸ μὲ τὸ τόπι πολὺς (Α = ἄγαν) ἰδρῶς (Ι) ῥέει (Ρ).

Σφάλλω (ἐκ τῆς ρίζας ΣΦΑΛ-) = κάμνω τινὰ νὰ πέση, καταρρίπτω, ἀνατρέπω, κυρίως παρεμβάλλω τὸν πόδα μου, ἀνατρέπω κατὰ τὴν πάλην: «οὔτ' Ὀδυσσεὺς δύνατο σφῆλαι, οὔδεις τε πελάσαι» [᾽Ιλ. Ψ 719: οὔτε ὁ Ὀδυσσεὺς ἠδύνατο νὰ τὸν ἀνατρέψει οὔτε νὰ τὸν ρίψει κάτω].

Καὶ στὴ λέξη αὐτὴ ἡ εἰκόνα τῶν δύο παλαιστῶν ποὺ συγκρούονται καὶ ὁ ἓνας ὠθεῖ τὸν ἄλλο μέχρι νὰ ἀντιληφθεῖ ὁ καθένας τὸ ἀσθενὲς σημεῖο τοῦ ἄλλου μᾶς δίνει ὡς ἀρκτικὸ γράμμα τὸ σύμβολο τῆς παλινδρομικῆς κινήσεως «Σ» (*σημεῖον*) καὶ ἀμέσως τὸ ἐπόμενο γράμμα «Φ», ποὺ ἐν προκειμένῳ ἐκφράζει τὶς φυσικὲς ἰδιότητες, φυσικὴ δύναμη, σύσταση ἢ κατάσταση, στὴν ὁποία προστίθεται (Α) ἡ λιπαρότητα ἢ λάμψη, ὀφειλόμενη στὴ συνήθεια τὴν ὁποία εἶχαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα νὰ ἀλείφουν τὰ σώματά των οἱ παλαιστῆς πρὸ τῆς πάλης (Λ). Ἡ λέξη βεβαίως ἀπέκτησε καὶ μεταφορικὴ σημασία καὶ ἡ εἰκόνα περιέκλειε καὶ τὴν διὰ τοῦ λόγου (Λ), τῆς λογικῆς, ἀνατροπὴ τοῦ ἀντιπάλου κατὰ τὰ συμπόσια. Εἶναι δὲ γνωστὸ ὅτι ἡ συνήθεια αὕτῃ νὰ ἀλείφουν τὰ σώματά των μὲ ἐλαιώδεις οὐσίαις ἐπικρατοῦσε καὶ κατὰ τὰ συμπόσια.

Σφίγξ: ἐπειδὴ πολλὰ γράφτηκαν περὶ τῆς Σφιγγός, οἱ δὲ τραγικοὶ τὴν παριστάνουν ὡς προτείνουσιν αἰνίγμα στοὺς Θηβαίους καὶ φονεύουσιν πάντας τοὺς μὴ δυναμένους νὰ λύσουν αὐτό, τὴ λύση δὲ μόνο ὁ Οἰδίπους βρῆκε καὶ τότε αὕτῃ αὐτοκτόνησε, καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη θεωροῦν πολλοὶ ὅτι ὁ «μῦθος» αὐτὸς ἦλθε ἐξ Αἰγύπτου κ.ἄ., θὰ παραθέσω τὶς πληροφορίες ποὺ μᾶς παρέδωσε ἡ «Θεογονία» καὶ ἡ

Ἡ χίμαιρα τῶν παραμυθᾶδων, ἀρχαίων καὶ νεωτέρων. Ὁ κοινότατος χείμαρρος τῶν ἐλληνικῶν βουνῶν μέ τῇ βοῇ του ποῦ θυμίζει βρυχηθμὸ λέοντος, μέ τὰ «ἄλματά» του ἐπὶ τῶν ἐμποδίων ποῦ συναντᾷ ποῦ θυμίζουν σκιρτήματα κατοικιῶν καὶ μέ τὴν ἐλικοειδῆ κίνησή του ποῦ θυμίζει τὴν πορεία τοῦ φιδιοῦ ἐγίνε σπὴ φαντασία τῶν παραμυθολογούντων τὸ ἀποτρόπαιο τέρας μέ κεφαλὴ λέοντος, μέση αἶγας καὶ οὐρὰ φιδιοῦ...

«Ἀσπίς Ἡρακλέους». Στὴ «Θεογονία» (στίχ. 326) γίνεται λόγος γιὰ τὴν «Φίκα», τὴν ὁποία γέννησε ἡ Χίμαιρα. Αὐτὴ ἡ Φίκα ἔφερε καταστροφὴς στοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς τοῦ Κάδμου: «Ἡ δ' ἄρα Φῖκ' ὅλοη τέκε Καδμείοισιν ὄλεθρον». Θὰ σταθῶ πρὸς στιγμὴν ἐδῶ καὶ θὰ δώσω ἐξηγήσεις στὰ ὀνόματα «Χίμαιρα» καὶ «Φίκα». Ἡ «χίμαιρα», τὴν ὁποία θὰ ἀναπτύξω στὸ λῆμμα «Χ», οὐδὲν ἄλλο ἦταν παρὰ ὁ χείμαρρος, ὁ ὁποῖος κατήρχετο ἐκ τῶν δειράδων ὀφιοειδῶς (σὲ ρυάκια), ἐνοῦτο πιὸ κάτω καὶ ἀποκοτοῦσε ὀρμή, δι' αὐτῆς ἀναπηδοῦσε τὰ ἐμπόδια ὡς αἶγα (γίδα), γιὰ νὰ φθάσει στοὺς πρόποδες τῶν ὄρεων μέ βρυχηθμὸ λέοντος καὶ νὰ ὀρμήσει στὴν ἄρουρα, παρασύροντας τὸ βιός καὶ φονεύοντας ζῶα καὶ ἀνθρώπους. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο καὶ ἡ εἰκόνα τοῦ ἐκτρώματος μέ οὐρὰ φιδιοῦ, μεσοκόρμι γίδας καὶ κεφαλὴ λέοντος. Στὸ Ἡσιόδειο ἔργο «Ἀσπίς Ἡρακλέους» στίχ. 33 ὁ Ζεὺς ἐπισκέπτεται τὸ Φίκιον ὄρος, γιὰ νὰ ἀντιληφθεῖ ὁ ἴδιος τίς καταστροφὴς ποῦ προκάλεσε ἡ «Φίκα»: «Ἐνθα καθεζόμενος φρεσὶ μήδετο θέσκελα ἔργα» [ἐκεῖ σταθμεύοντας σχεδίαζε θαυμάσια ἔργα].

Ἀναλύω τώρα τὴ λέξη «Σφίγξ» ἢ «Σφίγγα» (Φίκα). Ἡ ὀφιοειδὴς κίνησις τοῦ χείμαρρου, τοῦ κατερχομένου ἐκ τῶν δειράδων, θεώμενη ἀπὸ ἀπόστασι φαίνεται

ὡς ἄλλοτε στρέφουσα πρὸς τὴ μία πλευρὰ καὶ ἄλλοτε πρὸς τὴν ἀντίθετη. Αὐτὴ ἡ κίνηση, ἡ ὀφιοειδής, μοιάζει πρὸς τὴν παλινδρομοῦσα, καὶ ἔλαβε στὴ λέξη καὶ τὸ σύμβολό της (Σ). Αὐτὴ ὅμως ἡ φυσικὴ πορεία τοῦ ὕγρου στοιχείου πολλὰς φθορὰς (Φ) δύναται νὰ ἐπιφέρει, ἐὰν ἡ ὁρμὴ του εἶναι ἀκάθεκτη (Ι) (ῥῆμα *ἰθύω*: 'Ιλ. Α 552: «λέων... ἰθύει», δηλ. ὁρμᾷ κατευθεῖαν ἐμπρός). 'Υπενθυμίζω ὅτι καὶ ὁ *χειμαρρόος* παρομοιάζετο ὡς ἔχων κεφαλὴν λέοντος. Προκαλεῖ γόους (Γ), κλαυθμούς καὶ θρήνους ἐκ τοῦ φόβου ποὺ ὁ πάταγος τοῦ *χειμάρρου* προκαλεῖ (Κ) (ῥῆμα *κτυπέω*: 'Ιλ. Ν 138-140: «κτυπέει δὲ θ' ὑπ' αὐτοῦ (χειμαρρόου) ὕλη», δηλαδή μέγας πάταγος προκαλεῖται ὑπὸ τοῦ *χειμάρρου*, ὅταν σπᾶει ἢ ξερριζώνει τὰ δένδρα τοῦ δρυμοῦ). 'Αναλύω τὸ Ξ εἰς Κ+Σ. Τόσον ἡ λέξη *ΣΦΙΓ(Ξ)ΚΣ* ὅσο καὶ ἡ λέξη «*ΦΙΚΑ*» τὴν αὐτὴν εἰκόνα περικλείουν. 'Η ἀρχικὴ κίνηση δὲν ἐνδιαφέρει. Οἱ *χειμαρροὶ* τοῦ ὄρους προκαλοῦν μεγάλες φθορὰς στὴν περιοχὴ (Φ) μόνο διὰ τῆς ὁρμῆς των (Ι) (*ἰθύω*) «κατ' ὄρεσφι *ρέοντες*» (Κ) (ῥῆμα *καταρρέω*, *κτυπέω*: 'Ιλ. Δ 452: «Ὡς δ' ὅτε *χειμαρροὶ ποταμοὶ κατ' ὄρεσφι *ρέοντες* ἐς μισγάγκειαν* (στὴ συμβολὴ δύο χαραδρῶν) *ξυμβάλλετον ὄβριμον* (ἐκ βροχῶν προερχόμενον) *ῥῥωρ... δοῦπον ἐν οὔρεσιν*» κ.λπ. Καὶ στὶς δύο ἐπομένως λέξεις, οἱ ὁποῖες ἐκφράζουν τὸ ἴδιο πρᾶγμα, οὐδὲν ἄλλο θηρίο ἐκτρωματικὸ κρύπτεται πλὴν τοῦ *χειμάρρου*. Καὶ μόνο ἐκ τῆς κεφαλῆς παραμυθολογούντων θὰ ἡδύνατο νὰ πετάξει ἡ ἐκτρωματικὴ ἐρμηνεία μὲ τὰ πτερὰ ἐπὶ σώματος λέοντος καὶ τὸ πρόσωπο γυναικός. (Βλ. εἰκόνα, ποὺ «καθρεπτίζει» τὴν παράνοια τῶν παραμυθολογούντων ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἕως σήμερα...).

Σχίζω (ἐκ τῆς ρίζας *ΣΚΙΔ-* ἢ *ΣΧΙΖ-*) = διαχωρίζω, διατέμνω· καὶ «*σχίζα*» = τεμάχιο σχισμένου ξύλου: «*σχίζῃ δρυὸς*» ('Οδ. Ξ 425)· ἢ «*σχίζῃσιν ἀφύλλοισιν κατέκαιον*» ('Ιλ. Β 425).

'Η λέξη μᾶς δίνει τὴν εἰκόνα τοῦ ξυλοκόπου, ποὺ μὲ ἓναν πέλεκυ μετατρέπει τὰ μικρὰ τεμάχια τοῦ κορμοῦ σὲ «σκίζες». Αὐτὴ τὴν κίνηση τοῦ «ἀπάνω-κάτω» ὡς παλινδρομικὴν ἔχει τὸ σύμβολο «Σ». Τὸ γράμμα «Χ», τὸ ὁποῖο ἀκολουθεῖ, μᾶς δίνει τὴ σχάση, διάνοιξη, τομὴ (*χάσκω-χάσμα-χάος*). Τὸ γράμμα «Ι» μᾶς ὑποδεικνύει ὅτι ἡ σχάση ἐπέρχεται, ὅταν τὸ ξύλο κόπτεται ὡς νὰ ἦταν ἰστάμενο («σόκορα») καὶ μεθ' ὁρμῆς ὁ πέλεκυς καταφερόμενος (Ζ) (*ζαχρηής*: «*μένος Βορεάο καὶ ἄλλων ζαχρηῶν ἀνέμων*»: 'Ιλ. Ε 525), ἀλλιῶς ὁ πέλεκυς θὰ παραμείνει ἐντὸς τοῦ ξύλου. 'Οσοι ἔχουν κάνει τὴν ἐργασία αὐτὴ γνωρίζουν καὶ τὶς ἐξηγήσεις ποὺ δίνονται ἐδῶ.

Σχέτλιος = καρτερικός, ἄθλιος, δυστυχής, ἐλεεινός, μὴ ἀπέχων τῆς βίας, σκληρός, ἀνένδοτος, ἀπάνθρωπος, ὁ πρᾶττων ἀποτρόπαια ἔργα: «*σχέτλιός ἐσσι, γεραιέ· σύ μιν πόνον οὔποτε λήγεις*» ['Ιλ. Κ 164: καρτερικός εἶσαι, γέροντα, καὶ ἡ κούρασός σου ποτὲ δὲν τελειώνει]· ἢ «*σχέτλιος οὐδὲ μετατρέπεται φιλότητος ἐταίρων*» ['Ιλ. Ι 630: ὁ σκληρὸς ποτὲ δὲν ἀλλάζει χάριν τῆς φιλίας τῶν συντρόφων του]· ἢ «*σχέτλια ἔργα ὀρόωντες ἀμηχανίη δ' ἔχε θυμόν*» ['Οδ. Ι 295: ἀποτρόπαια ἔργα βλέποντας, τὴ ψυχὴ μας κατελάμβανε ἀμηχανία] κ.λπ.

Κοινὸ γνῶρισμα τοῦ «*σχετλίου*» ἡ ἀνικανότης σταθμίσεως (Σ), ἐκ διαφορῶν αἰτίων, τῆς συμπεριφορᾶς του ἐναντι τῶν ἄλλων ἀλλὰ καὶ ἐναντι τοῦ ἑαυτοῦ του. Αὐτὴ ἡ ἀνικανότης του νὰ σταθμίσει τὰ συμβαίνοντα ἔχει ὡς συνέπεια τὴν διάσταση (Χ) (*χάσμα*) μεταξύ τοῦ «εἶναι» (Ε) (τοῦ ἔρματος ποὺ ὁ ἴδιος φέρει ἢ τοῦ

ἐπιτάσσουν) καὶ τοποθετεῖν (Τ) (τίθημι) τὰ πράγματα ἐκ λογικῆς (Λ) περιορισμένης (Ι) (ἴσχω). Αὐτὸς εἶναι κατὰ τὴ λέξη ὁ ὀρισμὸς τοῦ «*σχετλίου*».

Σῶμα: παρ' Ὀμήρῳ τὸ νεκρὸ σῶμα· στὸν Ἡσίοδο τὸ ζῶν σῶμα: Ἰλ. Χ 342: «σῶμα δὲ οἶκαδε ἐμὸν δόμεναι πόλιν, ὄφρα πυρὸς με» [τὸ σῶμα δὲ στοὺς δικούς μου ἐπίστρεψε, γιὰ νὰ τὸ κάψουν στὴν πυρά]. Ἔργα Ἡμ. στίχ. 540: «μῆδ' ὀρθαὶ (τρίχες) φρίσσωσιν ἀειρόμεναι κατὰ σῶμα» [μήτε νὰ ἀνορθώνονται οἱ τρίχες σου σὲ ἀνατριχιάσματα σ' ὅλο σου τὸ σῶμα].

Ἡ λέξη *σῶμα* ἐκφράζει τὴ μορφή, δηλαδὴ τὸ σχῆμα, ποὺ περικλείει ἐν προκειμένῳ τὸν ἄνθρωπο. Εἶναι δὲ λογικῶς ἐπόμενο τὸ σῶμα νὰ εἶναι καὶ *σῆμα* τοῦ ὄντος πρὸς ὃ ἀναφερόμεθα. Στὴ λέξη «*σῆμα*», δωρ. «*σᾶμα*», ἔλεγα ὅτι τὸ σύμβολο «Σ» τῆς παλινδρομοῦσης κινήσεως μᾶς συγκεντρώνει τὴν προσοχὴ στὸ κινούμενο. Θὰ ἐπαναλάβω καὶ ἐδῶ ὅτι τὸ ἀρκτικό «Σ», ὡς τὸ σκῆνωμα τῆς ὄντοτήτάς μας, διὰ τῶν κινήσεών του μετατρέπεται καὶ σὲ σημεῖο ἀναφορᾶς τοῦ νεκροῦ ἢ ζῶντος ἀνθρώπου. Τὸ Ω (ὠμέγα= O+O) ἐδῶ ἔχει τὴ σημασίαν τῆς πηγῆς προελεύσεως τῆς ὄντοτήτάς μας (Ο), ἢ ὁποία ὅμως συνδέεται μὲ τὴ μέγιστη ὄντοτητα, ποὺ εἶναι τὸ σύμπαν (ΟΟ) ἀρρήκτως ὡς μαρτυρία (Μ) αἰωνιότητος (ἀεί). Ἔτσι ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως ἐκ τοῦ *σᾶος*, *σῶς* (καθ' Ἡσύχιον «*σῶοι*») *σωτήριοι*, *υἱεῖς*, *ὀλόκληροι*, *σωζόμενοι*» δὲν εἶναι ἡ ὀρθή.

[Στὸ ἐπόμενο τεῦχος: 1) Μιὰ πρώτη ἀναφορὰ στοὺς «*κανόνες*» κατασκευῆς τῆς ἐλληνικῆς λέξεως στὰ πανάρχαια «*Μουσεῖα Λόγων*». 2) Τὸ καταπληκτικὸ φάσμα σημασιῶν τοῦ γράμματος Γ].

ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΜΑΡΜΑΤΣΟΥΡΗΣ

Ὁργουελλικό

Μετὰ τὸν ἀκρωτηριασμὸ τῆς Γλώσσας

ἄνετη ἢ ἐφαρμογὴ

τοῦ «*προοδευτικοῦ*» νεολογισμοῦ

— ἄλλως καὶ «*Νιουσπῆκ*» καλουμένου
στὴ χώρα τοῦ Νὰ 'ουμεστάν.

Ἡ ἐπίδραση τῆς ἀκτινοβολίας

τῶν πλαστικῶν σημαιῶν,

οἱ ἐκ-πομπές

τῶν μέσων μαζικῆς ἐπιβλακώσεως (Μ.Μ.Ε.)

καὶ ὁ περιορισμὸς τοῦ λεξιλογίου

...ἀπελευθέρωσαν τοὺς Ναι-ῶχ*-ἐλλήνες

καὶ τοὺς ὠρίμασαν, ν' ἀντιλαμβάνονται

τὰ ὑψηλὰ νοήματα

τοῦ «*Μεγάλου Ἀδελφοῦ*».

Ἡ συχνὴ χρῆση

τοῦ μορίου μῆ

ἀποτελεσματικὴ στὸν περιορισμὸ

τῶν ἀχρήστων λέξεων.

Παράδειγμα: «*πόλεμος-μῆ πόλεμος*»

κατὰ τὸ Ὁργουελλικὸ «*καλὸς-μῆ καλός*».

Στὸν διανοούμενο φίλο σας τὸ καλύτερο δῶρο γιὰ τὸ Πάσχα:

Ἕνα ἀντίτυπο τῆς 3ης

ΕΤΗΣΙΑΣ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ

τοῦ «Δαυλοῦ» (1987).

Περιέχει 170 ἀνέκδοτα ποιήματα 100 ζώντων Ἑλλήνων ποιητῶν, ἐπιλεγμένα μεταξὺ 1500 ποιημάτων 500 περίπου ποιητῶν, μὲ αὐστηρῶς ἀντικειμενικὰ κριτήρια.

ΤΙΜΗ ΑΝΤΙΤΥΠΟΥ ΔΡΧ. 1.200.

- Διατίθεται στὰ Γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ καὶ στὰ σοβαρὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας, τοῦ Πειραιᾶ καὶ στὸ βιβλιοπωλεῖο Παν. Ραγιά τῆς Θεσσαλονίκης.
- Ἀποστέλλεται ταχυδρομικῶς κατόπιν τηλεφωνήματος τοῦ ἐνδιαφερομένου (32.23.957 ἢ 98.41.655).

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ

Μέγα τὸ τοῦ Φθόνου κράτος

Θὰ φανῇ ὡς παρακεκινδυνευμένο, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ τὸ ποῦμε: Κύρια πηγὴ τοῦ σύγχρονου πολιτικοῦ ἀλλὰ καὶ γενικώτερα ἱστορικοῦ γίνεσθαι εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ «ὑποχθόνια» λεγόμενα συναισθήματα, ὁ φθόνος. Δὲν ὑπάρχει, φρονῶ, καμμιά ἐκδήλωση τῆς ἀτομικῆς καὶ ὁμαδικῆς ζωῆς, ποὺ νὰ μὴν ἀπορρέῃ ἀπ' αὐτόν. Βλέπω «ἰδεολογίες» κυρίαρχες, ντυμένες μὲ τὸν ἀξιοσέβαστο μανδύα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, πού, ἂν τίς ξεγυμνώσης, θὰ δῆς ἀπὸ μέσα τὸ εἰδεχθὲς πρόσωπο τοῦ στείρου μίσους τοῦ ἀνάξιου καὶ ὑποδοεῶς πρὸς τὸν ἄξιο ἄνθρωπο. Βλέπω πολιτικὲς διακηρύξεις καὶ πολιτικὰ προγράμματα διατυπωμένα μὲ μιὰ φρασεολογία ποὺ ἀπευθύνεται στοὺς «μὴ προνομιοῦχους» καὶ τοὺς τάξει τὴν βελτίωση τῆς μοίρας τους, πού στὴν πραγματικότητα ἀποτελοῦν ἀπλὸ γαργάλισμα τῶν συμπελεγμάτων μειονεξίας τῶν ἀποτυχημένων ἐναντίον τῶν δημιουργικῶν ἀνθρώπων. Βλέπω τὴν ἀναγωγή ἰδεολογικῶν ἀρχῶν, ὅπως ἐκείνη τῆς «ἰσότητος», σὲ θεοὺς τῆς ἐποχῆς μας καὶ σὲ πεμπτουσία τῆς ἀντιλήψεως περὶ δικαιοσύνης τοῦ σύγχρονου ἀτόμου, ποὺ ἀπλῶς νομιμοποιοῦν θεωρητικὰ τὴν ἄθλια δίψα τοῦ ἄχρηστο ἀνθρώπου νὰ μειώσῃ καὶ ἐξουδετερώσῃ τὸν προικισμένο ἀπὸ τὴ φύσιν συνάνθρωπό του. Βλέπω τὴν ἐνταξὶ διαφόρων «ἰδεολόγων» στοὺς διάφορους «ἀγῶνες» γιὰ εὐγενικοὺς κοινωνικοὺς ἢ ἄλλους στόχους, «ἰδεολόγων» ποὺ κάτω ἀπὸ τίς «ἀρχές» τους καὶ τοὺς φιλάνθρωπους «ὁραματι-

σμούς» τους καλύπτουν ἀπλῶς μὲ δῆθεν πολιτικὸ μασκάρημα τὰ βάρβαρα καθαρῶς **προσωπικά** τους πάθη κατὰ προσώπων, θεσμῶν ἢ καταστάσεων. Βλέπω ἀνθρώπους ἐκλεκτοὺς καὶ ἄριστους νὰ γίνωνται στόχοι μιᾶς ἐξοντωτικῆς διαβολῆς ἐναντίον τους καὶ ἐνὸς ἐκμηδενισμοῦ καὶ ἀχρηστεύσεως τῆς δημιουργικῆς τους ἱκανότητος ἀπὸ ἀνθρώπους ἢ ὁμάδες ποὺ μόνο κίνητρό τους ἔχουν τὴ βαθεῖα, βασανιστικὴ καὶ ἀνομολόγητη συναισθήσῃ τους ὅτι εἶναι κατώτεροι ἐκείνου τὸν ὁποῖο καταδιώκουν καὶ ἐκμηδενίζουν. Βλέπω προσπάθειες γιὰ ἔργα μεγάλα καὶ θαυμαστά, εὐεργετικὰ γιὰ τίς ὁμάδες καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἔργα πολιτισμοῦ, ἔργα πνεύματος, ἔργα δημόσιας οἰκονομίας, ἔργα ἐπιστήμης, νὰ καταπνίγωνται καὶ διακόπτονται ἐν τῇ γενέσει τους ἢ νὰ ἀποσιωπῶνται καὶ ἀπορρίπτονται στὸ σκότος, τὴν ἐγκατάλειψη καὶ τὴ λήθη ὅταν ὀλοκληρωθοῦν, ἀπὸ ἄτομα καὶ ὁμάδες ποὺ διαπράττουν ἐν ψυχρῷ τὰ ἐγκλήματα αὐτὰ κατὰ τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀπλῶς καὶ μόνο διότι δὲν εἶναι αὐτοὶ ἱκανοὶ νὰ πράξουν κάτι ἰσάξιο.

Ὡς συνελόντι εἰπεῖν, βλέπω, φίλε ἀναγνώστη, ἓνα ἀπέραντο Κράτος τοῦ Φθόνου νὰ βασιλεῦῃ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς γῆς μεταξὺ ἀτόμου καὶ ἀτόμου, μεταξὺ ὁμάδας καὶ ὁμάδας, μεταξὺ ἔργου καὶ ἔργου, μεταξὺ παντός καὶ παντός, μεταξὺ πάντων καὶ πάντων. Βλέπω ἕναν «παμφθονισμό» παντοδύναμο, ποὺ κατατυρρανεῖ ὄχι μόνο τὴν ἐποχὴ

μας καί συρρικνώνει τὸν πολιτισμό μας, ἀλλὰ καὶ καταβασανίζει ἐμᾶς τοὺς ἰδιους, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερη δυστυχία ἀπὸ τὴν δυστυχία τοῦ νὰ φθονῇς. Ὁ φόβος, ἓνα ἄλλο «ὑποχθόνιο» συναίσθημα, τὸ κράτος τοῦ ὁποῦ ἴσχυσε γιὰ πολλοὺς αἰῶνες στὴν ἱστορία, εἶναι πολὺ ἐλαφρότερη τυρρανία ἀπὸ τὴν αὐτοτυρρανία τοῦ φθόνου καὶ τοῦ κράτους του, ποὺ διαδέχεται τώρα στὴν ἀτομικὴ ψυχὴ καὶ στὸ ἱστορικὸ γίγνεσθαι τὸν ὑποχωροῦντα πιά «παμφοβισμό».

Ὁ φθόνος εἶναι ἡ ἐκφυλισμένη καὶ διεστραμμένη ἔκφραση αὐτοῦ ποὺ χαρακτηρίζει κάποτε τὴν ἀνθρώπινη ἀτομικὴ καὶ ὁμαδικὴ ψυχολογία, δηλαδὴ τῆς ἀμιλλας (τῆς κυρίαρχης αὐτῆς ἀρετῆς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος): Ἀμιλλῶμαι τίς ἐπιτυχίες τοῦ ἄλλου, μὲ τὸν (δημιουργικὸ) σκοπὸ νὰ τίς-φθάσω καὶ νὰ τίς ξεπεράσω· ἐνῶ φθονῶ τίς ἐπιτυχίες τοῦ ἄλλου, μὲ τὸν (μηδενιστικὸ καὶ ἀρνητικὸ) σκοπὸ νὰ τίς καταστρέψω. Μέσα στὴ σύγχρονη γενικὴ Ἱστορικὴ Ἐκτροπὴ ἡ ἐκτροπὴ τῆς ἀμιλλας σὲ φθόνον, ἐκτροπὴ ποὺ ἡ συντέλεσή της ἔγινε βαθμιαία ἀρχίζοντας πρὶν ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνες, εἶναι ἡ πιὸ καίρια καὶ προσδιοριστικὴ ἐξέλιξη τῆς γενικώτερης παρακμῆς καὶ τοῦ νέου ἐπικίνδυνου Μεσαίωνα, στὸν ὁποῖο ἔχουμε εἰσέλθει καὶ πορευόμαστε τυφλοί, χωρὶς συναίσθηση, γιὰ τὴ μὴ ἀστραφτερὴ προθήκη τοῦ τεχνολογικοῦ «πολιτισμοῦ» κρύβει τὴν παραμέσα ἔσχατη ἔκπτωση τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀτόμου καὶ ὡς εἶδους. Στὸν ἄτυχον αὐτὸ τόπο, ποὺ κάποτε ἦταν τὸ ἐκλεκτὸ κατοικητήριον τῆς Ἀμιλλας, τὸ τερατογέννημα τοῦ Φθόνου εἶναι σήμερα ἀπόλυτος κυρίαρχος. «Φορεῖς» καὶ «ἱερεῖς» του

εἶναι τόσοι καὶ τόσοι τύποις μεγαλοσχήμονες πολιτικοὶ καὶ πνευματικοὶ «ταγοί» μας, ποὺ ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τῆς οὐσίᾳ ἀσημαντότητάς τους παρατηροῦν καὶ ἐντοπίζουν γύρω τους κάθε ζωογόνο κίνηση καὶ ρυτίδωση στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεκροῦ τέλματος ποὺ λέγεται Ρωμιόσυνη, γιὰ νὰ τὴ συκοφαντήσουν, νὰ τὴ μειώσουν καὶ νὰ στρέψουν ἐναντίον της τὴν προσοχὴ μιᾶς θλιβερῆς μάζας, ποὺ ἐπίσης ζῇ καὶ ἐνεργεῖ μὲ μόνη κινητήρια δύναμή της τὸ φθόνον, γιὰ νὰ ἐρεθισθῇ ἡ τελευταία μὲ τὴν παραπλανητικὴ συνθηματολογία τῶν ἐξουσιαστῶν καὶ νὰ παίξῃ τὸ ρόλο τοῦ ἐνταφιαστῆ κάθε ἀγνοῦ καὶ δημιουργικοῦ σκιρτήματος, κάθε κινήσεως ποὺ ἀναταράσσει τὸ δύσοσμον καὶ νοσογόνο αὐτὸ ἔλος.

Λυποῦμαι, φίλε ἀναγνώστη, ποὺ σὲ ἔκανα κοινωνὸ τῶν ἀπαισιόδοξων αὐτῶν διαπιστώσεων καὶ μύχιων σκέψεών μου, ἀλλὰ ἡ πορεία τῶν πραγμάτων μας γενικῶς εἶναι πλεόν τέτοια, ὥστε θὰ ἦταν ἐγκληματικὸ νὰ κρυβώμαστε πίσω ἀπὸ τὸ δάχτυλό μας. Γι' αὐτὸ σοῦ μιλῶ ἀνοιχτά. Καὶ γιὰ νὰ μὴ σοῦ κρύψω τίποτε, θὰ σοῦ ἀποκαλύψω μὲ μιὰ μόνον φράση καὶ τὴν εἰδικώτερη ἐμπειρία ποὺ ἔχουμε ἐμεῖς ἐδῶ, στὸ «Δαυλό», τὴν ἐμπειρία τοῦ νὰ ζοῦμε καὶ νὰ ὑφιστάμεθα τὴν κακοποιὸ δρᾶση τοῦ τερατώδους Κράτους τοῦ Φθόνου. Χωρὶς ἐπιδιώξεις, χωρὶς σκοποὺς οἰκονομικοὺς ἢ ἄλλους, χωρὶς ὄφελος ἀλλὰ μόνον μὲ ζημίᾳ μας οἰκονομικὴ καὶ ἐν γένει κοινωνικὴ, προσπαθοῦμε νὰ ποῦμε κάτι, νὰ ἀνακινήσωμε μὲ τίς μικρὲς μας δυνάμεις τὰ λιμνάζοντα· καὶ καθὼς τὸ πράττουμε, τὸ τέρας τοῦ μίσους μᾶς δείχνει ὅλο καὶ πιὸ καθαρὰ τὰ σουβλερὰ δόντια του — αὐτὸ μόνον ἤθελα νὰ σοῦ πω ἐπὶ τοῦ παρόντος, φίλε ἀναγνώστη...

Μετέωρος

Ἡ ἐφηρμοσμένη ἐπιστήμη θὰ ἐξαγνίσει τὴν Ἑξ-ουσία ἀπὸ τὶς «ἁμαρτίες» της;

ΛΑΜΠΡΟΣ ΝΤΟΚΑΣ:

Η σύλληψη τῆς δημοκρατίας ὡς ιδεώδους εἶναι τόσο γοητευτική, ὥστε καὶ οἱ αὐταρχικότεροι ἐξουσιαστές προσπαθοῦν νὰ ἀποδείξουν, ὅτι ἐμφοροῦνται ἀπὸ βαθεῖα αἴσθησι καὶ σεβασμὸ γιὰ τὴ λαϊκὴ κυριαρχία. Δὲν δέχονται πὼς ἀποστεροῦν τὶς πολιτικὲς ἐλευθερίες ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ σύνολο, ἀντιθέτως ἰσχυρίζονται ὅτι προστατεύουν τὰ «καλῶς ἐννοούμενα» δικαιώματα τοῦ λαοῦ. Ἐλάχιστες εἶναι οἱ περιπτώσεις κυνικῶν ἐξουσιαστῶν πού τόλμησαν νὰ διακηρύξουν δημόσια τὴν περιφρόνησίν τους πρὸς τὸ ιδεῶδες τῆς δημοκρατίας. Τὰ ἐρωτήματα ὅμως εἶναι:

- Τί ἐννοοῦμε μὲ τὸν ὄρο δημοκρατία;

- Καὶ ποίος εἶναι «δημοκρατικός»;

Ἐπειδὴ τὸ θέμα εἶναι ἐκτεταμένον καὶ μεγάλοι στοχαστές τὸ μελέτησαν ἀπὸ διαφορετικὲς ἀπόψεις, εἶναι ἀδύνατο σὲ λίγες γραμμὲς ἀκόμα καὶ νὰ σκιαγραφήσουμε τὸ μεγάλο αὐτὸ πρόβλημα καὶ τὶς προτεινόμενες λύσεις του. Θὰ περιοριστοῦμε σὲ μία πολὺ σύντομη θεώρηση τῆς δημοκρατίας σὲ σχέση μὲ τὴν τεχνολογικὴ κοινωνία, ὥστε νὰ δώσουμε μερικοὺς ἐρεθισμοὺς γιὰ περισσότερο προβληματισμό.

Ἡ δημοκρατία γεννήθηκε στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα μέσα ἀπὸ θυσίες τῶν ἐξουσιαζομένων πολιτῶν, πού ἀγωνίστηκαν γιὰ νὰ ἐπιβάλλουν τὴ θέλησὶ τους στὴν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ

ΣΠΥΡΟΣ ΝΟΝΙΚΑΣ:

Η πολιτικὴ στρέβλωση τῆς ἐποχῆς μας ὀφείλεται ἐν πολλοῖς στὰ «νομικὰ πρόσωπα» — μὴ ἱστορία πού ἄρχισε μὲ τὴ γαλικὴ ἐπανάστασι. Ἡ στρέβλωση αὐτὴ στηρίχτηκε στὸ βιασμὸ τῆς γλώσσας, ἡ ὁποία ὑποχρεώθηκε νὰ ἀνυψώσει πάνω ἀπὸ τὴν κρυστάλλινη ἔννοια τοῦ «φυσικοῦ προσώπου» τὴν πλαστογραφημένην τοῦ «νομικοῦ προσώπου» καθ' ὑπαγόρευση καὶ ἐπιταγὴ τῆς ἐξουσίας. Ἔτσι, ἐνῶ τὸ φυσικὸ πρόσωπο εἶναι μοναδικὸ καὶ ἀνεπανάληπτο, ἀνεπίδεκτο ἀγοραπωλησίας, ἐκχωρήσεως, νομῆς, κληρονομιάς καὶ προϋποθέτει ἐλευθερία καὶ ἀλήθεια γιὰ νὰ πορευτεῖ, τὸ πλάσμα τοῦ νομικοῦ προσώπου, ἀντιθέτως, προϋποθέτει ἀνελευθερία, ἐξ ἀποκαλύψεως ψεῦδος, γιὰ νὰ ἀποτελέσει ἀντικείμενο συναλλαγῆς, κληρονομιάς, παραπλάνησης, οἰκονομικοῦ καὶ ἐξουσίας.

Ἔχουμε λοιπόν: κράτος, δῆμους, κοινότητες, κρατικὲς ἐπιχειρήσεις, κρατικὰ νοσοκομεῖα, κρατικὴ παιδεία, κρατικὰ δικαστήρια, κρατικὸ ἀθλητισμὸ, κρατικὴ θρησκεία, πρωτοβάθμιους, δευτεροβάθμιους, τριτοβάθμιους συνεταιρισμοὺς, ἀνώνυμες ἐταιρεῖες, ὑπερεθνικὰ νομικὰ πρόσωπα τύπου ΕΟΚ, ΚΟΜΕΚΟΝ, ΝΑΤΟ, Συμφώνου Βαρσοβίας, ΟΗΕ: "Ὅλα ἐπινόησεις τῆς ἐξουσίας, πού στοχεύουν — καὶ τὸ ἔχουν ἐπιτύχει — στὴν ὑποκατάστασι τοῦ καθαροῦ καὶ

ζωή. Ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ὁμάδες γιὰ πολλοὺς λόγους δὲν ἔχουν μιὰ ἐνιαίαν βούληση, εἶναι ἀδύνατη ἡ πραγματικὴ κυριαρχία τοῦ συνόλου, δηλ. ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἰδεατῆς δημοκρατίας. Ἔτσι εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ δεχθοῦμε ὡς βασικὴ ἀρχὴ τῆς δημοκρατίας τὴν ἐπιβολὴ τῆς πλειοψηφίας.

Ἡ δημοκρατία ἔχει συνδεθεῖ μὲ πολλὰ καὶ ποικίλες ἔννοιες, πού ἐκφράζουν κατηγορίες κοινωνικῶν συνόλων, γι' αὐτὸ συχνὰ διαστρεβλῶνεται καὶ χάνει τὴν ἀρχικὴ τῆς θεωρησιὸς ὡς ἡ ἰδέα πού ἱκανοποιεῖ τὸ αἶτημα γιὰ ἐλευθερίαν καὶ ἐκδήλωση βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἰδέα τῆς δημοκρατίας εἶναι συμφυὴς μὲ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἰδίως μὲ τὴν ἀτομικὴ, δηλαδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ νοηθεῖ δημοκρατία μὲ ἔλλειψη ἀτομικῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία νοεῖται μέσα ἀπὸ τὶς παρακάτω βασικὰ ἀποχρώσεις:

Πρῶτον, ὡς αἶτημα μὴ περιορισμοῦ τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητος,

δεύτερον, ὡς ἐλευθερία βουλῆσεως καὶ

τρίτον, ὡς ἠθικὴ ἐλευθερία, ἡ ὁποία ὀρίζεται ἀπὸ τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐπιλέγει ἀνάμεσα στὸ καλὸ καὶ κακόν.

Θὰ μπορούσαμε νὰ ἀναζητήσουμε καὶ ἄλλες διακρίσεις τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, ἀνάλογα μὲ τὴν κοσμοθεωρίαν τὴν ὁποία δεχόμαστε, πρᾶγμα πού πρέπει νὰ ἀποφευχθεῖ, γιὰτὶ δεσμεύεται ἡ θεώρησή μας ἀπὸ ἀξιώματα συστημάτων, π.χ. ἀξιώματα θρησκευτικὰ, μαρξιστικὰ, ὑπαρξιακὰ κ.λπ.

★ ★ ★

«φύσει» προσώπου μὲ τὸ κίβδηλο νόμισμα τοῦ «νόμου» προσώπου, ἐν ὀνόματι τῆς ἔμμεσης ἀντιπροσωπευτικῆς δημοκρατίας (διαδικασίας), ἡ ὁποία, ὅταν ἐφευρέθηκε ἀπὸ τὸν Μοντεσκιέ, θεωρήθηκε ἀπολύτως ἀκατάλληλη, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν ἀντιπροσωπευόμενον λαὸν διὰ τῆς ἐξουσίας.

Τὸ ἐπιχείρημα ἦταν ἀκαταμάχητο: Πῶς ἄλλως θὰ διοικηθοῦν καὶ θὰ κυβερνηθοῦν οἱ δεκάδες καὶ ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια τῶν πολιτῶν τῆς νεο-εφ-ευρεθείσης ἀστικῆς κοινωνίας; Δὲν βρισκόμαστε στὴν εἰδυλιακὴ ἐποχὴ τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Δήμου, ὅπου λίγες χιλιάδες πολῖτες ἦταν ἐμφικτὸ νὰ συγκεντρώνονται μιὰ φορὰ τὴν ἑβδομάδα, γιὰ νὰ διεκπεραιώσουν τὰ κοινὰ. Τώρα εἴμαστε ἑκατομμύρια καὶ δὲν χωρᾶμε. Ἐκχωρώντας ὅμως τὰ φύσει προσωπικά μας δικαιώματα σὲ μιὰ φύχτα ἐκλεκτῶν, λύουμε τὸ πρόβλημα εὐκόλως.

★ ★ ★

Αὕτη ἡ νοοτροπία, πού ἐν πάσῃ περιπτώσει στηρίζεται στὸ ὅτι ντως ὑπάρχον πρόβλημα τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν πολιτῶν, πού τελικὰ ὁδήγησε στὴν ψευδεπίγραφη ἀντιπροσωπευτικὴ «δημοκρατία» γιὰ τεχνικοὺς λόγους, δὲν στέκει ὡς ἐπιχείρημα σὲ ἓνα σωματεῖο, ἓνα συνεταιρισμό, μιὰ ἀνώνυμη ἐταιρεία, ὅπου λόγου χάρι τὰ 20 μέλη τους εὐκολώτατα μποροῦν νὰ αὐτοδιοικηθοῦν καὶ δὲν χρειάζεται νὰ ἐκλέξουν ἀντιπροσώπους (10μελὲς π.χ. διοικητικὸ συμβούλιο), πού θὰ διοικήσῃ ἐν λευκῇ ἀντιπροσωπεύον τὰ ἄλλα 10 μέλη. Δὲν περνᾷ ὅμως ἀπὸ τὸ νοῦ ἀνθρώπου στὸν πλανήτη μας, ὅτι μπορεῖ νὰ ἰδρύσῃ ἓνα σύλλογο, ἓνα σωματεῖο, ἓνα συνεταιρισμό, χωρὶς νὰ καταφύγει ἀναποφεύκτως σὲ κάποιον

Γιὰ νὰ ὀδηγηθοῦμε σὲ συμπεράσματα πού προσεγγίζουν τὴν πραγματικότητα τοῦ καιροῦ μας, πρέπει νὰ μελετήσουμε τὴν ἀτομικὴ ἐλευθερία τόσο στὴ βιομηχανικὴ ὥστε καὶ στὴν τεχνολογικὴ κοινωνία. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας ἔχουν προσδιορισθεῖ καὶ μελετηθεῖ ἀπὸ πολλοὺς ἄξιους ἐπιστήμονες, ἀντιθέτως ἡ τεχνολογικὴ κοινωνία μόλις ἄρχισε μὲ γοργοὺς ρυθμοὺς νὰ διαμορφώνεται στὶς χώρες πού βρίσκονται στὴν ἐπισημονικὴ πρωτοπορία. Προβάλλουν λοιπὸν τὰ ἐρωτήματα: Στὴν κοινωνία τῆς συλλογικῆς ἐργασίας ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία ἀναπτύχθηκε ἢ ἀντιθέτως μειώθηκε δραματικά; Ὁ κόσμος τῆς ὑψηλῆς τεχνολογίας, πού ἔρχεται ἐπαναστατικός, θὰ ἐξυψώσει τὴν ἐλευθερία του; Αὐτὰ εἶναι δύο βασικά ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ σκεφτοῦμε.

Γιὰ τὸ πρῶτο ἐρώτημα ἔχουμε πολλὰ καὶ ξεκάθαρα στοιχεῖα, πού μποροῦν νὰ μᾶς βοηθήσουν στοὺς συλλογισμοὺς μας, ἀντιθέτως γιὰ τὸ δεῦτερο ἐρώτημα ὑπάρχουν ἐλάχιστες ἐνδείξεις πού μᾶς ἐπιτρέπουν τὸ στοχασμό.

Ἡ ἀνάπτυξη τῶν μεγάλων ἐργοστασίων μὲ τὸν περιορισμένο αὐτοματισμὸ ἀπαιτοῦσε τὴν ἀπεριόριστη συγκέντρωση τῶν ἀνθρώπων στοὺς τόπους ἐργασίας μὲ συνακόλουθο τὴν δημιουργία τεραστίων πόλεων. Ἡ διόγκωση τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ γιὰ πολλοὺς λόγους καὶ ἰδίως λειτουργικοὺς ἐπιβάλλει ἐνιαῖο τρόπο ζωῆς, ὁ ὁποῖος καταπιέζει τὴν προσωπικότητα καὶ συντελεῖ στὴν ἐπιβολὴ ἀπαρεγκλίτων συνηθειῶν τοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ τρόπος ἐργασίας δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀνάπτυξη πρωτοβουλίας, γιὰτὶ ἡ ἀλυσίδα τοῦ ἐργοστα-

καταστατικὸ (τὸ «σύνταγμά» του), πού προβλέπει διαδικασίες τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς δημοκρατίας τοῦ Μοντεσκιέ. Ἄλλη λύση δὲν προβλέπεται· κι αὐτὸ σὰν ἀποτέλεσμα φυσικῆς ἐπιταγῆς. Τόση εἶναι ἡ στρέβλωση. Ἡ ἀντιπροσώπηση, ἡ τίποτα. Τὸ φυσικὸ ἄτομο ἔχει ἐκλείψει ὡς αὐτοτελὴς καὶ αὐτοδύναμη ὄντοτης. Πρόκειται δηλαδὴ περὶ ὁμαδικῆς πλάνης (καὶ κορυφαίας «ἐπιτυχίας» τῆς ἐξουσίας...). Σήμερα γεννιῶμαστε, γιὰ νὰ ἀντιπροσωπευόμαστε...

Ὅμως τὸ ἐπιχείρημα ὅτι δὲν μποροῦμε ἀλλιῶς νὰ διοικηθοῦμε παρὰ μόνο διὰ ἀντιπροσώπων λόγῳ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ παραμένει ὀφθαλμοφανὲς καὶ ὑπαρκτόν, ἔστω κι ἂν ἔχει ἀποκαλυφθεῖ σὲ ἐλάχιστους ἢ παγίδα τῆς ἐξουσίας. Καὶ βέβαια θὰ παραμένει τέτοιο, ἀλλὰ ὄχι γιὰ πολὺ καιρὸ ἀκόμη. Ἡ ἠλεκτρονικὴ τεχνολογία στὶς ἐπικοινωνίες καὶ τὴν πληροφόρηση, ὅσο κι ἂν λειτουργεῖ σήμερα ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ἐξουσίας μέσω τῶν μαζικῶν μέσων ἐπικοινωνίας, σύντομα θὰ γίνῃ μπουμεραγκ καὶ θὰ λειτουργήσῃ ὑπὲρ τῶν πολιτῶν.

Ξεκινοῦμε ἀπὸ τὴν προοπτικὴ ὅτι αὐτὸ πού σήμερα λέγεται ἔμμεση ἀντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία ἐξεμέτρησε τὸν βίον της, ἀφοῦ ἔγραψε τὴν ἱστορίᾳ της, καλὴ ἢ κακὴ. Στὴν παγκόσμια συνείδηση τὸ εἶδος αὐτὸ διαχειρίσεως τῶν κοινῶν ἔχει ἐκπέσει. Ἄν διατηρεῖται ἀκόμη ἐν ἰσχύι, τοῦτο ὀφείλεται στὴν ἐλλειψη ἄλλης καλύψεως λύσης — καὶ ἐννοῶ «δημοκρατικῆς» λύσης. Τὸ γιὰ «τεχνικοὺς λόγους» ἐπιχείρημα γιὰ τὴν συνέχιση τοῦ βίου της ἀναστέλλει τὴν πτώση της, ἔως ὅτου βρεθεῖ ἡ νέα «τεχνικὴ». Ἀλλά, ἀφοῦ γιὰ τεχνικοὺς λόγους διατηρεῖται τὸ νόθο σύστημα, πάλι γιὰ τεχνικοὺς λόγους θὰ

σίους είναι αυστηρώς προγραμματισμένη, με αποτέλεσμα την παθητική συμμετοχή του εργαζόμενου, δηλαδή στην καθημερινή εργασία ή μονάδα αποστερείται πρωτοτυπίας και γενικότερα δημιουργίας. Ἡ αύξηση τῆς ζήτησης και ἡ ἀκαμψία τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, δηλαδή ἡ ὑποχρεωτική ὁμοιομορφία τοῦ προϊόντος, ἐπιτρέπουν σὲ ὀλίγους νὰ ποδηγετοῦν ὁμοίομορφα τὸ ψυχικὸ καὶ πνευματικὸ δυναμικὸ τοῦ μέσου ἀνθρώπου. Ἡ ἀδυναμία ἐκτεταμένης ἀνάπτυξης τῶν μέσων πληροφορήσεως, τὰ ὁποῖα στὴν βιομηχανικὴ κοινωνία ἐλέγχονται ἀπὸ τοὺς κρατικοὺς φορεῖς ἢ ἄλλους ἰσχυροὺς ὀργανισμούς, χωρὶς νὰ μπορεῖ τὸ ἄτομο ἐλεύθερο νὰ ἔχει μιὰ ἄμεση ἐνημέρωση, καὶ τέλος ὁ συνεχῆς περιορισμὸς τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας στὴ δημιουργία τοῦ κοινωνικοῦ γίνεσθαι κατέστησαν τὴν κοινωνικὴ μονάδα ἄβουλο ἐξάρτημα τῶν ὀλίγων τεχνοκρατῶν ἢ γραφειοκρατῶν, ποὺ ὑπακούουν στὰ διάφορα ἐξουσιαστικὰ κέντρα.

★ ★ ★

Εἶναι λοιπὸν φανερὸ πὼς ἡ κοινωνία τῆς ἄλογης μηχανῆς δημιουργήσε ὅλες τὶς συνθήκες γιὰ τὸν περιορισμὸ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ εἰδικότερα τῆς δημοκρατίας.

Συγκεκριμένα τὸ αἶτημα μὴ περιορισμοῦ τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας ἐξυπηρετεῖται μὲ κενοὺς λόγους καὶ μὲ ἀπάνθρωπα βασανιστήρια, ἐνῶ ἡ ἐλεύθερη βούληση ἐξαντλήθηκε στὶς μηχανικὲς κινήσεις τῆς βιομηχανικῆς ἀλυσίδας ἢ στὶς θηριωδίες τῶν πολέμων.

Τέλος ἡ ἠθικὴ ἐλευθερία παραμερίστηκε ἀπὸ τὴν αἰφνίδια ἔλευση τοῦ εὐδαιμονισμοῦ καὶ τὴν κατάργηση

καταργηθεῖ, ἐφ' ὅσον ἡ νέα τεχνικὴ μπορεῖ νὰ ἀναιρέσει τὴν παλιά.

Καὶ ἡ καινούργια τεχνικὴ φέρει τὸ ὄνομα ἡλεκτρονικῆ: ἡλεκτρονικοὶ ὑπολογιστές, τράπεζες γνώσεων, πληροφορικῆ, δορυφορικῆ τηλεόραση, ἐνσύρματη τηλεόραση κλειστοῦ κυκλώματος, συσκευὲς πομπῶν καὶ δεκτῶν τηλεοράσεως μαζὶ σὲ κάθε σπίτι, μέσω τῶν ὁποίων θὰ μπορεῖ νὰ μιᾷ καὶ νὰ ἀκούει ὁ πολίτης κι ὄχι μόνο ὁ ἐξουσιαστής, ὅπως συμβαίνει σήμερα. Ἐὰν στὴν ἐβδομάδα τῶν 3-4 ἡμερῶν ἐργασίας τοῦ 21ου αἰῶνος ἀφιερωθεῖ ἀπὸ τὸν κάθε πολίτη μία ἡμέρα ἀπὸ τὶς 3-4 ἡμέρες ὑποχρεωτικῆς ἀργίας γιὰ τὴν συμμετοχὴ τοῦ στὴν ἀντιμετώπιση καὶ διεκπεραίωση τῶν «κοινῶν» μὲ τὴν βοήθεια τῶν ἡλεκτρονικῶν μέσων τηλεπικοινωνίας, τότε σὲ τί θὰ διαφέρει αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀρχαία «Ἐκκλησία τοῦ Δήμου», ὅπου οἱ πολῖτες συγκεντρώνονταν μιὰ φορὰ τὴν ἐβδομάδα γιὰ τὰ κοινά; Πατώντας τὸ κουμπὶ στὸ σπίτι τοῦ ὁ κάθε πολίτης ἔρχεται σὲ ἐπικοινωνία μὲ τὴν «Τράπεζα Γνώσεων» καὶ παίρνει τὶς πληροφορίες ποὺ θέλει, γιὰ νὰ ἐνημερωθεῖ. Πατώντας ἀκολουθῶς ἄλλο κουμπὶ θὰ ψηφίζει γιὰ τὸ «κοινό» θέμα.

Αὐτὰ δὲν εἶναι φαντασιώσεις ἀλλὰ ἀσφαλεῖς προοπτικὲς γιὰ τοὺς διαθέτοντες ὄραση· κι ἂς θυμηθοῦμε τὸ περίφημο ποίημα τοῦ Καβάφη, «Σοφοὶ δὲ Προσιόντων»:

«Ἐκ τῶν μελλόντων οἱ σοφοὶ τὰ
προσερχόμενα
ἀντιλαμβάνονται. Ἡ ἀκοή
αὐτῶν κάποτε ἐν ὥραις σοβαρῶν
σπουδῶν
ταράττεται. Ἡ μυστικὴ βοή
τοὺς ἔρχεται τῶν πλησιαζόντων
γεγονότων.

Καὶ τὴν προσέχουν εὐλαβεῖς.

Ἐνῶ εἰς τὴν ὁδόν, ἔξω,
οὐδὲν ἀκούουν οἱ λαοί».

τῶν ἠθικῶν συστημάτων. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ συσσωρευμένου πλήθους καὶ τῆς ἀλόγιστης κατανάλωσης ἔχασε τοὺς ἀνώτερους χαρακτῆρες καὶ τὶς ιδιότητες ποὺ τὸν διαφοροποιοῦν καὶ τὸν ἀναδεικνύουν ὡς ὑπέρτατη ἐλευθερὴ ὑπαρξὴ μὲ αὐτογνωσία. Ἔγινε ἀσήμαντο ζῶο τῆς ἀγέλης, τὴν ὁποία ὁδήγησαν στὸν ὀλεθρὸ τῶν συγκρούσεων βάρβαροι καὶ παρανοϊκοὶ ἡγέτες.

Ἡ ἐποχὴ τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας γέννησε δύο πολιτικοκοινωνικά συστήματα: τὸν ἐθνικοσοσιαλισμὸ καὶ τὸν μαρξιστικὸ σοσιαλισμὸ, τὰ ὁποία ἔχουν κοινὰ γνωρίσματα τὸν γιγαντισμὸ τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ τὴν ἀπάλειψη τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας.

Ὁ μαζάνθρωπος τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἀναζητεῖ τὸν δημαγωγὸ καὶ αὐταρχικὸ ἐξουσιαστή, στὸν ὁποῖο ὄχι μόνον ὑποτάσσεται, ἀλλὰ συναισθανόμενος τὴν ψυχικὴ του ἀδυναμία τὸν θεοποιεῖ καὶ τὸν λατρεῖ ὡς τὴν μοναδικὴ αὐθεντία ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξαρτᾶ-

Ομως οἱ Βουλές, οἱ κυβερνητικές «πλειοψηφίες» (μὲ τὸ ...36% τῶν ψήφων: π.χ. Τουρκία), τὰ ψευδεπίγραφα συντάγματα στὰ μέτρα τοῦ ἐκάστοτε ἰσχυροῦ καὶ τὰ διοικητικὰ συμβούλια τῶν νομικῶν προσώπων τί θὰ γίνουν; Ἀς ἀρχίσουμε ἀπὸ τὴ Βουλὴ, ὅπου οἱ 300 συμμετέχοντες στὴν ἐξουσία «τὰ ξέρουν ὅλα», εἶναι παντογνώστες: Ὁρησκεία, παιδεία, ἄμυνα, οἰκονομικά, ἐξωτερικὴ πολιτικὴ, υἱεία, πρόνοια, ἀθλητισμὸς, ἐκτρώσεις, ναρκωτικά, νέα γενιά, παλιὰ γενιά, δημόσια ἔργα, κρατικὲς ἐπιχειρήσεις, ἀεροπορικὲς καὶ χερσαῖες μεταφορές, ηλεκτρονικά, πληροφορικὴ, management, marketing, γλώσσα, προέλευση τῶν Ἑλλήνων, ἀνθρωπολογία, ἱστορία, πόλεμο τῶν ἄστρων, ἀπύραυλη Βαλκανικὴ κ.λπ. Λοιπὸν, στὴν μεταεμμесо-δημοκρατικὴ φάση δὲν θὰ τὰ ξέρουν ὅλα! Ἰσως θὰ ξέρουν κάτι, ἐκεῖ ποὺ θὰ εἶναι εἰδήμονες, ἂν εἶναι. Ὅλα τὰ ἄλλα θὰ τὰ διαχειρίζονται οἱ κατὰ ἐξειδικευμένους τομεῖς κατὰ-

Ἡ ἀδικία τῆς ἰσότητος

Υπάρχει διαδεδομένη ἡ ἄποψη ὅτι, ἂν ἡ ἰσότης περιορίζῃ τὴν δημιουργικὴ ἔφεση τοῦ ἐπιχειρηματία —μιὰ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἀπολαύσῃ ὅλους τοὺς καρπούς τοῦ μόχθου του—, τουλάχιστον στηρίζει τοὺς ἀδύναμους καὶ ἐξαλείφει τὶς ἀδικίες. Τοῦτο δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα. Ὅχι μόνον δὲν ἀποβαίνει ὑπὲρ τῶν ἀδυνάμων καὶ τῶν μὴ εὐρηματικῶν ἡ ἰσότης, ἀποβαίνει εἰς βάρος των, μακροπροθέσμως. Θὰ ἐξηγήσω ἀμέσως γιατί.

Στὴν κοινωνία ποὺ ἐνθαρρύνει τοὺς ἱκανοὺς καὶ τοὺς εὐρηματικοὺς νὰ δημιουργοῦν καὶ νὰ ἀπολαμβάνουν τοὺς καρπούς τοῦ μόχθου των, παράγεται ἔργο οἰκονομικὸ καὶ κοινωνικὸ ποὺ εἰσφέρει στὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἀναγκῶν τῶν ἀδυνάμων καὶ τῶν μὴ εὐρηματικῶν. Ποῖος θέλει νὰ στείλῃ τὸ παιδί του σὲ μέτριο σχολεῖο; Ποῖος ἐμπιστεύεται τὴν ἄρρωστη μάνα του σὲ ἄσσημο γιατρὸ; Ποῖος τοποθετεῖ τὶς οἰκονομίες του σὲ ἀναποτελεσματικὴ ἐπιχείρηση; Ποῖος τολμᾷ νὰ ταξιδέψῃ μὲ ἀδοκίμαστο πιλότο; Ὅταν κάποιος γίνεται καλὸς δάσκαλος, γιατρός, πιλότος ἢ ἐπιχειρηματίας, ὁ κοινὸς πολίτης ἔχει αὐξημένες πιθανότητες

ται και αυτή ή ύπαρξή του.

Χαρακτηριστικά είναι τὰ παραδείγματα τοῦ «παράφρονος» Χίτλερ καὶ τοῦ «πανούργου» Στάλιν. Ἀλίμονο, στίς πολυπληθεῖς ὑποανάπτυκτες χώρες ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπικρατεῖ ἡ ὑποτέλεια καὶ ἡ ἐθελοδουλία, ἡ ἀνασφάλεια καὶ ἡ ἐξάρτηση — φοβερὲς κοινωνικὲς ἀμαρτίες πού ὑποθάλλουν τὰ ἀνελεύθερα δικτατορικὰ καθεστῶτα.

Εὐτυχῶς ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἐλεύθερου δημοκρατικοῦ κόσμου μὲ τὴν βοήθεια τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς ἀδέσμευτης πρακτικῆς ἐπαλήθευσης κατόρθωσε νὰ κάνει πραγματικότητα τὴν τεχνικὴ νοημοσύνη, πού ἐξασφαλίζει τὴν ἀπεριόριστη αὐτοματοποίηση καὶ θεμελιώνει τὴν νέα κοινωνία τῆς ὑψηλῆς τεχνολογίας.

Ἡ μεγάλη ταχύτητα παραγωγῆς ἔργου καὶ ἡ ἀσύλληπτη μνήμη τῶν ἡ-

ληλοι. Εἶναι ἀδύνατον νὰ λειτουργεῖ μία «Βουλὴ». Θὰ λειτουργοῦν *ad hoc* πολλὲς «Βουλὲς μιᾶς χρήσεως», ὅπου στὰ θέματα π.χ. ναυτιλίας θὰ συμμετέχουν ἐφοπλιστὲς καὶ ναυτικοὶ σὺν κάποιοι ἄλλοι εἰδικοί, στὰ θέματα πολεοδομίας οἱ πολεοδόμοι σὺν μερικοὶ ἄλλοι σχετικοὶ μὲ τὸ θέμα καὶ στὰ θέματα ἀθλητισμοῦ γυμναστὲς, ἀθλητὲς κ.λπ. Καὶ δὲν θὰ βλέπουμε τὸν Α νὰ εἶναι εἰδικὸς γιὰ τὴν ἀνωτάτη, μέση καὶ κατωτέρα ἐκπαίδευση σήμερα, γιὰ τὴν μοναστηριακὴ περιουσία καὶ τὴν συμμετοχὴ τῶν λαϊκῶν στὴ διοίκηση τῆς ἐξουσίας αὔριο, γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ νέφους μεθαὔριο καὶ γιὰ τὴν ἐξάλειψη τῆς πολεοδομικῆς ἀναρχίας καὶ τοῦ κυκλοφοριακοῦ χάους χθές...

Ὅσον ἀφορᾷ στὰ σωματεῖα καὶ τοὺς συνεταιρισμούς, γιὰ τὴν λήψη ἀποφάσεων θὰ ἀρκεῖ ἡ γνώμη τῆς Ὀλομέλειας τῶν ὀλίγων δεκάδων ἢ ἐκατοντάδων μελῶν μὲ τὸ πάτημα ἑνὸς κουμπιοῦ ἀπὸ τὸν τερματικὸ δέκτη καὶ πομπὸ κάποιας ἐνσύρματης ἐσω-

νὰ θεραπεύεται ὅταν ἀρρωσταίνει, νὰ ἀποδίδῃ ὅταν δουλεύῃ, νὰ καλύπτῃ τὶς ἀνάγκες του ὅταν εἶναι αὐτὲς καταναλωτικὲς καὶ νὰ ἀνεβάξῃ τὸ βιοτικὸ του ἐπίπεδο ὅταν τὸ θεωρῇ χαμηλό.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἕνας κερδίζει ἀπὸ τὴν ἱκανότητα τοῦ συνόλου νὰ ἀνταποκρίνεται στὴν δημιουργικότητά του. Ὁ ἐφευρέτης χρειάζεται τὸν πολίτη πού ἔχει τὸ ἐνδιαφέρον νὰ ἀγοράσῃ τὴν ἐφεύρεσή του. Ὁ βιομήχανος ἔχει ἀνάγκη τὸν πελάτη μὲ τόσα χρήματα, ὥστε νὰ μπορῇ νὰ προμηθευτεῖ τὸ προϊόν του. Ὁ ἀγρότης θέλει τὸν καταναλωτὴ ἱκανὸ νὰ ψωνίζῃ τὶς τομάτες του.

Ἡ ἰσότητα ἀντιβαίνει στὴν ποιότητα. Ἀντιβαίνει δηλαδὴ στο καθολικώτερο αἶτημα τοῦ ἀνθρώπου. Ἀντιβαίνει ἐπίσης ἡ ἰσότητα στο αἶτημα τῆς δημιουργικῆς δραστηριότητος, πού εἶναι συνυφασμένο μ' αὐτὴ τούτῃ τὴν ἀνθρώπινη ὑπόστασι. Ἄν ἤθελε ὁ ἄνθρωπος νὰ μείνῃ ἴσος, δὲν θὰ ἀνελίσσεται ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τοῦ πιθήκου. Ἀνελίχθηκε, ἐπειδὴ ρέπει πρὸς τὴν εὐρηματικότητα.

Ἡ εὐρηματικότητα εἶναι λοιπὸν τὸ μάννα τῆς ζωῆς καὶ ὁ μοχλὸς τῆς ἐξέλιξης. Ποῖος φτιάχνει κάτι καινούργιο, γιὰ νὰ μὴ θέλῃ νὰ τὸ διαδώσῃ; Ποῖος δὲν

λεκτρονικῶν συστημάτων θρυμματίζουν τὴν ἀκαμψία τῆς βιομηχανικῆς ἀλυσίδας καὶ προσφέρουν τὴν δυνατότητα γιὰ μιὰ ἐλεύθερη δημιουργία τοῦ προικισμένου καὶ εκπαιδευμένου ἀτόμου.

Οἱ φυσικοὶ καὶ μηχανικοὶ δικτάτορες τῆς ἀτομικῆς ἐργασίας περιορίζονται στὰ πραγματικά τους ὅρια, δηλαδὴ στὴν ἐπιβολὴ ἢ τὴν ἐπίδραση ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει ἡ ἐξαιρετικὴ ἰδιοφυΐα καὶ στὴν συνεχῶς περιοριζόμενη τεχνικὴ ἀνεπάρκεια τοῦ συστήματος.

Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὅχι μόνο δὲν καθελώνει τὴν ἀτομικὴ δραστηριότητα μέσα στὰ πλαίσια ἐνὸς προκαθορισμένου προγράμματος παραγωγῆς, ὅπως συμβαίνει στὸν ξεπερασμένο βιομηχανικὸ ἐργάτη, ἀλλὰ ἀντιθέτως καλλιεργεῖ τὶς πνευματικὲς ἱκανότητες καὶ ἰδίως τὴν ἐλεύθερη βούληση τοῦ ἀτόμου, σὲ τρόπο ὥστε νὰ ἐπιβοηθεῖται ἡ διαμόρφωση μιᾶς ἐλεύθερης προσωπικότητας. Ἡ τεράστια ἀνά-

τερικῆς τηλεόρασης κλειστοῦ δικτύου ποὺ θὰ λειτουργεῖ σὲ κάθε σπῆτι, κι ὅχι ὁ μονόδρομος τοῦ Δ.Σ. Τέλος, τὸ παραμῦθι τῶν συνταγμάτων θὰ πᾶν νὰ μᾶς παιδεύει. Γιατὶ τὰ μὲν ἀτομικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν εἶναι «φυσικὰ» καὶ δὲν χρειάζονται προστασία (ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ πολιτικὴ σκέψη θεώρησε περιττὸ νὰ «κατοχυρώσει» συνταγματικὰ) κατὰ αὐτόνοητο, ὅπως τὰ φυσικὰ δικαιώματα, ἀλλὰ καὶ στὴν Ἀγγλία δὲν ὑπάρχει οὔτε ὑπῆρξε ποτὲ «σύνταγμα») γιὰ νὰ τὰ ἀπολαμβάνουν, ἡ δὲ «στοργή» τῆς ἐξουσίας γιὰ τὴ λειτουργία τῶν ἀτομικῶν καὶ συλλογικῶν δικαιωμάτων θὰ εἶναι περιττή: ὅπου χρειάζεται θὰ ρωτιοῦνται οἱ ἴδιοι οἱ πολῖτες (π.χ. ἐλεύθερη ραδιοφωνία ἢ ὅχι), γιὰ νὰ ρυθμίζεται τὸ θέμα μὲ ταχύτητα ἀστραπῆς καὶ ἐλεύθερα.

Τὸ ἀστικὸ καθεστὼς καὶ τὸ παραπροϊόν του ὁ μαρξισμὸς σὺν ὁ ἐσμός τῶν νομικῶν προσώπων τῆς ἀντιπροσώπευσης ποὺ κυριαρχοῦν στὸν πλανήτη μας ἐπὶ δύο αἰῶνες, διήνυσαν

ἐμπνέεται βλέποντας τὸν ἄλλο νὰ μεταχειρίζεται κάτι καινούργιο; Τὸ σύνολο βελτιώνεται ἀπὸ τὴν εὐρηματικότητα καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ ἐνός. Ὁ εἷς βελτιώνεται ἔχοντας ἓνα σύνολο, στὰ πλαίσια τοῦ ὁποίου μπορεῖ νὰ ἀξιοποιήσῃ τὴν εὐρηματικότητά του καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητά του. Ἐπειδὴ μερικοὶ ἔχουν τὸ ταλέντο νὰ βγάλουν χρήματα, ὅλοι ἐμεῖς οἱ ἄλλοι, ποὺ δὲν τὸ ἔχομε, μπορούμε καὶ ζοῦμε καλύτερα.

Σὲ μιὰ κοινωνία ὅπου κανένας δὲν μπορεῖ νὰ βγάλῃ περισσότερα χρήματα ἀπὸ τὸν ἄλλο, κανένας δὲν ζῇ καλὰ. Σὲ μιὰ κοινωνία ὅπου ἡ δημιουργικότητα καὶ ἡ ἀποτελεσματικότητα δὲν ἀποφέρουν κέρδος, ἀπλούστατα δημιουργικότητα καὶ ἀποτελεσματικότητα δὲν ἀνακύπτουν. Δὲν ὑπάρχει σήμερα οὔτε ἓνα τεχνικὸ βοήθημα ἢ ὀργανωτικὴ μέθοδος, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἀνέβασαν τὸ ἐνδιαφέρον, τὴν ποιότητα καὶ τὸ ἐπίπεδο τῆς ζωῆς στὴν Δύση, ποὺ νὰ ἔχῃ ἐφευρεθῇ (ἢ ἀξιοποιηθῇ) σὲ χώρα τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἀντίστροφα, δὲν ὑπάρχει τεχνικὸ μέσο ἢ ὀργανωτικὴ μέθοδος ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐπιτρέπουν ἓνα ἐλάχιστο ἐπίπεδο ἀνετης ζωῆς στὶς χώρες τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ, ποὺ νὰ μὴν ἔχῃ τίς ρίζες του στὴν Δύση — πρὶν ἀπὸ 50 χρόνια! Ἀκόμα καὶ αὐτὸς ὁ σοσιαλισμὸς εἶναι δυτικὸς

πτυξη της ηλεκτρονικής επικοινωνίας επιτρέπει με τα σημερινά δεδομένα προοπτικής το 75% της βιομηχανικής παραγωγής να πραγματοποιείται από εργαζόμενους κατ' οίκον, δηλαδή χωρίς να μετακινούνται σε συγκεκριμένους χώρους δουλειάς.

Η άπιστευτη αυτή δυνατότητα της υψηλής τεχνολογίας έχει ανυπολόγιστες ευεργετικές συνέπειες για την ποιότητα ζωής, γιατί δίνει όλες τις δυνατότητες για μία ιδεώδη αποκέντρωση με συνακόλουθο την απομαζικοποίηση στην παραγωγή, στις μεταφορές προσώπων κ.λπ.

★ ★ ★

Για τον κόσμο της εφαρμοσμένης επιστήμης θα μπορούσε κανείς να αναπτύξει πολλά και πολύ έντυπωσιακά και ακόμη περισσότερο να στοχαστεί.

την ιστορική τους πορεία και είπαν ό,τι είχαν να πουν. Στις προσεχείς δεκαετίες υπό την πίεση της ηλεκτρονικής τεχνολογίας και της πληροφορικής ή εξουσία θα υποχρεωθεί να αναζητήσει νέες διαδικασίες και τρόπους στη διαχείριση των κοινών, προσεγγίζοντας έκουσα άκουσα την τεχνική και ενεργοποίηση της έν συνειδήσει άμεσης συμμετοχικής δημοκρατίας.

★ ★ ★

Για λόγους συγκυριακούς και συμπτωματικούς ή πιο τίμια προσέγγιση στη διαχείριση των κοινών, η άμεση συμμετοχική δημοκρατία των πολιτών, βρίσκεται πολύ κοντά στο να αναστηθεί ύστερα από άφασία 2.500 ετών περίπου και αφού η οίκουμενη γνώρισε τις πιο άπαίσιες εξουσιαστικές μορφές αυταρχισμού, αδικίας, τυραννίας, εκμετάλλευσης και παραπλάνησης των πολιτών.

Η ηλεκτρονική τεχνολογία ανοίγει τις πόρτες της αυτόνομης παιδείας,

εφεύρημα— αν και, στο μέτρο που εφαρμόζεται ακόμα στην Δύση, εγκατέλειψε το αίτημα της ισότητας στις απολαυές και του εξανδραποδισμού της ιδιωτικής επιχείρησης.

Η ισότητα λοιπόν όχι μόνο δεν προάγει την ανθρωπιά, όπως καλή τη πίστει πιστεύουν ακόμα μερικοί σοσιαλιστές. Δεν είναι καν χαρακτηριστικό ανθρώπινο. Στα μυρμήγκια ή τις μέλισσες ίσως υπάρχει ισότητα στην δουλειά και τις απολαυές. Στον άνθρωπο δεν υπάρχει, γιατί ισότητα στην περίπτωσή του σημαίνει σεβασμός στην δημιουργική έφεση.

Είμαστε ίσοι στο ότι διαφέρουμε, στο ότι μπορούμε να αξιοποιήσουμε την διαφορά μας και στο ότι η διαφορά μας δεν μας καθιστά τελικώς διαφορετικούς. Είμαστε ίσοι στα ότι έχουμε επιθυμίες, στο ότι μπορούμε να ικανοποιήσουμε μερικές από αυτές και στο ότι ικανοποιώντας τις τελικώς δεν μένομε ικανοποιημένοι. Είμαστε ίσοι στο ότι μας ενδιαφέρει πρωτίστως ο εαυτός μας, στο ότι μπορούμε να προάγουμε τα συμφέροντά μας και στο ότι προάγοντάς τα, τελικώς ωφελούμε τους άλλους.

Ο σοσιαλιστής και ο νεοφιλελεύθερος αγαπούν αμφοτέροι την ισότητα. Ο

Σ' αὐτὸ τὸ περιορισμένο σημείωμα μποροῦμε νὰ ποῦμε, χωρὶς δισταγμό, ὅτι ἡ ἐπιστήμη τῶν ἐφαρμογῶν χαρίζει τὴν ἐλπίδα γιὰ μιὰ πραγματικὴ καὶ ὕλική ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀντιθέτως ὁ κόσμος τοῦ μαζανθρώπου καὶ τῶν κοσμοθεωριῶν ποὺ ἐξευτελίζουν τὴν προσωπικότητα καὶ ἐκμηδενίζουν τὴν προσφορά τοῦ ατόμου εἶναι τὸ θλιβερὸ ἀποτέλεσμα ἀποτυχημένων πολιτικοοικονομικῶν πειραμάτων, ποὺ ἔγιναν σὲ βάρος ἀνυπόπτων λαῶν.

Οἱ δυτικὲς δημοκρατίες ἴσως νὰ ξεπέρασαν τὴν κρίση αὐτή.

τῆς αὐτοδιδασχῆς καὶ τῆς αὐτοπληροφόρησης. Παραμένει νὰ ἐνεργοποιηθεῖ ἡ ἐνστικτώδης ροπή τοῦ ἀνθρώπου γιὰ ἀλήθεια καὶ ἐλευθερία μέσα ἀπὸ τὴν αὐτοσυνειδησία, ὥστε νὰ ἀρπάξει τὸ ἐργαλεῖο τῆς ἠλεκτρονικῆς καὶ νὰ τὸ «ἀξιοποιήσῃ» δικαιολογώντας τὴν ὑπαρξή του στὸν κόσμο ποὺ βρέθηκε.

Ἡ ἄμεση συμμετοχικὴ δημοκρατία τῶν πολιτῶν μὲ τὴν βοήθεια τῆς ἠλεκτρονικῆς τεχνολογίας εἶναι ἴσως καὶ ἡ μόνη ἀπάντηση στὸ ἀπαίσιο κράτος-τέρας τῆς ἐξουσίας, ποὺ ὀραματίστηκε ὁ Ὅργουελλ καὶ ποὺ καταδοκεῖ γιὰ νὰ ἰσοπεδώσῃ τὸν πολίτη μέσω τῆς ἠλεκτρονικῆς.

πρῶτος ὅμως ἀπὸ φόβο γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὁ δεῦτερος ἀπὸ ἐμπιστοσύνη σ' αὐτόν. Ἔτσι ὁ πρῶτος καταπολεμᾷ τὴν ἀνισότητα στὴν θεωρία γιὰ νὰ τὴν στηρίξῃ στὴν πράξη μέσω τῆς νομενκλατούρας, ἐνῶ ὁ δεῦτερος καταπολεμᾷ τὴν ἰσότητα στὴν θεωρία γιὰ νὰ τὴν στηρίξῃ στὴν πράξη μέσω τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος.

Ὅντως ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ ἀξιοπερίεργα τῆς Δυτικῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης, ὅτι, ἐνῶ κατέστησε μερικὰ ἄτομα ἱκανὰ νὰ ἀποκτήσουν τεράστιες περιουσίες, ἐπηρέασε τὸν τρόπο διαβίωσης τῶν πλουσίων πολὺ λιγώτερο ἀπὸ ὅ,τι ἐπηρέασε ἐκείνων τῶν φτωχοτέρων. Οἱ τεχνικὲς καινοτομίες, ποὺ κατέβασαν τὸ κόστος παραγωγῆς τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, δὲν ἀλλάξαν οὐσιωδῶς τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ζοῦν ὅσοι εἶχαν τὴν δυνατότητα νὰ πληρώνουν τίς τιμὲς ποὺ αὐτὰ στοίχιζαν καὶ πρὶν γίνουν φθηνά.

Αἰμίλιος Μπουρατίνο

ΜΙΧΑΗΛ ΔΑΝΙΚΑΣ

Τρεῖς σύγχρονοι κορυφαῖοι Βρεταννοὶ καθηγητὲς μᾶς μιλοῦν γιὰ τὴν ἀξία τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν

Ἐπιστολὲς τῶν S. Körner, Sir Ernst Gombrich καὶ St. Runciman

Σὲ προηγούμενο σημείωμα στὸ «Δαυλό» (τεῦχος 74) ἀναφερθήκαμε στὶς ἀντιδράσεις τῶν Βρεταννῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων (ἀλλὰ καὶ σημαντικῆς μερίδος τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς Γηραιᾶς Ἀλβανιόνας) στὴν προσπάθεια τῆς κυβερνήσεως τῆς M. Thatcher νὰ περιορίσῃ κατὰ πολὺ τὶς κλασσικὲς σπουδὲς στὰ σχολεῖα. Μεταξὺ ἄλλων, ὅπως θὰ θυμᾶται ὁ ἀναγνώστης, ὁ φιλόσοφος Sir Karl Popper καὶ ὁ ἐλληνιστὴς Enoch Powell εἶχαν τὴν εὐγένεια νὰ ἀπαντήσουν στὸν γράφοντα καὶ νὰ σχολιάσουν τὴν παροῦσα κατάσταση (σχετικὰ μὲ τὶς κλασσικὲς σπουδὲς) στὴ χώρα τους.

Τὸ ἐξαιρετικὰ σημαντικό εἶναι πὼς οἱ προαναφερθέντες ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἄνθρωποι τοῦ πνεύματος τῆς Γηραιᾶς Ἀλβανιόνας ἔδειξαν καθαρὰ πὼς οἱ κλασσικὲς σπουδὲς —καὶ κατ' ἐπέκτασιν ὁ κλασσικὸς πολιτισμὸς— ἀποτελοῦν ἰδιαίτερο κεφάλαιο γι' αὐτοὺς. Πολλοὶ ἀντιμετωπίζουν τὴν συνέχισιν τῆς μελέτης τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν στὰ Βρεταννικὰ σχολεῖα ὡς ἀναγκαία προϋπόθεσιν γιὰ τὴν συνέχισιν αὐτοῦ τοῦτου τοῦ πολιτισμοῦ. Λέγοντας δὲ αὐτό, δὲν μπορῶ νὰ μὴ θυμῶμαι τὰ λόγια τοῦ Enoch Powell σὲ μιὰ ἐμπνευσμένη ὁμιλία του στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Warwick πρὸ τριῶν περίπου ἐτῶν: «*Πιθανὴ διακοπὴ τῆς μελέτης τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν —εἶπε— καὶ τῶν ἀξιῶν τοῦ κλασσικοῦ πολιτισμοῦ θὰ ἔχει ὡς συνέπεια τὴν ἐπάνοδο τῆς χώρας αὐτῆς στὴν βαρβαρότητα*». Ὑπερβολικὴ ἴσως φανῇ ἡ δήλωσιν αὐτὴ σὲ μερικοὺς, δὲν παύει ὅμως νὰ δείχνῃ περίτρανα τὴν ἀγάπην τοῦ ἀνδρὸς γιὰ τὸ κλασσικὸ παρελθὸν καὶ τὴν πεποίθησίν του γιὰ τὴν οἰκουμενικότητα τοῦ κλασσικοῦ πνεύματος.

Τρεῖς ἀκόμη διαπρεπεῖς πνευματικοὶ ἄνθρωποι ἀπήντησαν σὲ ἐρωτήσεις τοῦ γράφοντος σχετικὰ μὲ τὸ μέλλον τῶν κλασσικῶν σπουδῶν στὴν Μ. Βρεταννίαν: ὁ φιλόσοφος Stephen Körner, ὁ ἱστορικὸς τῆς τέχνης Sir Ernst Gombrich καὶ ὁ βυζαντινολόγος Sir Steven Runciman.

Γιὰ τὸν φιλόσοφον S. Körner οἱ κλασσικὲς σπουδὲς εἶναι ἄρρηκτα δεμένες μὲ τὴν Δυτικὴ πνευματικὴ παράδοσιν. Νὰ τί ἀκριβῶς λέει στὴν ἐπιστολὴ του¹:

«Εἶμαι πεπεισμένος γιὰ τὴν σπουδαιότητα τῶν κλασσικῶν σπουδῶν στὴν ἐποχὴ μας. Ἐνας ἄνθρωπος μὲ παιδείαν πρέπει νὰ κατανοῇ ὅσο γίνεται καλύτερα τὸν περιβάλλοντα αὐτὸν φυσικὸ κόσμον, τοῦ ὁποῖου ἀποτελεῖ τμῆμα, καὶ τὴν πνευματικὴν παράδοσιν στὴν ὁποία ἀνήκει. Χωρὶς τὴν βοήθειαν τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἡ Δυτικὴ πνευματικὴ παράδοσιν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κατανοηθῇ. Εἶμαι μᾶλλον ἀπαισιόδοξος, σχετικὰ μὲ τὸ μέλλον τῶν κλασσικῶν σπουδῶν στὴν Μ. Βρεταννίαν, διότι ἡ τωρινὴ κυβέρνησιν δίδει μεγάλη ἐμφασιν στὰ βραχυπρόθεσμα ἱλικά ἀποτελέσματα τῆς παιδείας στὰ σχολεῖα, τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὰ Πολυτεχνεῖα».

Ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Sir Ernst Gombrich φαίνεται πὼς οἱ κλασσικὲς

γλῶσσες καὶ ἡ διδασκαλία τους δὲν πρέπει νὰ εἶναι συνάρτηση τῆς ὠφελιμιστικῆς «λογικῆς» τῶν καιρῶν μας. Ἴδου ἡ ἐπιστολὴ του²:

«Πιστεύω ἀκράδαντα στὴν ἀξία τῆς κλασσικῆς παιδείας, ἀλλὰ γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο δὲν μοῦ ἀρέσει πολὺ τὸ ὕφος τῶν ἐρωτήσεών σας. Ἡ ἀξία τῆς μεγάλης αὐτῆς κληρονομιάς δὲν ἔγκειται, ὅπως λέτε, στὸ νᾶχη “ἓνα σπουδαῖο μῆνυμα γιὰ τὴν ἐποχὴ μας” ἢ στὸ νὰ εἶναι “ἀμέσου σπουδαιότητος στὸν σύγχρονο τελειόφοιτο γυμνασίου, τὸν ἐπιστήμονα ἢ τὸν μηχανικό”. Εἶμαι πολὺ ἀπαισιόδοξος γιὰ τὸ μέλλον τῶν κλασσικῶν σπουδῶν στὴ Μ. Βρεταννία. Ἀκριβῶς ἐπειδὴ αὐτές οἱ ἐρωτήσεις διατυπώνονται πολὺ συχνὰ μὲ τέτοιο τρόπο.

»Οἱ ἀληθινές ἀξίες τῶν πολιτισμῶν δὲν μποροῦν νὰ ἐκτιμηθοῦν σὲ συνάρτηση τοῦ “μηνύματος” ἢ τῆς χρησιμότητάς των. Ρωτήστε τίς ἴδιες ἐρωτήσεις γύρω ἀπὸ τὴ μουσικὴ μας κληρονομιά ἢ γύρω ἀπὸ τὴν ὁμορφιά τῆς Φύσεως. Ὅλοι γνωρίζουμε, ἢ θᾶπρεπε νὰ γνωρίζουμε, ὅτι ὁ πολιτισμός μας ἔχει τίς ρίζες του στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ τὴν Ρώμη καὶ ὅτι ἡ παράδοση αὐτὴ εἶναι ἀδιάσπαστη μέχρι τίς μέρες μας. Ἡ (σχολικὴ) ἐκπαίδευση θᾶπρεπε νὰ μᾶς καθιστᾷ ἐνημέρους γι' αὐτὴ τὴν παράδοση. Ἐκνευρίζομαι μερικὲς φορές, ὅταν μοῦ λέγουν πῶς τὰ Λατινικὰ εἶναι κατάλληλα γιὰ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, γιὰ “λογικὴ διεργασία” ἢ γιὰ νὰ κατανοοῦμε τὴν γραμματικὴ. Ὁ κύριος λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο κάθε γενιά θᾶπρεπε νὰ διδάσκεται Λατινικὰ (καὶ ἐὰν εἶναι δυνατόν καὶ Ἑλληνικὰ) εἶναι ἀπλῶς, διότι καὶ οἱ παλαιότερες γενιές, οἱ πατέρες τους καὶ οἱ λοιποὶ πρόγονοί τους ἐδιδάχθησαν ἐπίσης τίς γλῶσσες αὐτές. Ἦτο ἡ γλῶσσα ὅχι μόνο τοῦ Κικέρωνος, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἀγ. Αὐγουστίνου, τοῦ Ἀγ. Θωμᾶ, τοῦ Ἐράσμου, τοῦ Μίλτωνος καὶ τοῦ Νεύτωνος. Τώρα, ἀποξενώνουμε τοὺς φοιτητές μας ἀπὸ αὐτὴν τὴν παράδοση, ἐὰν τοὺς στερήσουμε τὴν ἐκμάθηση τῆς γλώσσης αὐτῆς τῆς παραδόσεως.

»Ἐπάρχει κάτι τι τὸ παράλληλο μὲ τὴν θρησκεία· ἡ Βίβλος ἀνήκει ἐπίσης στὴν κληρονομιά μας καὶ θᾶπρεπε νὰ μελετᾶται, διότι οἱ πρόγονοί μας τὴν ἐγνώριζαν καὶ τὴν μελετοῦσαν. Οἱ Ρωμαῖοι ἐγνώριζαν τὸ τί ὀφείλαν στὴν Ἑλληνικὴ Σκέψη καὶ μετέδωσαν τὴν Σκέψη αὐτὴ σὲ μᾶς. Θὰ ἤθελα ἡ γνώση μου γύρω ἀπὸ τίς κλασσικὲς γλῶσσες νὰ ἦταν καλύτερη ἀπ' ὅ,τι εἶναι, ἀλλὰ δὲν θὰ ἤθελα νὰ ὑπάρχω, χωρὶς αὐτὰ τὰ λίγα ποὺ γνωρίζω».

Ὁ ἱστορικὸς Sir Steven Runciman θίγει στὴν ἐπιστολὴ τοῦ ἓνα μέγα πρόβλημα: τὴν ἔλλειψη κλασσικῆς παιδείας ἀπὸ τοὺς σύγχρονους ἐπιστήμονες τῶν θετικῶν κλάδων καὶ τὴν μοιραία ἀδυναμία τους νὰ ἐκφρασθοῦν σωστά. Ἴδου ποιά θέματα θίγει στὴν ἐπιστολὴ τοῦ ὁ κορυφαῖος βυζαντινολόγος³:

«Φοβοῦμαι πολὺ γιὰ τὸ μέλλον τῶν κλασσικῶν σπουδῶν στὴν χώρα αὐτή. Οἱ ἀρχές φαίνεται νὰ μὴ γνωρίζουν τὴν σημασία τῆς λέξεως “παιδεία”, ἡ ὁποία σημαίνει ἐκπαίδευση τοῦ νοῦ. Ἀντὶ γι' αὐτό, θέλουν νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν τεχνικὴ ἐκπαίδευση, ἡ ὁποία μοῦ φαίνεται νὰ εἶναι ἄχρηστη, ἐὰν ὁ νοῦς δὲν εἶναι ἐκπαιδευμένος.

»... Τὰ Λατινικὰ καὶ τὰ Ἑλληνικὰ δίδουν ἀκόμη καὶ σήμερα τὴν καλύτερη βάση γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τοῦ νοῦ. Ὅταν ἤμουν νεαρὸς λέκτωρ στὸ Cambridge, εἶχα τὴν τύχη νὰ εἶμαι στὸ Trinity College στὴν συντροφιά μεγάλων ἐπιστημόνων τοῦ καιροῦ ἐκείνου, τοῦ Sir J.J. Thomson, τοῦ Lord Rutherford, τοῦ Sir Ar-

thur Eddington, του Lord Adrian και άλλων. "Όλοι αυτοί έτυχαν κλασσικής παιδείας στο σχολείο, προτού ειδικευθούν στους θετικούς κλάδους στο Πανεπιστήμιο και όλοι τους ήσαν υπερέφηνοι για την κλασσική τους μόρφωση. Την τελευταία φορά που είδα τον Lord Adrian, λίγο προ του θανάτου του, τον άκουσα να σχολιάζει δυσμενώς το ότι οι νεώτεροι έπιστήμονες δεν είχαν πλέον αυτό το πλεονέκτημα, με αποτέλεσμα να μη μπορούν να εκφράζονται με ακρίβεια και το ότι (οι νεώτεροι έπιστήμονες) δεν είχαν μια συνολική θεώρηση του πολιτισμού.

»Τά Λατινικά ίσως διασωθούν· και είναι ίσως σπουδαιότερα για την Δυτική Ευρώπη από τα Έλληνικά. Είμαι βέβαιος ότι ο καλύτερος τρόπος για να μάθει κάποιος την Άγγλική γραμματική είναι να μεταφράζει Άγγλικά σε Λατινικά και τ' ανάπαλιν (όπως έκαμαν στον καιρό μου). Η μελέτη των Λατινικών, καλύτερα από κάθε τι άλλο, μάς δείχνει την δομή της γλώσσας και διευκολύνει την εκμάθηση μιας οποιασδήποτε άλλης γλώσσας. Άλλα τα Λατινικά είναι μια γλώσσα χωρίς πολλή ακρίβεια. Θα πρέπει να συμπληρωθώ με την εκμάθηση της Έλληνικής, ή όποια διδάσκει μια πιο ευαίσθητη και ακριβέστερη χρήση των λέξεων — μια πραγματική γλώσσα για την έκφραση των ιδεών. Είμαι πολύ ευτυχής, διότι άρχισα να μαθαίνω Λατινικά όταν ήμουν 6 ετών και Έλληνικά όταν ήμουν 7— και τα Έλληνικά παρέμειναν πάντα η αγαπημένη μου γλώσσα.

»Πιστεύω ότι η ιδανική παιδεία ήτο ο συνδυασμός των κλασσικών γλωσσών με τα Μαθηματικά — όχι Μαθηματικά με την βοήθεια ενός υπολογιστή. Αυτός ο συνδυασμός έδινε μια αίσθηση ακριβείας και λογικής.

»Θλίβομαι να πω πως στην σύγχρονη εποχή υπάρχει η άποψη ότι τα παιδιά πρέπει να βρίσκουν τα πάντα έτοιμα: αυτό είναι ανόητο, διότι στα παιδιά άρέσει η πρόκληση. Όταν δε η άποψη αυτή συνδυάζεται με την ιδέα πως η εκπαίδευση πρέπει να νάναι τεχνολογικής κατευθύνσεως — και ειδικά όταν το διάβασμα έχει αντικατασταθώ από τα τηλεοπτικά προγράμματα—, τότε πρέπει να πω ότι ο πολιτισμός παρακμάζει. Στις μέρες μας η "έλίτ" είναι μια βρώμικη λέξη. Άλλα τί πρόκειται να συμβή σε όλους έμάς, εάν δεν υπάρξει μια πεπαιδευμένη - - και όσο το δυνατόν πολυαριθμότερη— έλίτ;

»Είμαι εύχαριστημένος, διότι είμαι πολύ γέρος και (θεωρώ) άπίθανο το να παραστώ μάρτυς για πολύ ακόμη της παρακμής του κόσμου».

Είναι αξιοσημείωτο, νομίζω, το ότι οι τρεις προαναφερθέντες διακεκριμένοι πνευματικοί άνθρωποι θεωρούν —όπως και άλλοι— την κλασσική παιδεία και τις γλώσσες της υπόθεση που ξεπερνά τα έθνικά σύνορα, υπόθεση οικουμενική. Γι' αυτόν άλλωστε τον λόγο και οι τρεις βλέπουν με θλίψη την ένδεχομένη αποκοπή από την κλασσική παράδοση ως αποκοπή από αυτές τουτες τις ρίζες του πολιτισμού.

Θά σταθώ στην —δικαία κατ' έμέ— επίθεση του Sir Ernst Gombrich κατά της ώφελιμιστικής «λογικής» των καιρών μας. Σε μια εποχή κατά την όποια οι ύλικές απολαυές παίρνουν όλο και κεντρικότερη θέση στα ενδιαφέροντα των ανθρώπων, σε μια εποχή κατά την όποια η κάθε έπιστημονική έρευνα ή ανακάλυψη ενδιαφέρει τους ανθρώπους μόνο στο κατά τί θα τους χρησιμεύσει, σε μια εποχή κατά την όποια τείνουμε να απορρίπτουμε ως «άχρηστη» κάθε γνώση — στο σχολείο ή στο Πανεπιστήμιο— που «νομίζουμε» πως δεν θα μάς βοηθήσει

στήν περαιτέρω πορεία μας, σὲ μιὰ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία τείνουμε νὰ μεταβληθοῦμε σὲ θλιβεροὺς μονοδιάστατους ἀνθρώπους, σὲ μιὰ τέτοια ἐποχὴ θὰ ἦταν καλὸ νὰ ἀκούσουμε φωνὲς σὰν αὐτὴ τοῦ Sir Ernst Gombrich, ὁ ὁποῖος δείχνει πῶς στὴν περίπτωσή τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς παραδόσεως ἡ χρησιμοθηρικὴ «λογικὴ» ἀποκαλύπτει ὅλη τὴν κενότητά της¹. Ἡ χρησιμοθηρικὴ «λογικὴ» μένει στ' ἀλήθεια μετέωρη στὸ ἐρώτημα: γιατί ἄραγε πρέπει νὰ στρεφώμεθα πρὸς τὴν παράδοση; Ἡ «λογικὴ» αὐτὴ εἶναι πράγματι περιορισμένης ἐμβελείας, τείνει δὲ νὰ μεταβάλλῃ τοὺς ἀνθρώπους σὲ καθαρῶς «βιολογικὰ ὄντα», χωρὶς πνευματικὲς ἀνησυχίες, χωρὶς παράδοση, χωρὶς παιδεία, χωρὶς πολιτισμό.

Θὰ ἤθελα ἐπίσης νὰ σχολιάσω δύο σημεία τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Sir Steven Runciman. Κατὰ τὸν διάσημο βυζαντινολόγο ἢ γνώση τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν βοηθεῖ τὸν ἐπιστήμονα τῶν θετικῶν κλάδων νὰ ἐκφράζεται μὲ σαφήνεια καὶ ἀκρίβεια. Τὰ πρόσφατα ἀποτελέσματα ἀπὸ σχολεῖα τῶν Η.Π.Α., σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα ἡ γνώση τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν βοηθεῖ στὴν καλύτερη γνώση τῆς ἀγγλικῆς καὶ στὴν βελτίωση τῆς ἐπιδόσεως τῶν μαθητῶν στὰ μαθηματικά καὶ σὲ ἄλλα μαθήματα θετικῆς κατευθύνσεως, ἀποτελοῦν πανηγυρικὴ ἐπιβεβαίωση τῶν θέσεων τοῦ Lord Adrian καὶ τοῦ Sir Steven Runciman [περισσότερες λεπτομέρειες σχετικὰ μὲ τὴν ἔρευνα αὐτὴ στὰ ἀμερικανικὰ σχολεῖα δημοσιεύθηκαν σὲ προηγούμενο τεῦχος (74) τοῦ «Δαυλοῦ»].

Τὸ δεύτερο σπουδαῖο σημεῖο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Sir Steven Runciman εἶναι, ὅταν ἀναφέρεται στὴν ἀναγκαιότητα ὑπάρξεως μιᾶς ἐλίτ. Τὸ ὅτι ἡ λέξις ἐλίτ κατήντησε «βρώμικη» ὀφείλεται στὴν κοινωνία τῆς θλιβερῆς μαζοποίησης, ἡ ὁποία ἐξελίσσεται σὲ καταναλωτικὸ ἔκτρωμα, στὴν «ἰδεολογία» τῆς «ἥσσοнос προσπαθείας», στὴν «ἰδεολογία» καί, κατὰ συνέπεια, θεοποίηση τοῦ κέρδους. Ὁ Sir Steven Runciman ἀναφέρεται στὴν ἀναγκαιότητα ὑπάρξεως μιᾶς — ὅσο τὸ δυνατόν πολυαριθμοτέρας — ἐλίτ, ἡ ὁποία εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν εὐρυθμὴ λειτουργία ὅποιασδήποτε κοινωνίας.

Τὸ καταπότιον τοῦ Ἀποκρυφισμοῦ

Στὸν τόπο μας τὰ τελευταῖα χρόνια ἐκτός ἀπὸ τὰ «σकुλάδικα», τὰ... «λογοτεχνάδικα» κ.λπ. ὑπάρχουν καὶ κάποια ἄλλα «μαγαζιά» ποὺ πωλοῦν «ἀποκρυφισμό». Ὁ ἐγγραφόμενος σ' αὐτὰ μυεῖται σὲ διαδικασίες, τεχνικὲς, διδασκαλίες καὶ μυστήρια ποῦ... ἐξαυλῶνουν τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τὰ ἄγχη καὶ τελικὰ τὸν... ὁδηγοῦν στὴν ὁδὸ τῆς προσωπικῆς εὐτυχίας. Αὐτὰ τουλάχιστον ὑπόσχονται. Ἀνεξάντλητη δὲ πηγὴ φωτισμοῦ καὶ λύτρωσης ἀποτελοῦν οἱ ἀρχαῖες ἀσιατικὲς διδασκαλίες καὶ πνευματικὲς παρακαταθῆκες ποὺ διατηροῦνται ἀκόμη, συμπεριλαμβανομένων καὶ διδασκαλιῶν ποὺ εὐδοκίμησαν στὴν ἀνατολικὴ λεκάνη τῆς Μεσογείου.

Εἶναι γνωστὸ, ὅτι ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ἀνὰ τὴν ὑψηλὴν τάξιν ἡμιγνώσεως ἐν μέσω πρωτογενῶς εὐδαιμονισμοῦ. Τοῦτο ἰσχύει ἰδιαίτερα γιὰ τὸν ἄνθρωπο τῆς Δύσεως. Κι ὅπως ἔλεγε ὁ ἀείμνηστος Νίκος Νησιώτης, καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας τῆς Θρησκείας (καὶ παλιὸς πρωταθλητῆς τοῦ μπάσκετ), δὲν τολμᾷ νὰ μιλήσεις στὴν Ἰνδίαν γιὰ τὰ προβλήματα καὶ τὰ ἀδιέξοδα τῆς ἐποχῆς μας, γιατί δέχεσαι καταιγισμό κατηγοριῶν, μιᾶς καὶ τὴν εὐθύνη γιὰ τὸ σημερινὸ πνευματικὸ μας χάλλιν φέρει ἀκέραιη ἡ Δύση. Ἄρα οἱ Ἀσιάτες εἶναι πνευματικὰ ἀμόλυντοι - καὶ ἰδοὺ τὸ φῶς καὶ ἡ ἀλήθεια στὰ πανάρχαια θρησκευτικὰ, μυστικιστικὰ, ἀποκρυφιστικὰ κείμενα τῆς περιοχῆς, ὅπως σήμερον ἐρμηνεύονται, διδάσκονται καὶ ὑλοποιοῦνται ἀπὸ «μύστες», «γκουρού» καὶ δασκάλους ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς κατανόησης καὶ προελεύσεως.

Κατ' ἀσφαλεῖς πληροφορίες στὴν εὐρύτερη περιοχὴ πρωτεύουσας λειτουργοῦν 900

Τελειώνοντας, ἄς τονίσουμε γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ πὼς χρέος ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων εἶναι νὰ μελετήσουμε μὲ ἀγάπη καὶ σεβασμὸ τὴν ἀρχαία μας παράδοση. Ὁχι μόνο διότι οἱ ξένοι δείχνουν νὰ ἐνδιαφέρονται πολὺ περισσότερο ἀπὸ μᾶς γιὰ τὴ μοναδικὴ αὐτὴ κληρονομιά· ὄχι μόνο διότι λόγοι ἱστορικῆς καὶ πολιτιστικῆς συνεχείας τὸ ἐπιβάλλουν· ἀλλὰ καὶ διότι στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα διευπλώθησαν τόσο ἀπέριττα, τόσο λιτά, τόσο ὑπέροχα γνῶμες, ἀπόψεις καὶ ἰδέες ὑπερχρονικῆς ἀξίας⁵.

Στὴν σύγχρονη ἑλληνικὴ πραγματικότητα, ὅπου τὰ πάντα διέπονται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς μαζοποίησης, τῆς ξέφρενης σπατάλης καὶ ὅπου «διακυβεύεται τὸ ἀδιακύβευτο»⁶, τὸ χρέος τῶν πνευματικῶν μας ἀνθρώπων εἶναι τεράστιο. Τὸ χρέος τῶν εἶναι, κατ' ἐμέ, ὄχι μόνο ἡ μελέτη τῆς κλασσικῆς μας παραδόσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ προσπαθοῦν ἀδιάκοπα νὰ γεωργοῦν συνειδήσεις. Ἄν φυσικὰ πιστεύουν ὅτι ἡ Ἑλλάς, κατὰ τὰ εὐστοχα λόγια τοῦ Γ.Δ. Μεταλληνοῦ, εἶναι «τρόπος ζωῆς καὶ ὄχι ἀπλῶς ἓνας γεωγραφικὸς χώρος τοῦ πλανήτη μας»⁷.

Σημειώσεις:

1. Ἐπιστολὴ τοῦ S. Körner πρὸς τὸν γράφοντα, 4/12/87.
2. Ἐπιστολὴ τοῦ Sir Ernst Gombrich πρὸς τὸν γράφοντα, 2/12/87.
3. Ἐπιστολὴ τοῦ Sir Steven Runciman πρὸς τὸν γράφοντα, 19/12/87.
4. Τὸ περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Sir Ernst Gombrich εἶναι ἴσως μιὰ πρέπουσα ἀπάντηση σὲ ἐκείνους ποὺ ἐπικαλοῦμενοι βεβαίως οἰκονομίστικα καὶ χρησιμοθηρικά «ἐπιχειρήματα» ὑπεστήριξαν τὴν κατάργηση τοῦ πολυτονικοῦ συστήματος τῆς γραφῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας.
5. Μιὰ Βρεταννίδα δασκάλα, ἡ Su Lingard, διδάσκει μὲ ἐπιτυχία κλασσικὲς γλώσσες σ' ἓνα δημοτικὸ σχολεῖο κοντὰ στὸ Birmingham. Κατὰ τὴν ἀποψὲς τῆς τὰ μικρὰ παιδιὰ πρέπει νὰ ἐξοικειώνονται ἀπὸ νωρὶς μὲ τὸ κλασσικὸ λεξιλόγιο καὶ τὶς ἑννοιές του. («The Sunday Times», 22/11/87).
6. Ἡ φράση εἶναι τοῦ λέκτορος τῆς Φιλοσοφίας στὸ Ἑθνικὸ Μετσόβιο Πολυτεχνεῖο Η.Π. Νικολοῦδη. Ἴδε «Τὸ φαινόμενο τοῦ «ἑλληνικοῦ μισελληνισμοῦ» καὶ ἡ «ἱερατικὴ» ἀκαδημαϊκὴ ἐξουσία», «Δαυλός», τεύχος 65, Μάιος 1987, σσ. 3623-3625.
7. Γ.Δ. Μεταλληνοῦ, «Παράδοση καὶ ἀλλοτρίωση», σ. 226, ἐκδόσεις «Δόμος», Ἀθήνα 1986.

→
περίπου τέτοια κέντρα, ἰδρύματα, σχολές, ἐταιρίες, καταστήματα, κύκλοι κ.λπ., ποὺ συνεχῶς αὐξάνονται. Αὐτὸ δὲ ποὺ κάνει ἰδιαίτερη αἴσθηση εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ἄνεση αὐτῶν τῶν «συνάξεων», ποὺ ἐπιτυγχάνεται προφανῶς μὲ τὴν συμπαράσταση τῶν μαθητῶν, πιστῶν, μυημένων, μὴ μυημένων κ.λπ., καθὼς καὶ μὲ γενναῖες δωρεές (ἀκόμη καὶ... πολυκατοικιών).

Τὰ ἄτομα ποὺ παρακολουθοῦν αὐτὲς τὶς συγκεντρώσεις ἱσχυρίζονται, ὅτι μέσα ἀπὸ ἀνατολίτικες μυστηριακὲς διδασκαλίες «ἐσωτερισμοῦ» φωτίζονται, διευκολύνονται ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ, ἀποκοτῶν δυνάμεις καὶ ἐν τέλει... «τὴν βρίσκουν», χωρὶς νὰ ἐνοχλοῦν κανένα. Καὶ ἔτσι θά 'ναι, ἀφοῦ ἔτσι νομίζουν, γιὰ νὰ παραφράσουμε τὸν Πιραντέλλο. Ὅμως ἔχω νὰ παρατηρήσω, ὅτι κάθε φορὰ ποὺ ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ πάρει σάρκα καὶ ὅσῃ στὰ σημερινά, ἀντλεῖ παραδείγματα, ἀποδείξεις, ἐπιχειρήματα, λογικὴ ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πολιτισμὸ, εἴτε γιὰ πολιτικὴ πρόκειται εἴτε γιὰ θεωρία καὶ ἐπιστῆμη εἴτε γιὰ φιλοσοφία καὶ τέχνες εἴτε ἀκόμη καὶ γιὰ ὀρθοσκεία. Ἐπιστέγασμα δὲ ὅλων εἶναι, ὅτι στὸν τίτλο τῶν περισσοτέρων «σχολῶν» ἀμέσως ἢ ἐμμέσως περιλαμβάνονται ἐνδοξα ὀνόματα, ὄροι, φιλόσοφοι, μνημεῖα τέχνης, θεοὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, μὲ πλαστογράφηση ὁμῶς, ὡς συνήθως, τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ βιασμὸ τῆς ἑλληνικότητος.

Στὴν ζάλη τοῦ ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος τὸ ἔχει ρίξει στὴ φυγὴ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα καὶ στὸν οἰκονομισμό. Ὁ ἀποκρυφισμὸς ἀποτελεῖ γνήσια ἔκφραση αὐτοῦ τοῦ φαινομένου. Σύντομα θὰ πωλεῖται στὰ σουπερ-μάρκετ ὑπὸ μορφὴ «μεθόδου ἄνευ διδασκάλου», γιὰ νὰ μᾶς ἔρχεται καὶ φθηνότερα...

Σ.Ν.

ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ

Τὰ ἀπόβλητα καὶ οἱ ἀπόβλητοι

Ποιοὶ τέλος πάντων κυβερνοῦν τὸν Κόσμο μας;

Ἀποχαυνωμένοι ἀπὸ τὶς μεθόδους ποὺ χρησιμοποιοῦν τὰ πάσης μορφῆς πολιτικὰ συστήματα, γιὰ νὰ μᾶς καθιστοῦν ὄργανα τῆς παρανοϊκότητάς τους, δὲν βλέπουμε οὔτε βεβαίως κατανοοῦμε ὅτι «αὐτοὶ» ποὺ κυβερνοῦν τοὺς λαοὺς δὲν εἶναι αὐτοὶ ποὺ φαίνονται καὶ τοὺς λιβανίζουν τὰ μέσα δημοσιότητας, ἀλλὰ οἱ «ἄλλοι» ποὺ δὲν φαίνονται καὶ ὁμῶς καθορίζουν τὶς τύχες ὅλων μας.

Ἐγινε π.χ. μιὰ «κομπίνα» ἀπὸ κάποια Γερμανικὴ ἐταιρεία μὲ τὰ ἀπόβλητα τὰ πυρηνικὰ καὶ τότε ἄρπαξαν τὸ θέμα τὰ μέσα δημοσιότητας, ὅχι γιὰ νὰ τὸ ἐρμηνεύσουν σωστά, ἀλλὰ γιὰ νὰ μᾶς διαγράψουν τοὺς κινδύνους ἀπ' τὸν Καντάφι ἢ τὸ Πακιστὰν κ.ο.κ.έ.

Τὸ θέμα βεβαίως δὲν εἶναι ἐὰν ὑπάρχουν κομπιναδόροι ἢ νομεκλατοῦροι ἢ μισαλλόδοξοι ὁπαδοὶ -σκλάβοι τῶν δογματικῶν συστημάτων καὶ τῆς ἀχυροφιλοσοφίας των, ἔτοιμοι νὰ σχεδιάσουν καὶ ἐκτελέσουν μὲ τὴν πιὸ μεγάλη θρασύτητα καὶ ἀναίδεια πράξεις ἐγκληματικές.

ἀλλὰ ἐὰν ἐξακολουθοῦμε «νὰ βυζαίνουμε τὸ δάχτυλό μας» καὶ νὰ πιστεύουμε, ὅτι θὰ μᾶς προφυλάξουν ἀπὸ τοὺς κινδύνους ποὺ μᾶς περιβάλλουν τὰ «μεγάλα» πρόσωπα ποὺ μᾶς διοικοῦν.

Νὰ λοιπὸν ἓνα ἀκόμη δείγμα γραφῆς τῆς ἀξίας τῶν κυβερνώντων σ' ἓνα τόσο τεράστιας σημασίας θέμα, ὅπως τὰ πυρηνικὰ ἀπόβλητα, ποὺ ἔρχεται σὰν συνέχεια τῶν Τσερνόμπιλ ποὺ ἔγιναν καὶ τῶν Τσερνόμπιλ ποὺ θὰ γίνουν.

★ ★ ★

Ποιοὶ ὕβριστές, ἄσχετοι, ἐκμεταλλευτές, μικρόνοες, πληρωμένοι, παρανοϊκοί, διεστραμμένοι βρίσκονται σὲ κάποια σειρὰ τῆς ἐξουσιαστικῆς ἱεραρχίας καὶ «δὲν δίνουν δεκάρα» ἢ, τὸ χειρότερο, ξέρουν ὅτι κι' αὐτὰ ποὺ λένε οἱ ἡγέτες τους δὲν ἀξίζουν δεκάρα καὶ ὁμῶς ληστεύουν τὴν ζωὴ ὅλων μας καὶ αὐτοῦ τοῦ Πλανήτη μὲ ἓνα χαμόγελο στανάδων καθημένων στοὺς θώκους τῆς ἐξουσίας;

Ὁλόκληρος ὁ Πλανήτης γέμισε ἀπὸ πυρηνικὰ ἐργοστάσια χάριν δῆθεν τῆς εὐτυχίας μας!

Σὲ λίγο τὰ πυρηνικὰ ἀπόβλητα, καὶ μόνον αὐτά, θ' ἀπειλήσουν τὴν ζωὴ ὅλου τοῦ Πλανήτη.

Ποῦ, ἐπομένως, βλέπουν οἱ ταγοὶ αὐτὴ τὴν εὐτυχία, ὅταν καὶ σήμερα τὰ 3/5 τῶν κατοίκων τοῦ Πλανήτη λι(οι)μοκτονοῦν;

Ποιά ἀνθρωπάρια τυλιγμένα σὲ κάποια πιστοποιητικὰ ἐξουσίας σφραγισμένα ἀπὸ πανεπιστήμια μᾶς ὑποχρεώνουν, χάριν δῆθεν τοῦ μεγέθους τῆς καταστροφῆς ποὺ μποροῦν νὰ προκαλέσουν, σὲ ἀναγνώριση τῶν «ύπηρεσιῶν» τους;

Ποιὸς δίδαξε αὐτὰ τὰ ἀπόβλητα τῆς διεστραμμένης ἐπιστήμης ὅτι ὁ

κόσμος εἶναι καλύτερος, ὅταν τὸ μέτρο τῆς εὐτυχίας εἶναι ἡ καταδίκη τῶν λαῶν στὴν ἀπραξία, στὴν πείνα, στὴν ἀρρώστια; Χάριν τῆς δημιουργίας ρομπὸτ ἐπὶ τῆς γῆς;

Ποιὸς δίδαξε αὐτὰ τὰ ἀνδρείκελα τῆς διεστραμμένης ἀξιοκρατίας ὅτι τὰ δογματικὰ ὕγρα πού ξεχύνονται ἀπ' τὸ στόμα τους εἶναι τὸ ἀπόσταγμα τῆς φιλοσοφίας τῶν λαῶν;

★ ★ ★

Εἶναι ἐντελῶς παρανοϊκὸ νὰ νομίζουμε ὅτι π.χ. τὰ κυβερνητικὰ προγράμματα μποροῦν νὰ τὰ ἐπεξεργάζονται ἄνθρωποι πού φοροῦν τίς παρωπίδες τῆς ὑποταγμένης στὴν ἐξουσιαστικὴ ἀντίληψη ἐπιστήμης.

Ἔτσι, παρ' ὅλον ὅτι τὸ πετρέλαιο π.χ. βρίσκεται στὰ χέρια μερικῶν μεγάλων ἐξουσιαστῶν, τὰ ἀνθρωπάκια ἐπάνω στὸ πετρέλαιο στηρίζουν τὴν διατροφή τῶν λαῶν τους.

Εἶναι ἔτσι πολὺ ἀπλό, μόλις κόψουν τὴ ροὴ τοῦ πετρελαίου τ' ἀφεντικά, νὰ «ψοφήσουμε» σὰν τοὺς ποντικούς πού πιάστηκαν στὴ φάκα τῆς πείνας (μὲ δόλωμα τὸ τρακτέρ κ.λπ.).

Ποιὸς διαβεβαίωσε τοὺς λαοὺς ὅτι πρέπει νὰ πάψουν νὰ ἀναζητοῦν τίς λύσεις στὰ προβλήματα τους μέσα στὸ χῶρο τῶν δικῶν τους παραδόσεων, τῆς δικῆς τους φυλῆς, καὶ φθάσαμε στὸ σημεῖο νὰ εἴμαστε ὅλοι σὰν ἀντίγραφα μὲ καρμπόν, πού μοναδικὸ σκοπὸ ἔχουμε νὰ καταναλώσουμε τὰ βρωμερὰ προϊόντα τῶν παρανοϊκῶν προγραμμάτων τῶν ἐξουσιαστῶν;

Ἔχει ἢ δὲν ἔχει ὅρια ὁ «οἰκονομικὸς ἄνθρωπος»;

Πρέπει ἢ δὲν πρέπει νὰ σταματήσουν οἱ κατακτητικοὶ ἢ ἐκβιαστικοὶ πόλεμοι;

Ἔγινε ἢ δὲν ἔγινε ἐπὶ τέλους ἀντιληπτό, ὅτι λύσεις δὲν ὑπάρχουν στὰ στρατόπεδα τῶν ἐξουσιαστῶν καὶ τῆς ὑποταγμένης στοὺς δυνάστες τῆς ἐπιστήμης;

Ἔγινε ἢ δὲν ἔγινε ἐπὶ τέλους ἀντιληπτό, ὅτι πρέπει ἐκ νέου νὰ προσκληθῇ ἡ Πανάρχαια σκέψη γιὰ νὰ προσφέρει στοὺς νέους ὅλης τῆς γῆς τὴν ἐρμηνεία τοῦ ἀνθρώπινου γίγνεσθαι στὸν Πλανήτη;

Ἀλλὰ σὲ ποιὸς τὰ φωνάζουμε;

Ἐρινὺς

Φίλε, ἐσὺ πού κατάλαβες τὴ σημασία πού ἔχει γιὰ τὴν ἀλήθεια (καὶ τὴν Ἑλλάδα) ὁ ἀγῶνας στὸν ὁποῖο ἔχει ἀποδυθεῖ ὁ «Δαυλός», πρέπει νὰ ξέρεις ὅτι στὸ περιβάλλον σου ὑπάρχουν κάποιοι γνωστοὶ πού δὲν ἔχουν ὑποταχθεῖ στὸ ψεῦδος καὶ στὴν ἐκτροπὴ ἀπὸ τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων, πού καλλιεργεῖ ἡ παραπληροφόρηση. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, εἶναι βέβαιο, ἀναζητοῦν. Μίλησέ τους γιὰ τὸ Περιοδικὸ αὐτό, κάνε τους γνωστὸ ὅτι ὑπάρχει.

Σ.Γ. Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΣ

Τὸ πτυελοδοχεῖον

«Ἦδη θὰ τὸ κατάλαβες ἢ Ἰθάκες τί σημαίνουν»

Ὅχι λοιπόν!

Ἐμεῖς δὲν καταλάβαμε «ἢ Ἰθάκες τί σημαίνουν».

Γιατὶ

τὰ «ἂν μὲν ἢ σκέψι σου ὑψηλή»,

«ἂν ἐκλεκτὴ συγκίνησις...» (τὰ συναφῇ καὶ τὰ λοιπὰ ὅλα)

τὰ εὐτελίζει, ἐδῶ, ἐγγύτης μειωτικῇ

— ὕφος ποὺ μημουαπτικά,

μὲ συγκατάβασι ἐπιτηδευμένη,

πάει νὰ καταπλήξει ὀψιφανεῖς:

τοὺς ὑποψιασθέντας ὀπωσοῦν,

τοὺς πληροφορηθέντας ἄρτι.

Ἐξ ἄλλου τοὺς συνάντησαν

«τοὺς Λαιστρυγόνας καὶ τοὺς Κύκλωπας,

τὸν ἄγριο Ποσειδῶνα»

αὐτοὶ ποὺ δὲν τοὺς κουβανοῦσαν στὴν ψυχὴ τους:

οἱ συνεπεῖς Λεύκιοι Ἰούνιοι¹,

οἱ Κάτωνες ἐκεῖνοι τῆς Οὐτίκης

— ἔχουμε δὰ τὸν Γολγοθᾶ, τὸ κώνειον, τοὺς Φιλίππους,

ἐκεῖνο τὸ ἀκατάλυτο: «...μήτηρ τῶν Γράκων»²!

Ὅχι λοιπόν.

Ἐμεῖς δὲν καταλάβαμε «ἢ Ἰθάκες τί σημαίνουν».

Γιατ' εἶναι ἀπίθανο ἄκρως

νὰ μπαινοβγαίνουν σ' ἐμπορεῖα φοινικικά

οἱ ὑψηλὲς οἱ σκέψεις, οἱ συγκινήσεις οἱ ἐκλεκτὲς

— δὲν ἔχουνε καιρὸ γιὰ χάσιμον αὐτὲς

κι ἀντιλαμβάνονται ἄλλως «τὲς καλὲς πραγμάτειες»³.

Πλέον αὐτῶν

ἀντιπαρέρχονται τὲς ἐπικούρειες παραινέσεις

(τὰ «ὅσο μπορείς πιὸ ἀφθονα ἡδονικὰ μυρωδικά»),

δὲν ἐνδημοῦν στὴ Σύβαρι, δὲν εὐκαιροῦν

— τοῦτο ἀκριβῶς: δὲν εὐκαιροῦν.

Ὅσο γιὰ κεῖνο,

τὸ «μὴ προσδοκῶντας πλούτη νὰ σὲ δώσει ἢ Ἰθάκη»⁴,

εἶναι γιὰ νὰ ἴναι: τώρα

ἔχουμε πιά κ' Ἰθάκην ἀγοραία

— ἔχει ὁ καθένας μιὰν Ἰθάκη

ὅπως τὴ θέλει, βολικὴ, στὰ μέτρα του,

τὸ ἐξαίσιον σύμβολο εὐτελίσθηκε ἀνοικείως.

Γι' αὐτὰ κι ἄλλα πολλὰ λοιπόν

*δὲν καταλάβουμε «ἢ Ἰθάκες τί σημαίνουν»⁵.
 Γι' αὐτὰ κι ἄλλα πολλὰ λοιπὸν
 εἴπαμε ν' ἀνατρέψουμε τὸ λόγο τὸν ἀσύστατο:
 Νὰ μάσουμε ὅλες τὶς Ἰθάκες κ' ἐξὸν μία⁶
 τεράστιο
 νὰ τὶς παραδώσουμε στὴ δημοσίαν ἀπόχρεμψι
 κομψὸ,
 περίκομψο
 καὶ στίλβον πτυελοδοχεῖον⁷.*

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1) Βροῦτος Λεύκιος Ἰούνιος (ὅχι ὁ γνωστὸς — ἂν δὲν κοιτάξετε τὴν ἐγκυκλοπαίδεια, κύριε μὴ ἀναγνώστη, θὰ πορεύεσθε ὅπως ἀκριβῶς εἰσθε: ἀνύποπτος, νυχτωμένος, ἀλλοτριωμένος...).

2) Δῆτε στὴν ἐγκυκλοπαίδεια τὸ λῆμμα «Κορνηλία»...
 — Μὰ τί στοῦ διάβολο θὰ μὲ ὠφελήσει νὰ μάθω γι' αὐτὴ τὴν κυρία;
 — Τίποτε, μάθαι μου, τίποτε, λαέ μου, πατρίδα μου, φυλὴ μου:

Γι' αὐτὸ χάνεσαι...

3) Ὑψηλὸς σκέψεις καὶ συγκινήσεις ἐκλεκτὲς δὲν ἐνδιαφέρονται γιὰ ὑλικά ἀγαθὰ. ἄλλα τὶς ἀπασχολοῦν, ἄλλες ἀνάγκες ἔχουν...

— Μία! Πῆς μου μία!

— Τὸ νὰ διαβάξετε τοῦτο τὸ κείμενο.

4) Ὁχι, κ. Καβάφη: Πρῶτα θὰ εἰπéis τοῦ... μορφωμένου ἂ λὰ ἑλληνικά φοιτητοῦ-λυκειοπαίδου πὼς πάνε κρουαζιέρα (ξεζούμισμα «γέρου», ἀρπαγὴ τσάντας, ληστεία...) κ' ὕστερα... Στὰ ἐμπορεῖα τὰ φοινικικά δὲν μπαίνειis χωρὶς μονέδα πεζὴ στὴν τσέπη οὔτε οἱ «καλὲς πραγματείες» ἀγοράζονται μὲ ἀέρα οὔτε ἡ... πνευματικὴ μονέδα γίνεται δεκτὴ! Κι ἂς ἀντιπαρέλθουμε τὰ πολὺ πονηρά (ὅσα προδικάζουν τὰ «ὅσο μπορεῖς πιὸ ἄφθονα ἡδονικά μυρωδικά...») ἐνθυμούμενοι πὼς «φοινικίζω» σημαίνει, μποῦμ, «ἀσελγῶ παρὰ φύσιν»...

5) Δὲν εἶμαι ἀνόητος νὰ πιστεύω πὼς μέσα σὲ μιὰν Οἰκουμένη δισεκατομμυρίων ἀνθρώπων εἶμαι ὁ μόνος ποῦ εἶχα τὴν τόλμην νὰ φωνάξω πὼς δὲν κατάλαβα «ἢ Ἰθάκες τί σημαίνουν» γιὰ τοὺς διανοοῦμενους ἂς μὴ μιᾶμε, πλήρη μεσάνυχτα... Ζητήσατε τὴν κυρία Ἐξουσιαστικότητα — τοῦ ψευτοδιανοοῦμένου, τοῦ ἐκδότου, τοῦ ψευτοαναγνώστου, τοῦ ἀναγνώστου...

— Τοῦ τελευταίου γιατί;

— Γιατὶ δὲν συμπαρατάσσεται στὴν ἐκδοτικὴν ἐπανάστασι σ' ὅ,τι τὸν ἀφορᾷ: Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποῦ θὰ βεβαιωθεῖ ὅτι ὁ λόγος Ρίτσων-Βρεττάκων εἶναι διαβλητός, ὀφείλει καὶ νὰ τὸ εἰπεί — ὑπογραφή καὶ σφραγίδα: «Ποιὰ εἶναι τὰ “ἱερὰ νοήματα”, κύριε Ρίτσο, ποιὰ τὰ δάχτυλα ποῦ βυζαίνονται; Ὅταν μὲ ρωτήσῃ ὁ γιός μου, τί νὰ τοῦ πῶ; Μίλα, διδάχτορας σὲ τόσα πανεπιστήμια εἶσαι, αὔριο γίνεσαι κι ἀκαδημαϊκός, ποῦ εἶναι ἡ ὑπευθυνότητά σου»;

6) Δηλαδὴ αὐτὲς «τοῦ καθενὸς» (τὴ «βολικὴ», τὴν «ἀγοραία», τὴν «στὰ μέτρα του»...) ἐξαιρουμένης τῆς ὁμηρικῆς.

7) — Ἄλλὰ δὲν ντρέπεσαι νὰ ρίχνεις στοῦ «πτυελοδοχεῖον» στίχους ὅπως
γεμᾶτος περιπέτειες, γεμᾶτος γνώσεις...

— Κομμένη! Πρῶτα νὰ μάθετε γράμματα κ' ὕστερα νὰ συνεχίσετε δῆτε τὴν πρώτη σας ἐνσταση:

Καθὼς «περιπέτεια» εἶναι εἴτε «σύντομος ἢ ἀπρόοπτος ἐρωτικὸς δεσμός» εἴτε «γεγονὸς ἐνέχον κίνδυνον (κίνδυνος= ἐνδεχόμενον κακὸ) ἢ συγκίνησιν» (συγκίνησις = ταραχὴ ψυχῆς), γίνεται φανερό πὼς οἱ περιπέτειες δὲν ἔχουν καμμιά δουλειὰ δίπλα στὶς γνώσεις (ὅπου πονηρά, σκοτεινά, καταχθόνια τὶς τοποθετεῖ ὁ Καβάφης). Δὲν ἔχουν συγγένεια, συνάφεια, ὁμοειδέα, ὁμοτροπίαν ἀπευκαίεῖς οἱ πρῶτες (καθὸ ἀνώφελες, ἀρνητικές), εὐκαίεῖς οἱ δὲ (καθὸ ὠφέλιμες, θετικές). Προεξοφλεῖται συνεπῶς πὼς ἡ ἴδια ἢ ἐπιδιώξεις γνώσεων συνιστᾷ αὐτονόητη τὴν ἀπόκρουσι τῶν (ἐκ διαμέτρου ἀντίθετης φύσης-δομῆς, ποιότητος, εἶδους) περιπετειῶν... Ὁ «Δαυλός» νὰ ντρέπεται, κύριε;

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Τὰ «πνευματικὰ σωματεῖα» καὶ τὸ Πνεῦμα

Κύριε διευθυντά,
Ὁ πολὺς Μοντεσκιὲ κατάφερε ὄχι μόνον ἀ ἐπινοήσῃ ἀστικά πολιτειακὰ καθεστῶτα «τοῦ τυπογραφείου», ὅπου συντάγματα, θεσμοί, διαδικασίες παράγονται καὶ ἀναπαράγονται μὲ τὸ καρμπὸν στὰ χέρια τοῦ κάθε ἐνδιαφερομένου «σωτήρα» στὰ πλαίσια τῆς «δημοκρατίας» ποὺ ξέρουμε στὶς μέρες μας, ἀλλὰ δευτερογενῶς πέρασε τὸ παραπάνω πνεῦμα καὶ στὰ κάθε λογῆς σωματεῖα. Ἔτσι εἴμαστε μάρτυρες ἰδρύσεως ἀπειρίας σωματείων γιὰ τὸν παραμικρὸ λόγο: σωματείων γραμμάτων καὶ τεχνῶν μέχρι συνδικαλιστικῶν, πολιτιστικῶν, ποδοσφαιρικῶν, ἐξωραϊστικῶν, εὐρωπαϊκῆς ἔνωσης, ἀπυραύλου μεγαλονήσου, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἀνέγερση τοῦ αὐθαιρέτου ἱεροῦ ναοῦ ὁσίας Πουλχερίας τῆς συνοικίας Παπαδιανῶν Ξηροποτάμου.

Συνταιριάζοντας, λοιπόν, τὸν Μοντεσκιὲ μὲ τὸν Μακιαβέλλι ἰδρύεται δημοκρατικὰ τὸ σωματεῖο γιὰ τὸν κοινωφελῆ σκοπὸ καὶ «ἀπὸ χέρι» (περιέχεται αὐτὸ στὸ καταστατικὸ-σύνταγμα) ἐγκαθίσταται μακρόβιος καὶ ἐνίοτε ἰσόβιος ἐξουσία τοῦ ἐπινοήσαντος τὸ σωματεῖο μὲ σφραγίδα, διεύθυνση καὶ ὑπογραφή συμφώνως τῷ νόμῳ. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα γιὰ τὴν ἴδρυση οὐχὶ τοῦ καθιδρύματος, ἀλλὰ τοῦ προσωπικοῦ μαγαζιοῦ τοῦ φιλοπάτριδος Προέδρου, διορισμένου ἀπὸ τὸ Πρωτοδικεῖο, ὡς ὁ νόμος προβλέπει, ἄνευ ἐκλογῶν στὴν ἀρχὴ καὶ μὲ ἐκλογές (στημένες) ἐν συνεχείᾳ πρὸς ὄφελος ἑαυτοῦ καὶ φίλων.

Αὐτὰ τὰ γράφω ἐξ αἰτίας τετρασέλιδης

ἐπιστολῆς ποὺ κυκλοφόρησε σὲ ἑκατοντάδες ἀντιτύπων ἀπὸ τὴ χώρα τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν, ὅπου διεκτραγωδεῖται, ἄνευ χρησμών, τὸ χρονικὸ ἐκλογῆς καὶ μὴ ἐκλογῆς μελῶν διοικητικοῦ συμβουλίου πνευματικοῦ σωματείου, καθὼς καὶ οἱ ἱντριγκες ποὺ ἀκολουθήθηκαν ἐν προκειμένῳ, γιὰ νὰ «γυαλιστεῖ» καλὰ ὁ θῶκος τῆς ἐξουσίας τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ἡμετέρων ἐξ ἡμετέρων ἑσσεῖ.

Δὲν ἀμφισβητεῖται ὅτι ὑπάρχουν καὶ σωματεῖα ποὺ εἶναι ἀθῶα παντὸς ἐξουσιαστικοῦ αἵματος. Ὅμως αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐξαίρεση προσωρινοῦ χαρακτῆρος, μιᾶς καὶ ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ εἰσχωρήσῃ τὸ μικρόβιο τοῦ ἰδιοτελοῦς σκοποῦ, τῆς ἀγυρτείας καὶ τοῦ ἀχαλίνωτου συμφέροντος, ποὺ φθάνει μέχρι ἐγκλήματος (καὶ εἶναι περὶ τὸ νὰ ἀναφέρω τὸ πολὺ εὐγλωττο γνωστὸ τοῖς πᾶσιν παράδειγμα «προοδευτικοῦ» ἀθηναϊκοῦ λογοτεχνικοῦ σωματείου). Ὅμως τὸ σωματεῖο ἐκφράζει μοροφιλοδοξίες, καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ χειρότερο. Ἄς ὄψεται ὁ Μοντεσκιὲ καὶ ἡ ψευδεπίγραφη ἔμμεση ἀντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία ποὺ ἐπινόησε, γιὰ νὰ θεμελιώσῃ θεωρητικὰ αὐτὴ τὴν «ὀμίχλη» ποὺ δὲν ἐπιτρέπει στοὺς ἐπιρρεπεῖς νὰ δοῦν ὄχι τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ οὔτε τὴν μύτη τους. «Πνευματικὸ σωματεῖο» καὶ «Πνεῦμα», δηλαδὴ πνευματικὴ δημιουργία καθ' ἑαυτὴν, εἶναι πράγματα ἐντελῶς ἄσχετα μετὰξὺ τους.

Μὲ τιμὴ
Σ. Νόνικας

Κυψέλη

Οἱ τρεῖς Ὅρφεῖς καὶ ἡ παναρχαιότης τῆς Ἑλλάδος

Κύριε διευθυντά,
Τὸ κατωτέρω θέμα ἀποτελεῖ εἰσέτι σάδιον ἐρεῦνης ἀλλὰ καὶ βάσιν σταθερὰν ἐφ'

ἧς στηρίζεται ἡ παναρχαιότης ἡμῶν.

Τὸ θέμα τῶν τριῶν Ὅρφῶν καὶ ὁ μυητικὸς δίαυλος τῆς Μεσογείου: Ἐνῶ Ὅρ-

φεύς ἐν τῇ δογματικῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Ὀρφισμοῦ φέρεται ὡς τις *Lar Planetarius Mediteganeus* (Ἀστροναύτης θεὸς ἐπὶ γῆς ἐνσαρκωθεὶς) καὶ ὡς τίτλος ἀργότερον ἐξελήφθη, Ὀρφεύς ἐν τοῖς κειμένοις αὐτοῦ φαίνεται ζῶν ἐν ἐποχαῖς (γεωλογικαῖς) Παγγαίας (Ὠκυγίας) καὶ πρότερον, ὡσαύτως ἐν ἐποχαῖς Ἀτλαντίδος, πρὸ καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ὀλίγον πρὸ τῆς Τροίας, ὅτε περίπου καὶ τὸ τέλος τῆς Ἡρωϊκῆς ἐποχῆς.

Σχετικῶς πρὸς τὰ ἀνωτέρω καὶ ἐρευνῶντες συναφεῖς περιπτώσεις, ὡς π.χ. παρὰ Μινωικοῖς, Μίνως εἶναι ἐπίσης διαχρονικός, ὥστε οὕτω ἐφάνη ὡς βασιλικὸς τίτλος ἀπάντων τῶν Κρητῶν μοναρχῶν τῆς Μητριαρχικῆς Μεσογείου ἕως τῆς ἐποχῆς τοῦ σιδήρου. Γνωστοτάτη περίπτωσις εἰς ἡμᾶς ἡ λ. *Kaïsar* (λ. σημαίνουσα ἐλέφαντα, φαλακρὸν κ.τ.λ.) ἐν χρῆσει ἕως καὶ τοῦ 10 αἰ. μ.Χ. παρὰ Βυζαντινοῖς κ.ἄ.

Μήπως λοιπὸν Ὀρφεύς εἶναι τίτλος τοῦ ἐκάστοτε Ἱεροφάντου ἢ Μεγάλου Λιδασκάλου τῶν Ὀρφικῶν ἢ τουλάχιστον Μεμνημένου (= «ἐφθασμένου εἰς Ὑψηλὰ Μυστήρια τῶν Οὐρανῶν»), *Adepti Major*; λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει: ὅτι ἡ Ὀρφικὴ Διδασκαλία ἄρχεται ἀπὸ τῆς Ἀχρόνου ἐποχῆς τοῦ Χάους (Χρόνου Μήτρας) καὶ πρότερον (ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Ἑβραϊκὴν Βίβλον, ἣτις, τῇ εἰσηγήσει ἀλλοτρίων Βιβλίων, ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Δημιουργίας) καὶ τοῦτο (= ἡ πρὸ τοῦ Χάους ἐναρξίς τῆς Ὀρφικῆς Βίβλου) φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως Ὀρφ-εὺς: σχετ. ὀρφ-ν ἢ συνειδήσις (βλ. καὶ ὀρφανός) ὑπὸ ὀρφ-ὺς ποταμῶν (*ritus riparium*), δεδομένου ὅτι: ὁ ὑποθαλάσσιος διά-

πλους τοῦ Γιβλαρτάρ διὰ τῶν μεταξὺ Κάλπης καὶ Ἀβύλης Στηλῶν τοῦ Ἡρακλέους (λόγῳ τοῦ εἰσέτι [τότε] ὑπάρχοντος ἰσθμοῦ χωρίζοντος τὰ ὕδατα τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἀπὸ τῶν ὑδάτων τῆς Μεσογείου: σχετ. «Κάτω-Ἄνω Ὑδατα» Βίβλου), ἐμφανίζει εἰς τὸν νεοεισερχόμενον τὴν ἰδέαν ἐπισκέψεως διασκεπτηρίου καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν μυητικῶν περιπάτων κατὰ μῆκος τῆς αἰγιαλίτιδος *Afer-ias* (= Ἀφρικῆς) καὶ Εὐρώπης, κατ' ἀνάδρομον φορὰν τῆς Ἡλιακῆς τροχιάς ἀπὸ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολάς, δεδομένου ὅτι ἡ Μαγνητικὴ Δύναμις τοῦ Ἡλίου ῥέει, διὸ καὶ περαιτέρω ἐναρμόνιος καθίσταται ἡ μῆσις τῷ δοκιμαζομένῳ.

Ἐν τῷδε τῷ Μεσογειακῷ χώρῳ οἱ Ὀρφικοὶ Μῦσαι ἀντίκρυσαν τὸ μυστηριώδες ἀστὲρ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς τῆς Μεσογείου, ὅπερ ἐστάθη ὑπὲρ τὸ Σηλαῖον (βλ. Σηλαιωνοὶ Κρητῶν, Χεῖρωνος, Ὀρφέως) τῆς Βηθλεέμ.

Ὁ Ἰασος τοῦ Βορρᾶ τῆς Τρωᾶδος (τῆς Ἱερᾶς Γῆς τῶν *Δάν, Δαρ-δάν, Ἡρι-δάν, Ἰάρδαν* κ.ἄ.) ἐνεσαρκώθη εἰς Νότον, ὅτι ὑπὲρ τῷ Νότῳ ἡ θυσία τοῦ Θεοῦ Λόγου λαμβάνει χώραν, λέγουσιν οἱ Θεοὶ Ὀρφικοί. Ὁ Ὀρφισμός, ἔργον τῶν Θεῶν Ἀστροναυτῶν, θὰ διαρκέσει ὡς τὰ μέσα τοῦ Μεσγαίωτος. Ὁ Μέγας Ἱεροφάντης Ὀρφεύς, ὡς Καλὸς Ποιμὴν, εἰκονίζεται εἰς κατακόμβας τῆς Ἀρχαίας Ρώμης καὶ ἀλλαχοῦ. Αἱ τέχνη καὶ τὰ γράμματα θέλουσι λάβει ἀνεξάντλητον πηγὴν ἐμπνεύσεων.

Οἱ Ἕλληνες δικαιοῦνται νὰ θεωροῦν ἐαυτοὺς ὡς πολῖτας τοῦ Οὐρανοῦ.

Φιλικώτατα

Δρ. Κίμων Ἡλιοπούλος

Νέα Σμύρνη

● Σὲ διαφήμιση τοῦ «Δαυλοῦ» ποὺ δημοσιεύθηκε πρόσφατα σὲ ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν ἀναφέρεται ὅτι τὸ Περιοδικὸ «κυκλοφορεῖ κάθε δεκαπενθήμερο». Φυσικὰ πρόκειται περὶ λανθασμένης διατυπώσεως. Ὁ «Δαυλὸς» εἶναι μηνιαῖο περιοδικὸ καὶ κυκλοφορεῖ, ὅπως γνωρίζουν οἱ ἀναγνῶστες του, στίς 15 κάθε μῆνα.

Ἡ Μάχη τῶν Κάτι ΕΡΣΗ ΛΑΓΚΕ

Τὸ Κάτι περιπλανιόταν σὲ σκοτεινὸ ἄπειρο. Δὲν εἶχε μάτια, δὲν εἶχε μύτη, δὲν εἶχε ἀντιδράσεις. Τὸ περίβλημά του συμπαγές, κι ὅμως τὰ στὸ κενὸ διασπαρμένα μόρια οὐσίας εὕρισκαν πόρους, γιὰ νὰ μποῦν μέσα του. Ἔτσι ἔτρωγε κι ἤξερε. Ὅχι ζοῦσε... ἤξερε τὸν ἀγῶνα γιὰ τὸ παλλόμενο νησί. Κι ἦταν παλλόμενα νησιά γεμάτος ὁ οὐρανός. Ἡ εὐτυχία. Δὲν τόξερε κι αὐτό. Τόσπρωχνε ἡ τυφλὴ ἀνάγκη προγραμματισμένη σ' ἔνστιχτο.

Κάτω του, ἂν λέγεται κάτω, ὁ κόσμος σ' ἀπέραντες κοιλάδες αἰμοφόρων χόρτων περικλεισμένων, ρυάκια ποὺ τίς διαπερνοῦσαν ὅλα στὸ ρυθμὸ τοῦ χτύπου τοῦ Σύμπαντος, ποὺ κράταγε ἀπὸ γεννησιμιοῦ καὶ θάμενε αἰῶνες κι αἰῶνες, φθειρόμενο ἀργά, ὅπως φθείρεται τὸ κάθε Σύμπαν, τόσο ἀπέραντα ἀργά, ὥστε τὸ Κάτι, ἂν γινόταν νὰ σκεφτεῖ, οὔτε νὰ τὸ συλλάβει θὰ μπορούσε. Τὸ τώρα εἶχε τὴ σημασία. Καὶ τώρα οἱ ἄλικες πεδιάδες τραβοῦσαν τὴν ποτιστικὴ παλίρροια.

— Πλημμυρίδα, οὐρλιάζαν οἱ κράχτες. Τροφή. Ἦρθε τὸ αἷμα.

Καὶ τὰ χόρτα ὁλόγυρα εὐφραίνονταν σαρκοβόρα. Χόρτα, χῶρες ἀτέλειωτες, χίλιες φορές νὰ χωθεῖ τὸ Κάτι μέσα τους καὶ χίλιες φορές νὰ λυώσει, καθὼς γυάλιζε σὰν τὴ σφαῖρα, σὰν τὴ βολίδα σφενδονιζόμενο, σκοτεινὸ, ὅπως πυρίμαχο ὑλικοὐ ἀνοξείδωτου διαστημόπλοιου. Ἄν τὸ χτύπαγες, θὰ ξέφευγε μὲ «γκέλ» καὶ πηδήματα καὶ θὰ χανόταν. Ἡ μηδαμινότητα τὸ ἔσωζε. Πυρῆνας μόνο.

Ἡ νησίδα ἔπλεε γαλήνια στὸν οὐρανὸ κι ἡ ἡμιδιάφανη φούσκα της τὴ συγκρατοῦσε καὶ περιμάζεψε τὴν ἐσωτερικὴ πίεση. Εἶδος ὑγρῆς ἀτμόσφαιρας τὴν χώριζε ἀπὸ τὴν γύρω ζέστη, τὴ γεμάτη ξένα ὑγρὰ κι ὄντα πολὺπλοκα.

Τὸ Κάτι προσεχτικά, μὴν τραυμα-

τίσει ἀνεπανόρθωτα τὸ περίβλημα τῆς νησίδας καὶ χυθοῦν τὰ ἐσώτερα καὶ καταστρέψει ὅ,τι περισσότερο χρειαζόταν, τὸ Κάτι πολὺ μικρό, σὰ βλήμα ποὺ ἀλλάζει σχήματα, γινόταν τρίχα ἐπιμήκης. Τὸ Κάτι εἰσχώρησε.

Στὸ ἐσωτερικὸ νερό, ποὺ δὲν τὸ εἶχε ξαναδεῖ κι ὅμως τὸ γνώριζε, νερὸ ὑαλῶδες, παλλόμενο στὸ ρυθμὸ τῆς ζωῆς. (Πάντα ἡ βροχὴ εἶναι τροφή. Παρέχει ὑλικά ἐπιβίωσης πάντα). Στὸ νερὸ ἠρέμησε. Εὐτυχία.

Κι ὅμως ἡ τάση του γιὰ ὁμοίους, ποὺ αὐτὸ τὸ ἓνα Κάτι θὰ ἔφτιαχνε, τόκανε νὰ τρέμει καὶ νὰ βιάζεται ἀφόρητα. Τὸ Κάτι ἤξερε. Κάπου περνοῦσαν ἀπὸ τὴ μηχανὴ ἀναδημιουργίας, τὴ μάνα, ἄς ποῦμε, καὶ γεννιόταν τὰ νέα «Τέτοια» (οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ), ποὺ τὸ κηπεύονταν καὶ τὸ χρησιμοποιοῦσαν. Τὴ μάνα-κομπιούτερ γύρευε τὸ Κάτι.

Τὴ βρῆκε στὰ θεοσκοτεινά. Μπῆκε μέσ' στὰ γρανάζια, παραμερίζοντας κώδικες καὶ καταλύτες, σὰν τέλειος μηχανικός, ποὺ χρόνια καὶ χρόνια πρὶν ἀπ' τὴ γέννησή του εἶχε ἐκπαιδευτεῖ. Στραβὸς μηχανικός, ἄχερὸς κι ἐσωτερικὰ κλεισμένος. Μιά μάλλα καμικάζι μηχανικοῦ προσαρμογῆς.

Μπῆκε, τὰ πέρασε μπρὸς-πίσω, τ' ἄνοιξε στὸ μέγεθός του, τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτὸ σὰν πρότυπο βάζοντας.

— Ἐγώ, ἔλεγε γιὰ πρώτη καὶ τελευταία φορά, ἐκφράζοντας μὲ ἔργο τὴν μόνη βαρύτατης σημασίας δουλειὰ ποὺ ἔκανε. Ἐγώ. Τέτοια θὰ φτιάχνεις ἀπ' ἐδῶ καὶ μπρός. Ἐμένα σ' ἄπειρες μορφές. Πιὸ γρήγορα, βιαζόμαστε νὰ κυριεύσουμε τὸν κόσμον. Ὁ πόλεμός μας δὲν θὰ τελειώσει ποτέ.

Καὶ τὰ γρανάζια κοπιαρίσματος τῆς κυτταρικῆς μήτρας προσαρμόστηκαν ἀθέλητα στὸ δικό του τὸ σῶμα. Τὸ σκληρό, ἔντονο περίβλημα τὰ καθυπόταξε καὶ τὸ κρυφὸ του ὄπλο, ἡ ὁμοιότητα, ἴδιο μ' ὅλα τὰ ἰθαγενῆ Κάτι ποὺ

Εικονογράφηση: ΜΑΡΙΑ ΘΕΩΝΑ

κυκλοφόραγαν, ἔστεψε τὸ ἐγχείρημα μ' ἐπιτυχία.

Μέσ' στοὺς λαβύρινθους τῆς μάνας-κομπιούτερ τέλειωσε τὸ Κάτι σὰν ἄτομο, ἐνῶ χιλιάδες Κάτι πάλι, καμουφλαρισμένα μὲ μυστικά ὄπλα, κρυφὰ ἐφοδιασμένοι στρατηγοί, ὅλοι πρὶν τῇ γέννα ἐκπαιδευμένοι μηχανικοὶ καὶ γενάρχεις, βγαίνουν ἀπὸ τὴν ἄλλη, τρώγοντας τὰ δικά της ντόπια παιδιά, ποὺ ὅλο λιγότευαν χωρὶς ν' ἀντικατασταθοῦν, σκλάβοι στὶς ἀρχές, δίνοντας τὴν παραγωγή στὰ ἐχθρικά στρατεύματα, ἔρμαια μετὰ, τὰ τελευταῖα σ' ἔσχατη ἔνδεια στριμώγματος κι' ἀσφυξίας.

Τὰ Κάτι εἶχανε κυριεύσει τὴ νησίδα, κολλοῦσαν στὰ ἐσωτερικά τοιχώματα κάνοντάς τα φριχτὰ στέρεα, νὰ μὴν μπορεῖ νὰ περάσουν πιά ὄγκοι τροφῆς ἀπ' ἔξω, νὰ μὴν εἰσχωρεῖ ἡ συμπαγῆς, αἰμάτινη ἀτμόσφαιρα ὀξυγόνωσης κι ἀναπνοῆς. Καταστροφή. Ἡ νησίδα ἔσκαζε. Παντοῦ τὰ ξένα πνίγαν τὸ χῶρο, ἐνῶ ἡ μάνα-κομπιούτερ, σὲ καταναγκασμὸ τρέλλας, ἔβγαζε κι ὅλο ἔβγαζε καινούργιους εἰσβολεῖς, ὥσπου γριά, ἀραιὴ καὶ χαλαρὴ, ξεχαρβαλωμένη, ἀγκομαχοῦσε σ' ἀγωνία, τινάζοντας τὴν νησίδα.

Ἔκρηξη.

— Ἡ ἔκρηξη, ἡ ἔκρηξη, φώναξαν οἱ κράχτες.

Τὰ Κάτι σιωπηλά. Δὲν εἶχαν στόμα, δὲν εἶχαν σκέψεις. Μάχη μονάχα. Ἡ μάχη τῶν Κάτι. Ἡ ἀερομαχία τῶν Κάτι, ὁ πόλεμος τῶν ἄστρων τῶν Κάτι. Ἐκσφενδονίζονταν σὰν βολίδες κακότροπες στὸν ζωτικὸ χῶρο τῶν σαρκοβόρων χόρτων, ἐνῶ ἄλλες νησίδες ἀπὸ τὰ γύρω διαρρηγνύονταν κι' αὐτὲς καὶ πέφταν Κάτι πάλι, δημιουργώντας ἐστίες, σπυριά καὶ φλύχτινες σκουῖρες, κόκκους ἀντιζωῆς, ποὺ πολέμαγαν μὲ τροχιὲς καυστικὲς κι ἐκρήξεις ἐκκωφαντικὲς, χωρὶς ἤχο.

Κόκκινες βούλλες λουμπιασμένο ὑγρὸ νεκρώνονταν καὶ χάνονταν ἀπὸ τὴν περιφέρεια τῆς κυκλοφορίας. Τὸ ὅλο δονιόταν σὲ ἄμυνα, αὖξανε τὴν ἐνέργεια μὲ θερμότητα πυρετοῦ, ὀξυγονούμενο πιὸ γρήγορα κι ἀσφυχτιοῦσε μπρὸς στὶς χιλιάδες πτώματα καὶ τοὺς νεκροὺς ἰστούς. Στρατιᾶς ἀπὸ Κάτι ἀντιμάχονταν τοὺς ντόπιους· κι ἀνάμεσα μεγαλύτερα ὄντα, δραγάτες τῆς ἄμυνας συγγενικοὶ μὲ τὶς κοιλάδες, ποὺ ζοῦσαν σποραδικά, στεκόταν ἀκίνητοι γιὰ τόσο γρήγορη ἔνταση, σὲ τόσο κακιὰ μικροδράση.

Ἡ μάχη κρατοῦσε ἤδη αἰῶνες. Τὰ σκοτάδια κι οἱ πλημμυρίδες διαδέχονταν τὸ ἓνα τὴν ἄλλη σὲ συνεχή ἀλλαγὴ· τὰ γύρω ξεφτοῦσαν, ἀρρώσταιναν, γέμιζαν σπυριά σκοτεινά, αἰμορραγοῦσαν, μαραίνονταν καὶ πᾶν.

«Θᾶρθαι μὴ στιγμῇ», λέγαν οἱ θρύλοι κι οἱ παραδόσεις τῶν Κάτι, «ποὺ θὰ βρεθεῖτε ἔξω σὲ τρομερὸ κρῦο καὶ στὸ ἀφόρητο κενὸ τοῦ διαστήματος, χωρὶς ὑγρὰ θρεπτικά, χωρὶς νησίδες, ἀπλῶς ἔτσι, στὸ τίποτα σπορά, ἢ θὰ μείνετε ὅπου εἴσαστε σὲ νερουλὲς “μάνες”, χωρὶς ροὴ πιά, σὲ μπόχα σήψης ἀφόρητη, στὸ νεκρὸ ξενίζον, νὰ φοηστε καὶ σεῖς. Ὁ κόσμος κυριεύεται μὲ μάχη», τοὺς λέγαν, «καὶ μόλις νικητὲς θὰ τὸν χάσετε ξανά».

Τὰ Κάτι δὲν μποροῦσαν νὰ σταματήσουν.

Κι ἑκατομύρια Κάτι ἀφῆναν τὴ χώρα ποὺ τοὺς γέννησε ἀπλωμένη στὸ χῶμα νὰ ξεπέφτει σ' ἄλλες μορφὲς ἀποσύνθεσης, νὰ λυώνει σὲ παγωνιά χειμῶνα, νὰ τρώγεται ἀπ' τὰ μικρόβια καὶ κεῖνα, βολίδες ὕλης συμπαγεῖς (ιοὺς τὰ λέγαν), ταγμένα γιὰ ἐπιβίωση, ἀβλέφαρα, ἐρμητικά, περίμεναν ἄλλους κόσμους, νὰ εἰσχωρήσουν καὶ πάλι, νὰ πολλαπλασιαστοῦν, νὰ ἐκραγοῦν ξανά, μέχρι νὰ ξεχειλίσαι ὁ κόσμος.

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΣΤΕΛΙΟΣ ΡΑΜΦΟΣ, *Ἡ Γλῶσσα καὶ ἡ Παράδοση*

Τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ Στέλιου Ράμφου ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία μελετήματα, πού ἀφοροῦν στὸ «πρόβλημα» τῆς γλώσσας καὶ τῆς παράδοσης, τὰ ὁποῖα ἔχουν κατὰ καιροὺς δημοσιευθεῖ σὲ διάφορα περιοδικά. Ὁ Σ. Ράμφος εἶναι πρόσωπο ἄρκετὰ γνωστὸ στὸν Ἑλλαδικὸ πνευματικὸ ὄχι· γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἀπόψεις του προκαλοῦν συχνὰ ἀνάμικτα συναισθήματα.

Οἱ θεματικοὶ καὶ ἐννοιολογικοὶ ἄξονες τοῦ συγγραφέα στὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι δύο: ἀπὸ τῇ μία ἡ γλῶσσα καὶ ἡ κοινωνικὴ τῆς λειτουργικότητά, ἐντεταγμένη μέσα στὸ ὅχι τῆς ἐλληνικῆς παράδοσης καὶ ζωῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ διαφορὰ ἰδιοσυγκρασίας τοῦ Ἑλληνα ἀπὸ τὸν Δυτικὸ ἄνθρωπο. Ἡ ἐλληνολατρεία ὅμως τοῦ συγγραφέα εἶναι τόση, πού ὀρισμένες φορές, χωρὶς νὰ τὸ ἐπιδιώκει, δημιουργεῖ στὸν ἀναγνώστη ἀντίθετα συναισθήματα ἀπὸ ὅ,τι ἐκεῖνος θὰ προσδοκοῦσε.

Στὸ πρῶτον κεῖμενον μὲ τίτλον «Ἡ προδοσία τῆς μεταφράσεως» ὁ Σ. Ράμφος ἀναφέρει ὅτι «ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα διαθέτει πλαστικὴ ἐκφραστικότητα καὶ ἀποδίδει τὰ νοούμενα μὲ ἀκρίβεια, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν, πού εἶναι ἀκόμα ἀσχημάτιστη, ἀναλυτικὴ, δύσκαμπτη καὶ ἀδιάθετη στὶς λεπτὲς ἀποχρώσεις τοῦ πνεύματος». Ἀκόμα ἀνάγει τὴν δυσκολία τῆς ὁποιας μεταφραστικῆς προσπάθειας σὲ προδοσία καὶ τονίζει ὅχι τόσο τὰ τεχνικὰ σημεῖα τοῦ θέματος (σύνταξη, γραμματικὴ) ὅσο τὴν διαφορὰ τρόπου σκέψεως καὶ ζωῆς τοῦ Ἑλληνα καὶ μάλιστα τοῦ ὀρθόδοξου Ἑλληνα μὲ τὸν ἄνθρωπον τῆς Δύσης. Νομίζω ὅτι μέσα ἀπὸ τὴ συγκεκριμένη ὀπτικὴ γωνία, πού ἀντιμετωπίζει τὸ θέμα ὁ συγγραφέας, τέτοιες συγκρίσεις εἶναι ἐπιπίνδυνες. Θάθελα ἀκόμα νὰ προσθέσω σχετικὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῆς μετάφρασης, ὅτι ἂν ὁ μεταφραστὴς εἶναι προδότης (αὐτοῦ) τοῦ δράματος πού ὁ δημιουργὸς δημιουργεῖ μὲ τὶς λέξεις, μήπως ἀναπότερπτα καὶ ὁ δημιουργὸς εἶναι προδότης τοῦ δράματός του;

Στὸ δεύτερον μελετήμα του μὲ τίτλον «Ἡ πρόκληση τῆς μοίρας» ὁ Σ. Ράμφος, πατώντας πάντα πάνω στὶς ράγες τοῦ ἐλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ἀντιδιαστέλλει τὶς πολιτικὲς καὶ τεχνικὲς ἐπιλογὲς τῆς Δύσης ἀπὸ ἐκεῖνες τῆς Ἀνατολῆς. Τὸ βάρος καὶ ἐδῶ πέφτει πάνω στὴν Ἑκπαίδευση: τονίζει τὰ πλεονεκτήματα τῆς πνευματικῆς παιδείας ἐναντὶ τῆς τεχνικῆς μόρφωσης.

Τὸ βιβλίον τελειώνει μὲ τὸ μελετήμα «Τὸ νῆμα τῆς ζωῆς», τὸ ὁποῖον καὶ καταλαμβάνει καὶ τὸ μεγαλύτερον ὅχι τοῦ βιβλίου. Μὲ ἀφορμὴ τὸ βιβλίον «Ἡ λογία παράδοσις καὶ ὁ Δημοτικισμός» τοῦ Κ.Δ. Καραβίδα ὁ συγγραφέας ἀναπτύσσει τὶς ἀπόψεις του πάνω στὸ γλωσσικὸ ζήτημα, κάνοντας μικρὴ ἀναφορὰ σὲ πρόσωπα καὶ καταστάσεις τοῦ πνευματικοῦ ὁχλοῦ τόσο τῆς νεώτερης ὅσο καὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας καὶ τοῦ Βυζαντίου. Μὲ ἓνα τόνο ὑπερβολικὸ καυτηριάζει τοὺς νεώτερον καὶ στρέφει τὴν προσοχή του πρὸς τὸν «ἐνδοξὸ μας Βυζαντινισμόν». Τὸ πρόβλημα εἶναι, ἂν πρέπει ἢ δὲν πρέπει ἡ ἐλληνικὴ συνειδητοποίηση νὰ στηρίζεται σὲ πρότυπα· καὶ ἂν ναί, ποιά πρότυπα ἐνδείκνυνται...

Φοβάμαι ὅτι εἶναι ἄρκετὰ παρακινδυνευμένο νὰ συγκρίνουμε καὶ νὰ συσχετίζουμε τὸ θέμα τῆς γλωσσικῆς παράδοσης μὲ τὶς ὁποῖες θρησκευτικὲς ἀπόψεις ἢ ἀντιλήψεις ἔχουμε καὶ μάλιστα μὲ τρόπο κάπως ἀπόλυτον. Τὸ μεταφραστικόν, τὸ γλωσσικόν, καθὼς καὶ τὸ ζήτημα τῆς παράδοσης καὶ τῆς ἐλληνικῆς ταυτότητας, πιστεύω, δὲν θὰ πρέπει νὰ συγγέεται μὲ δοξασίες πού ἐπιεικῶς θὰ ὀνόμαζα ἀνεπίκαιρες. Τέτοιον εἶδους θέματα δὲν πλησιάζονται μὲ κραυγαλέες σιβυλλικὲς ἀποστροφές, ἀλλὰ μὲ νηφαλιότητα, προσοχή καὶ προσπάθειαν χωρὶς ἀπόλυτες καὶ δογματικὲς διαπιστώσεις.

Γιῶργος Μπαλοῦρδος

GASTON BACHELARD, *La poetique de l'espace* ('Η ποιητική του χώρου)

Στο σημαντικό αυτό έργο του καθηγητή Μπαχελάρντ το θεωρητικό πρόβλημα αναφέρεται στις άπλες ποιητικές εικόνες που έντυπωσιάζουν τόν αναγνώστη ένός ποιήματος ή ένός λογοτεχνικού έργου, χωρίς νά του έπιτρέπουν πλέον νά τίς περιορίσει στο ίδιο το έργο. 'Από πού προέρχεται ή δύναμη αυτή τής εικόνας; 'Η ψυχανάλυση π.χ. μέσω τής σημασίας τών όνείρων επιδιώκει ν' αναλύσει πνευματικά τήν εικόνα, γιά νά όδηγήσει τελικά σέ κάποια συγκεκαλυμμένη επιθυμία. 'Ο «*αναλυτικός κατανοεί τό άνθος από τό λίπασμα*», άντιτάσσει ό συγγραφέας, πού σύμφωνα μέ τήν αντίληψή του ή ποιητική εικόνα είναι κάτι άπόλυτα άρχέγονο, ένώ ή διαμορφωτική δύναμή της έκπηγάει από τόν βαθύτερο ανθρώπινο πλούτο. Για νά οίκοδομήσει τήν θέση αυτή ό σ. έξετάζει άπλες εικόνες χώρου, πού άπαντώνται συχνά στην ποίηση όλων τών γλωσσών. 'Αρχικά εικόνες ένδόμυχης τοπικότητας όπως: τό σπίτι, τό καταφύγιο, ή σπηλιά, ύστερα τά «σπίτια τών πραγμάτων» όπως: τό συρτάρι, τό σεντούκι, ή φωλιά, τό κοχύλι. Τέλος αναφέρεται στην αντίθεση τής έσωτερικότητας μέ τήν έξωτερικότητα καί στην εικόνα τής κυκλικότητας. Γραμμένο καθώς είναι τό έργο αυτό σέ μιá όχι άκαδημαϊκή γλώσσα, ώστόσο έμπλεη από δύναμη εικονική, θεμελιώνει μιá διαδικασία συγκριτικής φιλολογίας, πού εκ τών ύστέρων επικυρώνεται από τόν αναγνώστη: είναι ή θεωρία ένός «άντίλαλου» στο ιστορικό πνεύμα.

Μανώλης Μαρκάκης

THOMAS R. Mc DONOUGH, *The Search of Extraterrestrial Intelligence*

Τά νοήμονα όντα, άν οί άνθρωποι θεωρηθούν ως τέτοιο υπόδειγμα, άποικούν τό σύμπαν όχι μέ διαστημόπλοια αλλά μέ ραδιοφωνικά καί τηλεοπτικά σήματα. Θά χρειάζονταν όλόκληροι αιώνες γιά ένα ταξίδι 4 έτών φωτός, όπως είναι αυτό από τή Γη μέχρι τόν 'Εγγύτατο Κένταυρο, τόν πλησιέστερο άστέρα, ένώ τά ραδιοφωνικά σήματα, τά όποια κινούνται μέ τήν ταχύτητα του φωτός, χρειάζονταν μόνον 4 έτη. 'Ετσι, άν υπάρχουν όντα σάν έμās σέ όποιοδήποτε άλλο μέρος του σύμπαντος, κατά τήν άποψη του μηχανικού Thomas Mc Donough, ό τρόπος γιά νά τά βρούμε δέν θά είναι νά όναμένουμε τό διαστημόπλοιο τους, αλλά νά παρακολουθήσουμε τά κανάλια τών διαστρικών επικοινωνιών.

Τό δύσκολο είναι νά άποφασίσουμε ποιό από τά άπειρα κανάλια θά παρακολουθήσουμε. (Οί ραδιοφωνικοί μας δέκτες έχουν ένα πεπερασμένο αριθμό σταθμών, έπειδή οί κυβερνήσεις έπιτρέπουν τήν χρήση όρισμένων σαφώς καθορισμένων συχνοτήτων). Τό 1960 ό άστρονόμος Frank Drake, ό πρώτος ό όποιος προσπάθησε νά συντονίσει σέ έξωγήνη λήψη, επέλεξε ένα κανάλι πού κάθε νοήμων ύπαρξις θά θεωρούσε σταθερό: τή φυσική συχνότητα τών ραδιοφωνικών κυμάτων πού εκπέμπουν τά άτομα ύδρογόνου · του επικρατέστερου στοιχείου του γαλαξία μας. 'Ο Drake δέν ήταν τυχερός ούτε καί οί έπόμενοι πού έκαναν συντονισμό μέ συχνότητα κυμάτων εκπεμπομένων από μόρια ύδροξυλίου, πού είναι επίσης άφθονα. Σήμερα επιστήμονες του Megachannel Extraterrestrial Assay, σέ ένα προάστιο τής Βοστώνης, κάνουν μιá πλέον εξειδικευμένη προσέγγιση χρησιμοποιώντας ηλεκτρονικό ύπολογιστή γιά νά έλέγχουν 8 εκατ. συχνότητες. 'Αλλά καί αυτοί, μέχρι τώρα, δέν είχαν κανένα αποτέλεσμα.

Πολλοί άπορούν μέ τήν αισιοδοξία εκείνων πού πιστεύουν, ότι έξωγήνιοι θά μās τηλεφωνήσουν, άν περιμένουμε δίπλα στο τηλεφώνο. 'Αλλά ό Mc Donough στο ώραίο αυτό, έν επικεφαλίδι, δοκίμιό του διαφωνεί μέ τήν άποψη ότι, άν ή ζωή σχετίζεται μέ τίς φυσικές διαδικασίες επάνω στη Γη, τό ίδιο θά συμβαίνει άσφαλώς καί άλλου. Διά τής επικοινωνίας μέ αυτούς τους έξωγήνιους, λέγει, «*πιθανώς θά εύρουμε τίς λύσεις τών γήινων*

προβλημάτων μας». "Αν οί πολιτισμοί κοντά στον Βέγα έχουν ήδη άνιχνεύσει τις έκπομπές μας, θά μπορούσαν νά αισθάνονται σάν έμās;

N. A.-Σ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΕΧΑΓΙΑΣ-ΝΑΙΘΩΝΑΣ, 'Ο Πρωτοσύγκελλος τής Ρόδου

'Ο φιλόλογος καί λογοτέχνης κ. Νικόλαος Κεχαγιās-Ναίθωνας δίνει σ' αυτό τὸ ἀξιόλογο ἱστορικό του πόνημα τίς θρησκευτικές, ἔθνικες καί κοινωνικές διαστάσεις μιᾶς πράγματι ἔθνικῆς προσωπικότητας, τοῦ Μητροπολίτου Καρπάθου-Κάσου 'Αποστόλου Παπαϊωάννου (1915-1977), πού διέπρεψε κυρίως ὡς Πρωτοσύγκελλος τῆς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου κατὰ τὴν περίοδο τῆς Κατοχῆς. 'Ο Α.Π. ἀντιτάχθηκε μὲ ὅλη του τὴν πνευματική δύναμη στὸ φραγκολεβαντίνικο ἐπεκτατισμό, πού ἐπέδωκε μὲ κάθε τρόπο τὴν ἀλλοτρίωση τοῦ ροδίτικου λαοῦ ἀπὸ τίς πνευματικές ρίζες του. Σ' αὐτοὺς τοὺς πυριπνούς ἀγῶνες τοῦ 'Αποστόλου συνετέλεσε ἀποφασιστικῶς ἡ ψυχικὴ καρτερία τῶν Ροδίων οἰστρηλατούμενη ἀπὸ τὸ ὄραμα τῆς Μεγάλης 'Ιδέας.

"Ὅπως ἐπισημαίνει ὁ κ. Κεχαγιās-Ναίθωνας, «κάποια εἰκόνα τοῦ 'Αθανασίου Διάκου εἶναι κρυμμένη πίσω ἀπὸ τὰ εἰκονίσματα καὶ ἐκεῖ συνταιριάζει ὁ Ρόδιος τίς δύο του προσευχές. Κάποια λιθογραφημένη εἰκόνα τοῦ βασιλιᾶ Γεωργίου Α' καὶ τῆς Βασίλισσας 'Ολγας ἐνώνει τὴν Οἰκογένεια μὲ τίς ρίζες τῆς. Κάποιοι παλιὸς χάρτης μὲ κτυπητὰ μέγαρα γράμματα τὴν "ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ", τὴν Πόλη τῶν ὀνείρων τῆς φυλῆς» (σελ. 22). Οἱ Ρόδιοι δὲν ἀποκόπτονται ἀπὸ τὴν Παράδοση, ὅσες καὶ ἂν εἶναι οἱ ἀφόρητες πιέσεις τῶν 'Ιταλῶν. 'Ο χαρακτήρας τους σφυρηλατήθηκε γερὰ μὲ ἀξίες, ἀρχές, ἰδανικά. Τὸ φρόνημά τους τὸ ἀνυποχώρητο δὲν κάμπτεται. Καμμία ἰταλικὴ προπαγανδιστικὴ μεθόδευση δὲν κατορθώνει νὰ ἀλλοιώσει τὴν ἰσχυρὴ ψυχικὴ δύναμη τοῦ ροδίτικου λαοῦ. Εἶναι χαρακτηριστικὸ αὐτό, πού ἀναφέρει ὁ συγγραφέας: «ἄς προσπαθοῦν οἱ λογῆς ξεπουλημένοι... νὰ ἀπαγορέψουν τὸ λευκὸ καὶ τὸ γαλάζιο χρῶμα, τίς λέξεις 'Ελλάδα καὶ ἑλληνικὸς πολιτισμός, ἄς στολίζουν τὰ καταστήματα μὲ πελώριες Λατινικὲς ἐπιγραφές (...) ἄς καταπιέζουν τὸ σκλάβο κοινωνικὰ καὶ ἠθικά, οἱ στόχοι τους μένουν ἀπραγματοποίητοι» (σελ. 23). Αὐτὴ ἦταν ἡ δύναμη, πού ἐμψύχωνε τοὺς Ροδίους: ἡ ποθητὴ ἐνσωμάτωση στὴν 'Ελλάδα.

'Ο 'Απόστολος γιὰ νὰ καλλιεργήσει στοὺς 'Ελληνόπαιδες τῆς Ρόδου τὸ φρόνημα, ὀργανώνει στὴν ἐντέλεια τὰ Κατηχητικά, πού μὲ τὴ μυστικὴ τους λειτουργία θύμιζαν ἐντόμως τὸ Κρυφὸ Σχολεῖο. «Τώρα ἐρχόταν ἡ ὥρα νὰ ὑλοποιήσῃ τὸ Διακάκι τῇ βαρεῖᾳ κληρονομίᾳ τῶν συγκλονιστικῶν ἔθνικῶν, θρησκευτικῶν καὶ κοινωνικῶν βιωμάτων τῆς παιδικῆς καὶ ἐφηβικῆς του ἡλικίας» (σελ. 34). Προσφέροντας ἀνεκτίμητες ἔθνικες ὑπηρεσίες στὴ Ρόδο ὁ 'Απόστολος γίνεται φυσιολογικῶς ἀνυπολόγιστου ἠθικοπνευματικοῦ κύρους. Φάρος ἄσβεστος τῆς Παραδόσεως διαχέει τὸ λαμπρὸ φῶς του σὲ ἓναν ἀδούλωτο λαό. Συμβολίζει τὴν ἰδίᾳ τὴν 'Ελλάδα, πού σάν φιλόστοργη μητέρα περιβάλλει μὲ τὴν ἀπεριόριστη ἀγάπη τῆς τὸ παιδί τῆς, τὴ Ρόδο. 'Ο κ. Κεχαγιās-Ναίθωνας συμπεραίνει ὅτι ὁ 'Απόστολος «ἄσπορος, ὡς ἄνθρωπος, ἐνάρετος, λαμπρὸς καὶ σπουδαῖος, ἀκούραστος στὴν τέλεση τοῦ χρέους, στάθηκε ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος, ὁ πνευματικὸς ὁδηγός, ὁ σύμβουλος τοῦ λαοῦ, ὁ ἀποδεχτὸς στρατιώτης τῆς Ρωμιοσύνης, ὁ παραστάτης τῶν φυλακισμένων, ὁ ἐμψυχωτής, ὁ ἐμπιστος τοῦ "Ελληνα Προξένου στὴ Ρόδο, ὁ κεντρικὸς ἄξονας τῆς 'Αντίστασης, ὁ σπορέας τῆς ψυχικῆς ἀντοχῆς, ὁ κήρυκας τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ὁ τραγουδιστῆς τοῦ "εἰς οἶωνός ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης", ὁ "Ἅγιος τῆς Ρωδιακῆς Ρωμιοσύνης" στὰ 1936-1945 (σελ. 48).

'Ο κόπος τοῦ κ. Κεχαγιᾶ-Ναίθωνα νὰ συλλέξει τὸ ἱστορικὸ ὕλικό καὶ νὰ τὸ ἐπενδύσει

μέ τη συναισθηματικής φορτίσεως γλαφυρότητά του απέδωσε τὰ ἀναμενόμενα αποτελέσματα. Ἡ ἐργασία του ὄχι μόνο τέρπει τὸν ἀναγνώστη, ἀλλὰ καὶ τὸν βοηθεῖ νὰ ἀποκτήσει σαφὴ ἔθνικὸ προσανατολισμὸ καὶ ὁ ρ α μ α τ ι σ μ ὁ.

Νίκος Χ. Χαρακάκος

ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΠΕΣΤΑΛΗΣΑΝ

ΔΗΜ. Α. ΚΡΑΝΗΣ, *Ἡ πνευματικὴ δράση τῶν Ἑλλήνων τῆς Οὐγγαρίας καὶ εἰδικώτερα τῶν Μακεδόνων κατὰ τὴν περίοδον 1600-1880 (ἱστορικὸ μελέτημα)*, Ἀθήναι 1987.

Μιά πολὺ εἰδικὴ καὶ ἐμπεριστατωμένη μελέτη τοῦ κ. Δ.Α.Κ., ἀνάπτυξιν ἀπὸ τὸ περιοδικὸ ποὺ ἐκδίδει ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος «Παρνασσός». Ἄν καὶ τὸ θέμα φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως δευτερεύον, ὁ συγγραφέας μὲ τὴν εὐγλωττία του τὸ καθιστᾷ μαγευτικόν. Ἀπὸ τίς μορφές τῶν Ἑλλήνων λογίων στὴν Οὐγγαρία ποὺ παρουσιάζει, ξεχωρίζει ὁ Μακεδόνας Γεώργιος Ζαβίρας, ὑπουργὸς (μὲ τὴν ἀρχαία ἔννοια τῆς λέξης) τόσο τοῦ Λόγιου, ὅσο καὶ τοῦ Κερδώου Ἑρμῆ. Χαρακτηριστικὴ ἡ μετριοφροσύνη του, ἴδιον ὄλων τῶν ἄξιων καὶ τῶν μεγάλων. Γράφει ὁ Ζαβίρας (κατὰ Δ.Α.Κ.): «*Λάβε λοιπὸν καὶ ἀνάγνωθι ἂν πουθενὰ καὶ σφάλω, πραγματευτοῦ ἔναι ποίημα καὶ ὄχι διδασκάλου*».

Ο.Μ.Δ.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, *Λογοτεχνικά Κείμενα, Πάτρα 1984*.

Ἐπιμελημένη ἐκδόσις μὲ ἀδημοσίευστα κείμενα — ποιήματα, διηγήματα, δοκίμια, χρονογραφήματα — μελῶν τῆς Ἑταιρείας Λογοτεχνῶν Νοτιοδυτικῆς Ἑλλάδος. Τὴν ἐπιλογὴ τῶν κειμένων ἔχουν κάνει οἱ ἀνθολογούμενοι. Ἐνα ἀξιόλογο σύνολο ποιημάτων καὶ πεζοῦ λόγου, δεῖγμα τῆς λογοτεχνικῆς δημιουργίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαρχίας καὶ τῆς πνευματικῆς παραδόσεως τῆς Πάτρας, ἕδρας τῆς Ἑτ. Λογοτεχνῶν ΝΔ. Ἑλλάδος.

Ε.Ε.Μ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΟΣ, *Οἱ Προδομένοι (ποιήματα)*, Ἀθήνα 1987.

Εἶναι ἡ τρίτη ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Γ.Ε. σὲ δύο ἐνότητες. Κυρίαρχο στοιχεῖο τῆς συλλογῆς ὁ κοινωνικὸς προβληματισμὸς μὲ συγκινησιακὸ τόνο καὶ διαμαρτυρία. Παραδοσιακὸς ὁ στίχος τῶν περισσοτέρων ποιημάτων μὲ σχετικὲς ἀδυναμίες, καλύτερος ὁ ἐλεύθερος στίχος τοῦ ποιητῆ.

Ε.Ε.Μ.

Ἀρχιμανδρίτης ΙΕΡΟΘΕΟΣ ΚΙΛΙΦΗΣ, Ρωσία, Σημεῖο Ἀντιλεγόμενον (ταξιδιωτικόν), Ἀθήνα 1987, σ. 240.

Ἐνα ταξίδι στὴ Ρωσία εἶναι ἕνα καλὸ ἐρέθισμα, γιὰ νὰ γράψῃ ὁ λογοτέχνης καὶ κάθε πνευματικὸς ἄνθρωπος ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις. Πρὶν πολλὰ χρόνια ἐπισκέφθηκα τὴ Ρωσία κι ἔζησα στιγμὲς ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς καὶ τὴ ζωὴ τῶν κατόικων τῆς. Κρατώντας στὰ χέρια μου τὸ καλοεμπωμένο βιβλίον τοῦ ἐκλεκτοῦ λογοτέχνη καὶ ἄξιου πνευματικοῦ ἀνθρώπου Ἀρχιμανδρίτη κ. Τιμόθεου Κιλίφη, ἐπιχείρησα νὰ διασταυρώσω τίς ἐντυπώσεις καὶ τίς ἐμπειρίες μου μὲ τίς δικές του, ποὺ συμπεριλαμβάνονται σ' αὐτό, μὲ τίτλο «*Ρωσία, σημεῖο ἀντιλεγόμενον*». Οἱ πνευματικὲς του ἀνησυχίες, ἡ ἐρευνητικὴ του ματιὰ εἰσχωροῦν παντοῦ. Σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς ἐκφράσης τῆς ζωῆς τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ. Κι ὅπου κρίνει πὼς ἡ ἀπλὴ περιγραφή δὲν ἐπαρκεῖ νὰ δώσει ζωντανὲς εἰκόνες, χρησιμοποιεῖ τὸ διάλογο μὲ Ρώσους πολῖτες ἢ κληρικοὺς. Καὶ ἀκόμα στοχάζεται κι ἀποτυπώνει μὲ εἰλικρίνεια καὶ χωρὶς προκατάληψη τίς σκέψεις του. Ὁ συγγραφέας δὲν παραλείπει νὰ βάλῃ τὴν Ἑλλάδα φωτεινὸ παράδειγμα καὶ ὁδηγὸ καὶ νὰ τονίσει γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ πὼς «*ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀνεξάντλητη, λόγῳ κλασσικοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ γλώσσας*». Καὶ πὼς «*ἡ Ρωσία ἔχει ἰδανικά, δυναμισμό, ἐξυπνάδα*». Ἀν ἀποκτήσει καὶ νὰ ἀληθινὴ ἐλευθερία μὲ κριτήρια φυσικά καὶ μεταφυσικά καὶ μέσα σ' αὐτὴν ἀναβαπτίσει τὰ ἰδανικά της, τότε, μὲ τὴ φοβερὴ δύναμή της, θὰ δώσει στὴν ἱστορίαν μαζί μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ μερικοὺς ἄλλους λαοὺς μιὰ νέα παρουσία».

Ν.Α.

ΧΡΗΣΤΟΣ Ε. ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗΣ, *Καιρὸς τῆς Ἀπνοίας (ποιήματα)*, Ἀθήνα 1987.

Τὰ ἀσύννορα ποιήματα τοῦ Χρήστου Ε. Κατσιγιάννη εἶναι ποίηση σύμφωνα μὲ τὰ ἀρχαιοελληνικά ἰδεώδη. Γιὰ τοὺς Ἀρχαίους Ἑλληνες δὲν νοεῖτο ἔρωτας γιὰ μιὰ γυναῖκα, παρὰ μόνο γιὰ ὑψηλὰ ἰδανικά. Μάλιστα, κάποιος εἶχε γίνῃ διαβόητος στὴν Ἀθήνα, ἐπειδὴ ἀγαποῦσε τὴ γυναῖκα του. Ἡ Φύσις ὁμως μᾶς δίνει ἰδιότητες, ποὺ παραμένουν καὶ ἅμα πάψει ἡ ἀνάγκη τους. Τὰ 400 χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας δίδαξαν στοὺς Νεοέλληνες, γιὰ νὰ ἐπιβιώσουν, τὸν ὕπουλο δρόμον τοῦ «τσαγανοῦ». Σήμερα αὐτὸς δὲ χρειάζεται, ἀλλὰ παραμένει σὰ χαρακτηριστικὸ μᾶς. Ἐξαιτίας αὐτοῦ ὁ μισελληνισμὸς τῶν Εὐ-

ρωπαίων, και να γιατί μās δίνουν συνεχώς «καρπαζίες» οί ξένοι στον πολιτικό στίβο. 'Ο ποιητής Χ.Ε.Κ. προσπαθεί να μās ξαναγυρίσει στις ρίζες μας επισημαίνοντας τὰ τρωτὰ με την εἰρωνεία και τὴν πικρία, πού εἶναι τὸ πιὸ ἀποτελεσματικό μέσον γιὰ ν' ἀλλάξει κανείς. Πιστεύει πὼς ἡ ἐξωτερικευση τῆς δύναμης γιὰ ἐπιβολὴ στους ἄλλους πρέπει νὰ γυρίσει στὸν ἑαυτὸ μας ἀντίστροφα (ἐσωτερικά) γιὰ βελτίωσή του, ὅπως υπαινίσσεται στὸ ποίημα πού ἔδωσε καὶ τὸν τίτλο στὸ βιβλίο του: *«Μὴν ἦρθε, τάχα, ἡ στιγμή/ νὰ στρέψουμε, στὸ μέσα κόσμος μας τὰ μάτια καὶ τ' αὐτιά μας;»*. Σὲ ἄλλα του ποιήματα κάνει σωστὲς παρατηρήσεις γιὰ τοὺς ὁμοτέχνους του καὶ δίνει ὀρθὲς κατευθύνσεις σ' αὐτοὺς. Τὰ συναισθηματικά «σάλια» λείπουν παντελῶς ἀπὸ τὸ ἔργο του. «Στὸ τελευταῖο σκαλὶ» ἀντιστρέφει τίτλο ποιήματος τοῦ Καβάφη καὶ σατυρίζει τὴ σημερινὴ καθοδικὴ πτώση τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἄν καί, κατὰ τὸν Κασιγιάννη, αὐτοὶ πού ἐνδεχομένως θ' ἀκούσουν τοὺς ποιητὲς εἶναι *«ἴσως ἀνύπαρκτοι»*, ἡ συλλογὴ του αὐτὴ εἶναι γιὰ μās τοὺς συναδέλφους του «ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ» γιὰ τὴν ὁλοκληρωσὴ μας σὰ λογοτεχνῶν καὶ τὴν ἀκραιώση μας σὰν ἀνθρώπων.

O.M.A.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΚΑΡΑΜΒΑΛΗΣ, *Τὰ λόγια τῆς ἀστραπῆς (ποιήματα)*, 'Α' Α'ανεμιὰ», 'Αθήνα 1987.

Μιὰ ἀπλὴ ἐκδοση τοῦ Δ.Ι.Κ. ἀποτελούμενη ἀπὸ μονόστιχα, δίστιχα, χάϊ-κού καὶ τάνκα. 'Ο τίτλος εἶναι παρμένος ἀπὸ στίχο τοῦ 'Οδυσσεά 'Ελύτη, τοῦ διάσημου νομπελίστα καὶ συγγενῆ του, καὶ παρατίθεται σὰ μότο στὴν ἀρχὴ τοῦ βιβλίου. Ἡ ὀλιγόστιχη ποίηση εἶναι ἡ πιὸ δύσκολη (ἰδίως ἅμα ὑπακούει σὲ ὁρισμένους κανόνες, ὅπως τὰ χάϊ-κού καὶ τὰ τάνκα), γιατί, ὅπως εἶπε ὁ Γάλλος φιλόσοφος, γράφουμε μακροσκελὴ κείμενα μόνο καὶ μόνο, ὅταν δὲν ἔχουμε τὸ χρόνο νὰ τὰ κάνουμε συντομώτερα. Ἀπὸ τὴ συλλογὴ αὐτὴ ὁ συστηματικὸς ἀναγνώστης σίγουρα θὰ ξεχωρίσει τὸ: «Σ' αὐτὸν τὸν τόπο κα-

ταμεσῆς τοῦ ὄνειρου σὲ ξυπνοὺν» καὶ ἀπὸ τὰ γλαπώνεζικα ἐπιγράμματα αὐτὰ πού ἔχουν ἑλληνικά (ἀρχαῖα καὶ νέα) θέματα.

O.M.A.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΑΛΙΚΗΣ, *'Ανατολὴ-Κατοχὴ-Χαραυγὴ (διηγήματα) καὶ Μήθυμα (ποίηση)*, 'Αθήνα.

Στρατευμένος στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ βιοπάλη, γιὰ τὸν καθημερινὸ μόχθο, ὁ Γιώργος Τσαλίκης πέρασε τὰ πιὸ πολλὰ χρόνια του, καὶ ἰδιαίτερα ὅλα τὰ παιδικὰ καὶ ἐφηβικά, στὸ νησί τῆς Σαπφούς καὶ τοῦ Ἀλκαίου, τοῦ Μυριβήλη, τοῦ 'Εφταλιώτη, τοῦ 'Ελύτη καὶ τῶν ἄλλων πνευματικῶν ἀνθρώπων, τῆς Λέσβου, γενέτειρας τοῦ λογοτέχνη. 'Ο Γιώργος Τσαλίκης ἄκουσε ἀπὸ τὸν πατέρα του, τὴ μάνα του καὶ τοὺς ξεριζωμένους ἀπὸ τὴ Μικρασία Ἑλληνες τῆς μεγάλης, τῆς χαμένης πατρίδας σὰν μῦθο καὶ παραμῦθι τῆ ζωῆ τῆς προσφυγιάς.

Τὰ βιβλία τῶν διηγημάτων του περικλείουν τρεῖς ἐνότητες, μιὰ στὸ κάθε βιβλίο του. Στὸ πρῶτο μὲ τίτλο *«'Ανατολὴ»* διηγεῖται τὴ ζωὴ στὴ χαμένη πατρίδα, τὴ Μικρὰ Ἀσία, μέσα ἀπὸ διηγῆσεις ἀνθρώπων πού ἔζησαν καὶ πρόκοψαν στὴν πρώτη πατρίδα καὶ δὲν τὴν ξέχασαν ποτὲ στὴν προσφυγιά τους. Στὸ δεύτερο βιβλίο μὲ τίτλο *«Κατοχὴ»* μὲ τὴν ἴδια τέχνη ὁ συγγραφέας καταγράφει καὶ ἀποθησαυρίζει ἥρωικες πράξεις ἀντίστασης στὸ χῶρο τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του, τῆς Μήθυμνας, καὶ προπαντὸς πράξεις ἀνθρωπιάς γιὰ μιὰ μέρα λευτεριάς.

Στὸ τρίτο βιβλίο μὲ τίτλο *«Χαραυγὴ»* καὶ στὴν τρίτη ἐνότητα ὁ συγγραφέας δίνει μιὰ σειρά ἀπὸ διηγήματα, πού ἡ ὑπόθεση ἐκτυλίσσεται στὴ σύγχρονη ἐποχὴ καὶ περιγράφει τὴ ζωὴ καὶ τὴ μοῖρα ἀνθρώπων τοῦ καθημερινοῦ μόχθου στὴν Ἀθήνα καὶ στὸ χωριὸ καὶ ἰδιαίτερα στὴ Μήθυμα. Στὸν ποιητικὸ λόγο μὲ τὴ συλλογὴ μὲ τίτλο *«Μήθυμα»* τραγοῦδὰ μὲ νοσταλγία καὶ λυρισμὸ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του, τὴ Μήθυμα, καθὼς νοιώθει νὰ τοῦ λείπει ζῶντας μακριὰ τῆς στὴν τσιμεντοῦπολὴ τῆς Ἀθήνας.

N.A.

ΤΑ «ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ»

'Ο «Δαυλὸς» ἀνακοινώνει ὅτι μὲ λύπη του καὶ γιὰ λόγους ξένους πρὸς τὴ θέλησή του ἀναγκάζεται νὰ διακόψῃ τὴν «τιμῆς ἔνεκεν» ἀποστολὴ ἀντιτύπων του. "Οσοι ἐκ τῶν φίλων πού ἐλάμβαναν ἔως τώρα τὸ περιοδικὸ «τιμῆς ἔνεκεν» ἐπιθυμοῦν νὰ τὸ λαμβάνουν ὡς συνδρομητὲς, παρακαλοῦνται νὰ εἰδοποιήσουν τὴ Γραμματεία (δίδα Ἄννα Κυριαζῆ, τηλ. 32.23.957).